

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra speciální pedagogiky

Diplomová práce

Nedoslýchavý člověk v procesu edukace
Hard of hearing person in process of education

Pavčina Havelková

Vedoucí práce: doc. PhDr. Kateřina Hádková, Ph.D.

Studijní program: Speciální pedagogika (N7506)

Studijní obor: Speciální pedagogika (7506T002)

2017

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Nedoslychavý člověk v procesu edukace vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 20. 4. 2017

.....

podpis

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat doc. PhDr. Kateřině Hádkové, Ph.D., za odborné vedení a její cenné připomínky, které vedly k vytvoření této diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat své rodině a svým přátelům za podporu.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá procesem edukace nedoslýchavých lidí. Práce vychází z příslušné odborné literatury a je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část práce shrnuje klasifikaci osob se sluchovým postižením, nedoslýchavost a její specifika. Dále se práce podrobněji zaměřuje na vzdělávání osob se sluchovým postižením a zabývá se vývojem vzdělávání těchto osob. Mimo jiné se zajímá i o legislativní opatření ve vztahu ke školství a konkrétně se zaměřuje na vzdělávání nedoslýchavých osob na různých typech a stupních škol. Teoretická část je zakončena popisem aktuální situace v České republice v kontextu vybraných oblastí vzdělávání osob s postižením sluchu. Praktická část sestává z výzkumného šetření provedeného pomocí rozhovorů, které jsou analyzovány výzkumnou metodou zakotvené teorie. Praktická část za pomoci výzkumného šetření zjišťuje, jaké postoje zaujímají nedoslýchaví lidé při studiu. Práce si klade za úkol zjistit, s jakými pozitivy a negativy se tyto lidé setkávají při svém studiu. Výstupy výzkumného šetření poukázaly na jevy, které se ve školství objevují a jak je respondenti vnímají. Závěrem jsou shrnuty poznatky z výzkumu a literatury a formulována doporučení, jak podpořit úspěšný průběh vzdělávacího procesu.

Klíčová slova

Nedoslýchavost, komunikace, integrace, inkluze, vzdělávání, běžná škola, škola pro sluchově postižené, žáci a studenti se sluchovým postižením, podpůrná opatření, postoje při studiu.

Abstract

The thesis deals with the process of education of hard of hearing people. The work is based on relevant professional literature and is divided into the theoretical and practical part. The theoretical part of the work sums up the classification of hearing impaired people, hearing loss and its specifics. The work further focuses on the education of people with hearing impairment and pursues the development of education of these people in more detail. Besides, it takes interest in legislative measures related to schooling and concentrates on the education of hard of hearing people in various types and stages of schools in particular. The theoretical part concludes with a description of the current situation in the Czech Republic in the context of the chosen areas of education of hearing impaired people. The practical part consists of a research survey carried out by means of interviews that are analysed using the grounded theory research method. Using a research survey, the practical part looks into the attitudes that hard of hearing people maintain while studying. The aim of the work is to find out which positives and negatives these people meet during their studies. The outcomes of the research survey highlighted the phenomena that emerge in schooling and how the respondents perceive them. Finally, findings from the research and literature are summed up and recommendations are made to support success in the process of education.

Key words

Hearing impairment, communication, integration, inclusion, education, common school, school for the hearing impaired, hearing impaired pupils and students, support measures, attitudes during studies.

Obsah

Úvod	8
1 Vhled do života nedoslýchavých lidí	11
1.1 Klasifikace sluchových vad	12
1.2 Nedoslýchavý člověk	14
2 Vzdělávání osob se sluchovým postižením	17
2.1 Nástin historie a současnosti ve vzdělávání	17
2.2 Současné legislativní opatření ve vztahu ke vzdělávání	19
2.3 Školská poradenská zařízení	21
2.4 Podpurná opatření	23
2.5 Dopady sluchového postižení na vzdělávání	26
3 Možnosti a systém podpory ve vzdělávání nedoslýchavých dětí	27
3.1 Běžná škola	27
3.2 Výhody a nevýhody vzdělávání nedoslýchavých dětí v běžných školách	29
3.3 Výhody a nevýhody vzdělávání nedoslýchavých dětí ve školách pro sluchově postižené	33
3.4 Školy pro sluchově postižené v České republice	34
3.5 Vysokoškolské studium	36
4 Postoje nedoslýchavých studentů při studiu	39
4.1 Výzkumné šetření	39
4.2 Analytické roztrídění textu a jeho kódování	46
4.3 Interpretace dat	59
4.4 Shrnutí závěrů zkoumání	70
Závěr	76
Seznam použitých zdrojů	77

Příloha 1 – struktura rozhovoru	83
Příloha 2 – jednotlivé rozhovory	85
Respondent 1	85
Respondent 2	89
Respondent 3	94
Respondent 4	100
Respondent 5	103
Respondent 6	109
Respondent 7	113

Úvod

„Slepota odděluje od věcí, hluchota od lidí“.

Helen Kellerová

Tento citát velice výstižně vystihuje sluchové postižení. Je známo, že díky zhoršenému sluchu tito lidé, lidé se sluchovým postižením (SP), překonávají ve svém životě mnoho překážek. Ale nejvíce problémů jim činí komunikace s lidmi, kteří dobře slyší, a s ní jsou spojeny různé bariéry.

S touto situací se setkávají ve školách i děti se sluchovým postižením. V běžné škole mohou být zařazeny do kolektivu slyšících dětí, což je podkladem pro to, aby si zde svoje „odlišení se od ostatních“ uvědomovaly. Hlavním cílem zařazení do běžné školy je, aby se dítě s postižením cítilo dobře a rovnocenné v kolektivu svých spolužáků. Bohužel to je však v této situaci ztíženo jeho sluchovým postižením a vztahem ke komunikaci. Je tedy důležité si uvědomit, že nejde jen o to, zda dítě zvládá učivo běžné školy, ale také o to, zda se v kolektivu spolužáků cítí dobře.

Převážná část rodičů usiluje o zařazení jejich dítěte, které má sluchové postižení, do běžné školy, protože kontakt se slyšícími lidmi je ten, který je bude následovat celý život. Ale pro člověka slyšícího je bohužel těžké pochopit, co zde člověk se sluchovým postižením prožívá a jaké překážky je nucen zdolávat.

Dodnes je u řady odborníků na sluchové postižení znát nepochopení k těmto osobám, a to z toho důvodu, že se snaží o naprosté minimalizování následků tohoto postižení a jeho odlišnosti. Zapomíná se i na to, že i tito lidé touží po kontaktu s lidmi se sluchovým postižením, což jim může pomoci k utvoření jejich identity. Také, že je zde možnost se s takovými lidmi potkávat v rámci komunity N/neslyšících a seznámit se s jazykovými, kulturními a vývojovými specifiky těchto lidí. To může umožnit škola pro sluchově postižené, kde se tyto aspekty vyskytují.

Tato diplomová práce se zabývá procesem edukace u nedoslýchavých osob. Navazuje volně na bakalářskou práci Identita nedoslýchavých lidí (Havelková, 2015), která se zabývala především identitou člověka a formováním identity u nedoslýchavých osob.

V teoretické části v kapitole 1 je popsáno sluchové postižení a klasifikováno jeho vymezení, dále se autorka zmiňuje krátce o identitě nedoslýchavých lidí a faktorech, které ji ovlivňují. Kapitola 2 se zabývá vzděláváním osob se sluchovým postižením, jak vypadalo v minulosti a vypadá dnes. Neméně důležité je seznámení se současným legislativním opatřením. Během roku 2015 a 2016 se změnil tzv. školský zákon. Do roku 2015 platil zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, nyní je novelizován pod č. 82/2015 Sb. Také se změnila vyhláška č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, od roku 2016 je novelizována vyhláškou č. 27/2016 Sb. V práci jsou vymezeny důležité body, které se dotýkají vzdělávání osob se sluchovým postižením.

V současné době se ve školském prostředí hojně užívá termín „inkluzí“, který bude v kapitole 2 přiblížen. Jeden z prvních dokumentů, který o inkluzi hovoří, je strategický dokument pro vzdělávání Bílá kniha z roku 2002. Termín inkluze je používán v souvislosti s integrací a mnohdy je mylně zaměňován. Ve výzkumné části hovoří respondenti o zkušenostech ve vzdělávání a pojem integrace, který byl za dob jejich studia znám, se tam velmi často objevuje. Proto v této práci bude používán termín integrace.

V kapitole 3 budou čtenáři seznámeni s možnostmi a systémem podpory ve vzdělávání osob se sluchovým postižením, konkrétně je vzdělávání osob se sluchovým postižením zpravidla děleno do dvou velkých skupin. Jednou skupinou je vzdělávání v běžné škole a druhou skupinou je vzdělávání ve škole pro sluchově postižené. U obou skupin se autorka zaměřuje na výhody a nevýhody spojené s určitým typem vzdělávání. Tyto oba typy vzdělávání jsou zajištěny od mateřských škol až po střední školy. Jedině vysokoškolské studium takto děleno není, protože v České republice doposud neexistuje vysoká škola, která by byla určena pouze pro studenty se sluchovým postižením.

Kapitola 4 je věnována výzkumnému šetření. Cílem práce je zjistit, jaké postoje zaujímají nedoslýchaví lidé při svém studiu na běžných školách či na školách pro sluchově postižené. Konkrétně je výzkum zaměřen na pozitiva a negativa škol vystudovaných nedoslýchavými studenty. Na závěr čtvrté kapitoly jsou shrnuty poznatky z výzkumného

šetření a literatury a formulována doporučení, která navrhnou, jak podpořit úspěšný proces vzdělávání.

1 Vhled do života nedoslýchavých lidí

Tato práce volně navazuje na bakalářskou práci Identita nedoslýchavých lidí. Proto jsou v ní použity stejné terminologické pojmy jako v předcházející práci. Nejčastěji používaným termínem je „sluchově postižený“. V současné době je však stále více užíván termín „člověk/osoba se sluchovým postižením“. V tomto případě je v první řadě zdůrazňován člověk a osobnost jednotlivce, ne jeho funkční omezení nebo nálepka, která ho automaticky zařazuje do nějaké skupiny (Slowík, 2007; Hudáková, Motejzíkova, 2005). Tento termín bude užíván i v této práci.

Nedoslýchavý člověk má obvykle zhoršený sluch, který lze kompenzovat moderními sluchadly. Sluchadla zesilují zvuk a pomáhají mu tak využít zbytky sluchu k vnímání mluvené řeči (Machová, 2015; Hudáková, Motejzíkova, 2005). Záleží však hodně na stupni a typu sluchového postižení. Sluchadla předepisuje odborný lékař – foniatr.

Neslyšící člověk má tak velkou ztrátu, že ani s kompenzačními pomůckami nic neslyší, nanejvýš slabě opravdu silné zvukové vjemy. Ty ale nelze využívat pro vnímání a porozumění mluvené řeči. Proto je pro tyto lidi složitým a zdlouhavým procesem naučit se mluvenou řeč, ale není rozhodně nemožným úkolem. Mnoho neslyšících má svoji řeč dobře srozumitelnou. Úlevou je však pro mnohé z nich znakový jazyk, který je jim dobře smyslově přístupný (Machová, 2015; Hudáková, Motejzíkova, 2005).

Mezi neslyšícími je ale mnoho lidí, kteří sami sebe označují jako Neslyšící s velkým písmenem „N“. Považují se tak za členy jazykové a kulturní menšiny Neslyšících. V publikacích se mimo jiné můžeme seznámit i s termíny jako *komunita Neslyšících* a *komunita N/neslyšících*. V této práci však budu používat termín *komunita N/neslyšících* (podle mého tak zahrnuje všechny N/neslyšící členy, tedy všechny neslyšící). Součástí komunity N/neslyšících však nemusí být jen lidé N/neslyšící, ale i lidé nedoslýchaví, kteří sami sebe vnímají jako členy jazykové a kulturní menšiny Neslyšících (Skákalová, 2016; Hudáková, Motejzíkova, 2005).

1.1 Klasifikace sluchových vad

Houdková (2005) rozlišuje poruchu a vadu sluchu. Poruchu sluchu definuje jako postižení sluchové funkce, které je pouze přechodné a může se opět vrátit do stavu normálních hodnot. Oproti tomu, vada sluchu je podle ní trvalé postižení bez možnosti úplné nápravy.

V literatuře můžeme nalézt rozdělení sluchových vad převážně podle tří oblastí, a) místa vzniku postižení, b) podle období, kdy postižení vzniklo a c) dle stupně a hloubky postižení. Takto rozděluje např. i Horáková (2012) a Mukšnáblová (2014).

1. MÍSTA VZNIKU - vady periferní (převodní, percepční a smíšené vady sluchu) a vady centrální.

➤ Vady periferní:

- a. Převodní vady sluchu – poškození zevního nebo středního ucha, vzniká zde blok nebo přerušení dráhy zvuku (tekutina, srůst sluchových kůstek, infekce středního ucha,...), u tohoto typu je narušeno slyšení hlubokých tónů, člověk slyší hlasitou řeč i šepot. Příčinou mohou být záněty zvukovodu, bubínku, středního ucha anebo vrozené vady středouší. Převodní vada nemusí být trvalá, často se dá vyléčit pomocí léků nebo chirurgicky.
- b. Percepční vady – u této vady bývá poškozen vnitřní ucho nebo sluchový nerv. Člověk má narušené vnímání vysokých tónů. V tomto případě dochází k obtížím v porozumění řeči, člověk má narušenu kvalitu i kvantitu poslechu. Nejčastějšími příklady této poruchy je např. stařecká nedoslýchavost, bakteriální či virové infekce anebo i poškození sluchu nadměrným hlukem. Dále se jedná i o vrozené syndromy, vady na podkladě genetické poruchy a patří sem i ušní šelest (tinnitus). Percepční vada je na rozdíl od převodní trvalá. Lze ji částečně kompenzovat sluchadly nebo i kochleárním implantátem.
- c. Smíšené vady sluchu – v tomto případě bývá poškozeno vnější či střední, ale i vnitřní ucho. Tuto vadu je možné kompenzovat léky či pomocí chirurgického zákroku a vhodné kompenzační pomůcky.

➤ **Vady centrální:**

Postihují podkorový a korový systém sluchových drah. Tyto vady způsobují velké komplikace v porozumění řeči (člověk má problém porozumět obsahu sdělení), ale vnímání čistých zvuků narušeno není. Doporučuje se zde rehabilitace sluchu a reedukace.

2. DOBY VZNIKU

- Vrozené vady sluchu – jsou vady, které vznikly před narozením člověka. Tyto vady mohou mít genetický podklad, ale nemusí.
- Získané vady sluchu – jsou takové, které vznikly v období perinatálním (v průběhu porodu nebo krátce po něm), nebo v období postnatálním (po narození).
 - a. Prelingvální – vznikly před ukončením vývoje řeči (v průměru okolo šestého roku dítěte).
 - b. Postlingvální – dochází k nim po ukončení vývoje řeči.

3. STUPNĚ POSTIŽENÍ

Světová zdravotnická organizace (WHO) dělí sluchové vady do několika stupňů (v decibelech):

- žádná porucha či vada (0–25 dB);
- lehká porucha či vada (26–40 dB); obtíže se slyšením v hlučném prostředí nebo při sledování televize,
- střední porucha či vada (41–60 dB); obtíže se slyšením v hlučném prostředí nebo při sledování televize, kompenzace sluchadly pro lepší porozumění řeči,
- těžká porucha či vada (61–80 dB); nutná kompenzace sluchadly, k dobrému porozumění využívají odezírání, vada je patrná v řečovém projevu a kvalitě komunikace.
- velmi těžká porucha či vada zahrnující hluchotu (81 dB a více) - úplnou hluchotu sluchadly kompenzovat nelze. Osvojení mluvené řeči je pro tyto lidi velice náročné, nicméně možné. Tyto osoby spíše komunikují pomocí znakového jazyka.

1.2 Nedoslýchavý člověk

U nedoslýchavých osob, které mají sluchovou vadu vrozenou, bývá typické, že není dostatečně správná výslovnost sykavek. Také je postižena obsahová stránka řeči, melodie, rytmus, dynamika a diferenciacie vysokých tónů. Dále bývá i chudší slovní zásoba, objevují se agramatismy a věty jsou jednodušší (Novák, 1994). Je proto velice důležité zaměřit se na tyto aspekty a s dítětem řeč a její složky procvičovat.

Nedoslýchavé děti, které jsou vybaveny vhodnými sluchadly, se naučí mluvit téměř stejně snadno jako děti slyšící a o něco málo později než děti slyšící. Hlavním úkolem logopeda je u těchto nedoslýchavých dětí pouze upravovat vady výslovnosti některých hlásek. Při komunikaci ale nejde jen o vlastní produkci řeči, ale i o její rozumění. Nedoslýchavé děti zpravidla rozumějí sluchem a pomáhají si odezíráním. Je důležité si uvědomit, že odezírání je schopnost, kterou lze tréninkem pouze rozvinout, ale nikoliv naučit. Odezírání jako takové je velice náročná činnost, a proto mnoho osob se sluchovým postižením vyčerpává. Hrubý (1999) udává, že je opravdu náročné odezírat déle než třicet minut. Proto je na to nutné brát ohled (Hrubý, 1999) a dodržovat vhodné podmínky k odezírání (Strnadová, 1998).

Je diskutabilní, zda je vhodnější se pokusit zařadit nedoslýchavé dítě do školy běžného typu hned od počátku, nebo zda mu po dobu povinné školní docházky zajistit školu pro sluchově postižené a do běžné školy ho pustit až později – dle Hrubého (1999) v období jeho obzvláštní přecitlivělosti, tedy v dospívání. Je ale zřejmé, že na škole běžného typu nelze nedoslýchavé dítě ponechat bez speciální pomoci (Hrubý, 1999).

Identita nedoslýchavého člověka

Jak uvádí Havelková (2015), je šest faktorů, které ovlivňují identitu člověka obecně. Jedná se o faktory a) rodina, ve které dítě se sluchovým vyrůstá, b) osvojení řeči a jazyka, c) stav sluchu, doba vzniku, d) výběr školy a volba povolání, e) přátelé, společnost, f) postoje a reakce ostatních lidí. Na každého člověka působí tyto faktory v různé míře.

Rodina, ve které dítě se sluchovým postižením vyrůstá, ovlivňuje dítě se sluchovým postižením v tom, jaký pohled na sluchové postižení mu dá. S rodinou souvisí i osvojení řeči a jazyka. Znakový jazyk je pro děti se sluchovým postižením jistě přístupnější, ale zejména děti nedoslýchavé si zpravidla osvojují spíše jazyk mluvený. Dalším souvisejícím faktorem s osvojením řeči je stav sluchu (velikost ztráty) a doba, kdy postižení vzniklo. To proto, abychom věděli, jestli volit znakový jazyk nebo mluvený jazyk v komunikaci s dítětem. Velkým a důležitým rozhodnutím pro rodiče a dítě se sluchovým postižením je nástup do školy, tedy i její výběr. Mohou se rozhodovat mezi zařazením do běžné školy anebo do školy pro sluchově postižené. Střední škola už je spíše otázkou pro dospívající osoby se sluchovým postižením než pro rodiče. Se školou pro sluchově postižené souvisí i rozhodnutí ohledně internátu, pokud rodina bydlí daleko od školy. Po absolvování školy se člověk se sluchovým postižením rozhoduje a volí své povolání. Bohužel kvůli svému postižení nemá takové možnosti, jako člověk bez postižení sluchu. V neposlední řadě je důležité mít i přátele, tento člověk může nacházet přátele jak slyšící, tak se sluchovým postižením a pohybovat se v jejich společnosti. S tím souvisí i postoje a reakce ostatních lidí, pozitivní či negativní.

„Je však zřejmé, že na jazykový vývoj dítěte nemá vliv velikost vady sluchu sama o sobě. Vliv má samozřejmě i osobnost dítěte, to, do jaké míry se v procesu učení angažuje rodina, ve hře je také důslednost, se kterou dítě nosí kompenzační pomůcku, i to, jaká je hladina hluku v prostředí, ve kterém se dítě vzdělává, a další faktory“ (Motejzíkova, 2016).

Nedoslýchaví lidé bývají považováni za ty, kteří „jsou mezi“, mezi skupinou slyšících lidí a skupinou N/neslyšících. Je to dáno tím, že komunikují zpravidla mluveným jazykem, ale naráží na podobné problémy v každodenním životě jako lidé neslyšící (Procházková, 2006). Jedním takovým ukazatelem přijetí svého postižení může být nošení sluchadel bez jakéhokoliv skrývání (Skákalová, 2016).

Pro nedoslýchavé osoby je zvykání si na nová sluchadla velice náročný proces. Novější sluchadla jsou zpravidla výkonnější a zprostředkují větší množství nových zvuků, které předtím člověk neznal a musí se tak s nimi seznámit. Mnohé zvuky bývají zpočátku zkreslené, „zní divně“, jako „robotí řeč“. Také mohou být sluchadla nevhodně nastavena,

což je nutné s pomocí foniatra zkoušet a nastavovat tak, aby to bylo přijatelné a optimální pro nedoslýchavého člověka (Skákalová, 2016, Lejska, 2003).

„Výzkum, který se věnoval o něco starším dětem, které veřejně přiznaly, že mají sluchové postižení, ukazuje, že se děti se označují jako „nedoslýchavé“ hlavně proto, že mají potřebu se vymezit ve srovnání se studenty, kteří se označují jako Neslyšící (příslušníci „jazykové a kulturní menšiny Neslyšících“ – pozn.red.) Přitom zdůrazňují svou příslušnost ke slyšícím lidem tím, že komunikují mluvenou řečí, a zároveň připouštějí i odlišnost, která je daná tím, že mají problémy se sluchem. Jedna věc se však objevovala napříč výzkumy nedoslýchavých dětí a dospělých různého věku obecně, a to je potřeba být v kontaktu s jinými lidmi, kteří mají stejnou vadu sluchu“ („Zapomenuté“ nedoslýchavé děti, 2016).

2 Vzdelávání osob se sluchovým postižením

V Listině základních práv a svobod z roku 1993 je uvedeno, že každý má právo na vzdělání.

Vzdělávání dětí, žáků a studentů se sluchovým postižením je velice důležitou a klíčovou oblastí, ovlivňující jejich budoucí pracovní uplatnění a zapojení do společnosti jako takové (Skákalová, 2016). Související otázkou, kterou řeší rodiče dítěte se sluchovým postižením, je volba školy. Rozhodují se, zda zvolit školu běžného typu formou integrace či speciální školu pro sluchově postižené.

V současné době je větší výběr ze škol, které jsou zaměřeny na výuku osob se sluchovým postižením. Děti mohou navštěvovat mateřské školy, jako žáci pak dále základní školu a jako studenti střední školy.

Studenti, kteří chtějí pokračovat ve studiu na vyšší odborné či vysoké škole, musí volit některou z běžných škol, protože v současné době v České republice žádná speciální vysoká škola není. V českém prostředí však existují dva obory, které se zaměřují na problematiku neslyšících. Jedním je Výchovná dramatika Neslyšících na JAMU v Brně a druhým je obor Čeština v komunikaci neslyšících na UK v Praze. Na ostatních školách bývají střediska podpory pro studenty se specifickými potřebami. Tato střediska jsou součástí poradenského systému většiny vysokých škol (Skákalová, 2016).

2.1 Nástin historie a současnosti ve vzdělávání

Před rokem 1991 byly děti se sluchovým postižením vzdělávány pouze orálním způsobem a byly rozřazovány do speciálních škol podle stupně sluchu (nedoslýchavé, se zbytky sluchu a neslyšící). V následujících letech bylo možné zařadit dítě se sluchovou vadou do školy podle vlastní volby, přípustnou možností byla i integrace.

Hudáková (2004) hodnotila stav českého speciálního školství v oblasti sluchového postižení jako bezúspěšný a neudržitelný a poukazovala na to, že „u nás v této oblasti

neexistuje jasně formulovaná a veřejně deklarovaná státní koncepce“ a chybí jasná profilace speciálních škol pro sluchově postižené (tamtéž, s. 178).

Po roce 2004 byly původní učební plány a osnovy nahrazeny dnešními rámcovými vzdělávacími programy (RVP), kdy si školy samostatně mohly na základě RVP vytvořit svůj školní vzdělávací plán (ŠVP), do kterého zařazují speciální vyučovací předměty (znakový jazyk, logopedii, rozvoj komunikačních schopností apod.). Školy tak mohou zohlednit potřeby jednotlivých skupin žáků (Skákalová, 2016). S touto změnou systému kurikulárních dokumentů pro oblast speciálního školství vzniká příležitost lépe profilovat preferovanou metodu ve vzdělávání. Dále Skákalová uvádí, že od roku 1998 lze hovořit o postupné optimalizaci vzdělávacího procesu a školy uvažují o přechodu od tzv. totální komunikace k bilingvní metodě. Problémem však zůstává to, že většina škol pro sluchově postižené na svých stránkách neudává přesné informace o procesu a metodách vzdělávání. Bohužel jsou tyto informace celkem zásadní pro rodiče, případně i pro poradenské pracovníky. Ti tak nemohou plně posoudit, zda bude vzdělávání určitou formou vhodné pro daného žáka se sluchovým postižením.

Dnes se také zvyšuje počet oborů na středních školách pro sluchově postižené. Jedná se zhruba o deset maturitních a nástavbových oborů a o širokou nabídku oborů učebních (Hudáková, 2006).

Od roku 2011 jsou v České republice zavedeny státní maturity, které nabízí i možnost ukončení vzdělávání maturitní zkouškou pro studenty se zdravotním postižením. Cílem je umožnit vykonat zkoušku takovým způsobem, aby byla zachována objektivita a potlačen vliv postižení. Pro studenty se sluchovým postižením jsou uzpůsobeny podmínky tak, aby byly vytvořeny rovné podmínky pro všechny. Studenti jsou rozděleni do tří skupin. Skupina 1 se týká studentů, kteří používají mluvený jazyk a rozumí bez odezírání, nemají obtíže (nebo jen mírné) se čtením a porozuměním textů a jejich písemný projev není nijak (nebo jen mírně) ovlivněn. Skupinu 2 tvoří studenti, kteří používají mluvený jazyk, ale potřebují odezírat, s podporou dalších komunikačních systémů. Do skupiny 3 řadíme studenty, kteří mají za mateřský jazyk český znakový jazyk a vykonávají tak zkoušku modifikovanou v úpravě pro neslyšící (Maturita bez handicapu, 2010; vyhláška č. 311/2016 Sb.).

2. 2 Současné legislativní opatření ve vztahu ke vzdělávání

Moderní společnost by měla zaručit všem lidem rovné příležitosti, tedy i lidem se zdravotním postižením, nebo zdravotním či sociálním znevýhodněním. To platí také pro oblast vzdělávání. Všichni lidé by měli mít rovnocenné šance k tomu, aby mohli dosáhnout plnohodnotného vzdělání.

V případě, že je nějaký žák zdravotně či sociálně znevýhodněn, je zapotřebí poskytnout mu adekvátní podporu, aby se dané znevýhodnění minimalizovalo. Tomu může pomoci celá řada podpůrných opatření, přičemž mnohá jsou již ve školách běžně používána.

„Vzdělávací systém již nenahlíží na žáka z hlediska druhu postižení či znevýhodnění. Nově je k naplnění jeho speciálních vzdělávacích potřeb přistoupeno z hlediska míry potřeby podpůrných opatření. Klíčem k posouzení jejich naplnění se stává úroveň dosažených klíčových kompetencí žáka. Mnozí žáci se sluchovým postižením jsou schopni kompenzovat sluchovou nedostatečnost svými schopnostmi, dovednostmi, znalostmi nebo díky zásadní podpoře ze strany své rodiny. Všechny tyto individuální podmínky je třeba vhodným způsobem rozvíjet.

Posouzení rozsahu podpůrných opatření a zařazení žáka do příslušného stupně podpory je záležitostí školského poradenského zařízení (ŠPZ), kterým je v našem případě speciálněpedagogické centrum (SPC) pro sluchově postižené. To zároveň plní funkci metodickou, poradenskou a intervenční v oblasti inkluzivního i speciálního vzdělávání žáků se sluchovým postižením. Základem úspěšného vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je vzájemná spolupráce školy, rodiny, příslušného poradenského zařízení, odborníků z řad lékařů i spolupracujících organizací“ (Katalog podpůrných opatření, 2016).

Důležité body týkající se vyhlášky 27/2016 Sb., školského zákona 82/2015 Sb. a Katalogu podpůrných opatření

„Žákem se speciálními vzdělávacími potřebami se rozumí osoba, která k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění nebo užívání svých práv na rovnoprávném základě s ostatními potřebuje poskytnutí podpůrných opatření“ (Zákon č. 82/2015 Sb.).

„Žákem se sluchovým postižením pro účely zpracování tohoto dílčího Katalogu je žák, který má odborným lékařem (foniatrem nebo otorinolaryngologem) diagnostikované sluchové postižení převodního, percepčního nebo smíšeného typu, jež má dlouhodobý, progresivní či trvalý charakter. Žákem s oslabením sluchového vnímání je míněn žák, který dočasně, po dobu nejvýše šesti měsíců, potřebuje podporu ve výuce. Oslabení sluchového vnímání ovlivňuje vzdělávání žáka natolik, že je nutné zohlednění poskytováním podpůrných opatření v určité míře, po určitou dobu a podle individuální potřeby. Podpůrná opatření jsou poskytována do té doby, než je zdravotní překážka odstraněna, onemocnění vyléčeno. V případě, že potřeba podpory trvá zpravidla déle než šest měsíců, je žák převeden do druhého stupně podpory“ (Katalog podpůrných opatření, 2016).

Podpůrnými opatřeními je chápáno umožnění nezbytných úprav ve vzdělávání a školských službách odpovídající zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám žáka. Je stanoveno, že podpůrná opatření jsou žákům poskytována bezplatně. Podpůrná opatření ve vzdělávání jsou rozdělena do pěti stupňů podpory, dle jejich organizační, pedagogické a finanční náročnosti.

Podpůrná opatření prvního stupně jsou poskytována školou na podkladě pedagogické diagnostiky žáka, kterou provádí jeho učitel. Poradenskou pomoc poskytuje pracovník školního poradenského pracoviště (ŠPP), ojediněle je možno požádat o pomoc i školní poradenské zařízení (ŠPZ), kterým je speciálně pedagogické centrum pro sluchově postižené (SPC pro SP). Žák je vzděláván podle plánu pedagogické podpory a na tato opatření však nedostává ze státního rozpočtu žádný příspěvek.

Opatření druhého až pátého stupně zajišťuje školské poradenské zařízení (ŠPZ), tedy speciálně pedagogické centrum (SPC) pro sluchově postižené. To, na základě odborného speciálněpedagogického i psychologického vyšetření, doporučí žákovi potřebná

podpůrná opatření. Žáci jsou vzděláváni podle individuálního vzdělávacího plánu (IVP) a podle stupně podpory je možná i podpora dalšími osobami, např. druhým pedagogem (asistentem pedagoga), tlumočnickem znakového jazyka, nebo přepisovatelem mluvené řeči, po celou dobu vyučování. Podpůrná opatření druhého až pátého stupně jsou spojena s příslušným finančním příspěvkem pro školu (Změny ve vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami od 1. září 2016, 2016).

2.3 Školská poradenská zařízení

Do školských poradenských zařízení spadají pedagogicko-psychologické poradny (PPP) a speciálně pedagogická centra (SPC), které poskytují poradenské služby dětem, žákům, studentům, jejich zákonným zástupcům, školám a školským zařízením. V těchto centrech jsou poskytovány služby informační, diagnostické, odborné speciálně pedagogické a pedagogicko-psychologické služby, dále nabízí poradenskou a metodickou činnost, preventivně výchovnou péči a napomáhají při volbě vhodného vzdělávání dětí, žáků nebo studentů a přípravě na budoucí povolání. Tyto služby jsou bezplatné. Pokud se vyskytne u žáka nějaký vzdělávací nebo výchovný problém, musí o tuto službu požádat zákonný zástupce, nikoliv škola (Vyhláška č. 72/2005 Sb.).

Pedagogicko-psychologická poradna poskytuje služby pedagogicko-psychologického a speciálně-pedagogického poradenství a také pedagogicko-psychologickou pomoc při výchově a vzdělávání žáků. Zajišťuje tak například připravenost žáků na povinnou školní docházku, navrhuje podpůrná či vyrovnávací opatření, poskytuje poradenské služby žákům se zvýšeným rizikem školní neúspěšnosti, z odlišného kulturního prostředí, apod.

Hlavní činností pedagogicko-psychologické poradny je přímá práce s dětmi od tří let, až po ukončení středního, maximálně vyššího odborného vzdělání. S dětmi je práce vedena zejména formou individuální péče, ale i formou skupinové práce. Činnost pedagogicko-psychologické poradny je poskytována ambulantně nebo pracovníci docházejí do škol a školských zařízení. Pracovníky v těchto poradnách jsou psychologové a speciální pedagogové, mohou zde být i sociální pracovníci. Pracovníci v této poradně

poskytují mimo jiné i kariérní poradenství, napomáhají v oblasti prevence rizikového chování u dětí a mládeže, apod. Cílem je poskytovat podporu při vzdělávání dětí, žáků a studentů.

Speciálně pedagogické centrum poskytuje poradenské služby zejména při výchově a vzdělávání žáků s mentálním, tělesným, zrakovým nebo sluchovým postižením, vadami řeči, souběžným postižením více vadami nebo autismem. Cílem je zabezpečovat speciálně pedagogickou, psychologickou a další podpůrnou péči dětem zpravidla od tří do devatenácti let a jejich rodinám. Speciálně pedagogické centrum poskytuje své služby ambulantně nebo např. v prostředí, kde klient žije, nebo ve škole, kam dochází. Speciálně pedagogické centrum zjišťuje připravenost žáků, zajišťuje speciálně pedagogickou péči a speciálně pedagogické vzdělávání, vydává zprávu pro zajištění podpůrných opatření, poskytuje kariérní poradenství atd. Pracovníky zde jsou speciální pedagog, psycholog a sociální pracovník. Záleží na zaměření jednotlivých speciálně pedagogických center, v případě potřeby tento tým mohou doplnit další odborníci (Školská poradenská zařízení, 2017).

. Mezi hlavní úkoly tohoto centra patří

- depistáž klientů se zdravotním postižením (dle druhu postižení) ve spádové oblasti,
- poskytovat speciálně pedagogickou, psychologickou a sociální diagnostiku klientů se zdravotním postižením,
- poradenské, konzultační, terapeutické a metodické činnosti pro děti, jejich rodiče a pro pedagogické pracovníky,
- speciálně pedagogické stimulační a vzdělávací činnosti u integrovaných žáků se zdravotním postižením,
- účast při přípravě a zpracovávání individuálních výchovně-vzdělávacích a stimulačních programů pro děti a žáky integrované do běžných škol,
- zpracovávání odborných podkladů a posudků pro potřeby správních rozhodnutí o zařazení do systému vzdělávání a pro potřeby dalších správních řízení,
- poradenství k volbě vzdělávací cesty (kariérové poradenství) pro klienty se zdravotním postižením,

- odborné činnosti v rámci prevence sociálně patologických jevů ohrožujících klienty se zdravotním postižením,
- informační činnosti a propagaci služeb SPC v širší veřejnosti.

2.4 Podpůrná opatření

Podpůrná opatření je možné poskytovat nejen žákům, ale i studentům na středních školách.

Individuální vzdělávací plán žáka se speciálními vzdělávacími potřebami

Individuální vzdělávací plán zpracovává škola na základě speciálních vzdělávacích potřeb žáka, které mu mají být zajištěny. Tento plán je zpracováván na základě doporučení školského poradenského zařízení a žádosti zákonného zástupce žáka. Vychází ze školního vzdělávacího programu.

Individuální vzdělávací plán obsahuje *„údaje o skladbě druhů a stupňů podpůrných opatření poskytovaných v kombinaci s tímto plánem, identifikační údaje žáka a údaje o pedagogických pracovnících podílejících se na vzdělávání žáka. V individuálním vzdělávacím plánu jsou dále uvedeny zejména informace o a) úpravách obsahu vzdělávání žáka, b) časovém a obsahovém rozvržení vzdělávání, c) úpravách metod a forem výuky a hodnocení žáka, d) případné úpravě výstupů ze vzdělávání žáka (vyhláška č. 27/2016 Sb.)*. Je zde uvedeno i jméno pedagogického pracovníka školského poradenského zařízení, se kterým škola spolupracuje při zajišťování speciálních vzdělávacích potřeb žáka a je zpracován nejpozději do 1 měsíce od obdržení doporučení a žádosti zákonného zástupce žáka. Individuální vzdělávací plán bývá doplňován a upravován v průběhu celého školního roku podle měnících se potřeb žáka.

Asistent pedagoga

V současné době je možné na základě podpůrných opatření zřídit také funkci asistenta pedagoga pro žáka se speciálními vzdělávacími potřebami. Proto ho lze zajistit i pro žáky se sluchovým postižením. Jedná se tak podle zákona č. 82/2015 dle § 16 „Podpora vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami“, kde je

tato funkce vymezena, a příslušné vyhlášky č. 27/2016, kde je tato funkce podrobněji rozepsána.

Žák se sluchovým postižením může vyžadovat natolik individuální přístup, který mu ale s ohledem na ostatní žáky ve třídě vyučující poskytnout nemůže. Proto bývá v těchto situacích vhodné, aby byla ve třídě ještě jedna osoba, asistent pedagoga. Ten je veden třídním učitelem a pracuje podle jeho pokynů (Potměšil, 2012).

Obecně asistent pedagoga poskytuje podporu jinému pedagogickému pracovníkovi při vzdělávání žáka či žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Dále pomáhá pedagogickému pracovníkovi při organizaci a realizaci vzdělávání, podporuje samostatnost a aktivní zapojení žáka do všech činností uskutečňovaných ve škole v rámci vzdělávání, včetně poskytování školských služeb. Podle potřeb pomáhá nejen dotyčnému žákovi, ale může pomáhat i ostatním žákům či skupině, dle pokynů pedagogického pracovníka.

Do náplně práce asistenta pedagoga spadá například pomoc při výchovné a vzdělávací činnosti a pomoc při komunikaci se žáky, zákonnými zástupci žáků a s komunitou, ze které žák pochází, dále pomoc žákům v adaptaci na školní prostředí, pomoc žákům při výuce a při přípravě na výuku; žák je přitom veden k nejvyšší možné míře samostatnosti a nezbytná pomoc žákům při sebeobsluze a pohybu během vyučování a při akcích pořádaných školou mimo místo, kde škola v souladu se zápisem do školského rejstříku uskutečňuje vzdělávání nebo školské služby.

Asistent pedagoga může poskytovat podporu nejvýše čtyřem žákům ve třídě, s ohledem na povahu speciálních vzdělávacích potřeb dotyčných žáků, pokud není stanoveno jinak.

Poskytování podpůrných opatření žaku používajícímu jiný komunikační systém než mluvenou řeč

Pro žáka, který používá jiný komunikační systém než mluvenou řeč, je možné zajistit školou vzdělávání v komunikačním systému, který odpovídá jeho potřebám, přednostně v tom, jehož užívání žák preferuje. Jedná se například o žáky se sluchovým postižením, jejichž mateřským jazykem je český znakový jazyk, a kteří jsou vzdělávání

v českém znakovém jazyce. Škola jim souběžně poskytuje vzdělání v psaném českém jazyce (při jeho výuce se používají metody používané při výuce českého jazyka jako jazyka cizího).

Tlumočnick českého znakového jazyka

Žák, který upřednostňuje při komunikaci český znakový jazyk a je vzděláván ve škole či třídě, kde je sám s tímto komunikačním systémem, škola mu poskytuje vzdělávání s využitím tlumočnicka českého znakového jazyka po celou dobu jeho vzdělávání. Tlumočnickovým úkolem je provádět přesný překlad obsahu sdělení mezi účastníky komunikace formou, která je jasná a srozumitelná všem zúčastněným, a v komunikačním systému, který si žák zvolil. Práce tlumočnicka je využívána při vzdělávání a při akcích pořádaných školou mimo místo, kde škola v souladu se zápisem do školského rejstříku uskutečňuje vzdělávání nebo školské služby.

Přepisovatel pro žáky se sluchovým postižením

Tato forma podpůrného opatření je vhodná pro žáka, který upřednostňuje při komunikaci mluvený český jazyk s oporou v psaném textu. Pokud je žák vzděláván ve škole či třídě, kde mluvený český jazyk s oporou v psaném textu není komunikačním systémem všech účastníků vzdělávacího procesu, poskytuje mu škola vzdělávání s využitím přepisovatele pro neslyšící. Úkolem přepisovatele je převádět mluvenou řeč do písemné podoby v reálném čase. Přepis může souběžně využívat více žáků, je-li to možné a vhodné.

Další osoby poskytující podporu

Působení dalších osob poskytující podporu žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami po dobu jeho pobytu ve škole, podle jiných právních předpisů, např. osobního asistenta, se umožní na základě vyjádření školského poradenského zařízení.

2. 5 Dopady sluchového postižení na vzdělávání

Sluchové postižení s sebou nese určitá omezení v komunikaci a ovlivňuje kvantitu a kvalitu přijímaných informací.

„V předškolním věku se klade důraz na rozvoj sluchového a zrakového vnímání a mluvené řeči, popřípadě na rozvoj komunikačních dovedností ve znakovém jazyce. Včasné zahájení sluchové rehabilitace pomocí kompenzačních pomůcek a intenzivní logopedická péče do značné míry ovlivňují úspěšnost dalšího vzdělávání. Proto je nezbytné poskytovat potřebná podpůrná opatření již v mateřské škole. Významnou podporu v průběhu vzdělávání potřebují žáci již od třetího stupně podpory. Čtvrtý a pátý stupeň pak již počítá s takovými podpůrnými opatřeními, jako je zajištění výuky znakového jazyka a výuky českého jazyka jako jazyka cizího. V souladu se zákonem č. 155/1998 Sb., ve znění novely č. 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, se na základní i střední škole počítá i s výukou prostřednictvím českého znakového jazyka, která je zajištěna přítomností asistenta pedagoga nebo druhého učitele s patřičnými kompetencemi v komunikaci znakovým jazykem, popřípadě tlumočnicka znakového jazyka ve výuce. (...) Žáci středních škol mají uzpůsobené podmínky pro konání maturitní zkoušky. Ve všech kategoriích je navýšena časová dotace pro maturitní zkoušku a je vyloučen poslechový subtest z cizího jazyka. V kategorii SP_III je zkouška z českého jazyka koncipována jako zkouška z cizího jazyka“ (Katalog podpůrných opatření, 2016).

3 Možnosti a systém podpory ve vzdělávání nedoslýchavých dětí

3.1 Běžná škola

V dnešní době se podstatně zvýšil počet dětí se sluchovým postižením zařazených do běžných mateřských a základních škol. Je to dáno tím, že nastal značný posun v oblasti diagnostiky sluchových vad, které umožňují odhalit sluchovou vadu již v raném věku. Kromě toho je znatelný pokrok i v oblasti technologií, a proto děti mohou být kompenzovány velice kvalitními sluchadly. Velkou váhu lze přikládat i vytvoření sítě odborných služeb, např. střediska rané péče, speciálně pedagogická centra, logopedické péče, atp. (Skákalová, 2014).

Inkluze

V současné době se mění filozofie celého školství, otevírá se cesta inkluzi ve školství. Jedná se o zařazování všech dětí do běžných škol. Ve škole, která je inkluzivní, nejsou oddělovány děti se speciálními vzdělávacími potřebami od dětí intaktních. Ve třídě tak najdeme děti zdravotně postižené, děti cizinců, nadané či děti jiného etnika. Pedagog se dětem věnuje rovnocenně, proto se hovoří o rovnocenném přístupu ve vzdělávání. Vzhledem k heterogenitě třídy je nutné zajistit kladené vyšší nároky, např. uzpůsobení prostředí, dostupnosti pomůcek, přítomnost asistentů pedagogů, apod. Inkluzivní vzdělávání je legislativně ošetřeno ve školském zákoně č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Poslední novela tohoto zákona, novela č. 82/2015 Sb., zavádí nová podpůrná opatření.

Integrace

Na procesu integrace se podílí tři hlavní složky – žák, rodiče, škola a s ní související pedagog, který má žáka ve třídě (případně pedagogové).

Formou *individuální integrace* se rozumí, že žák je vzděláván ve třídě ve škole (mateřské školy, základní školy, střední školy či vyšší odborné školy), která není primárně určena pro žáky a studenty se speciálními vzdělávacími potřebami nebo speciální školy,

kteřá je určena pro jiný druh a stupeň postižení. V této třídě může být maximálně integrováno pět žáků se specifickými potřebami.

Kromě individuální integrace je i *skupinová integrace*, kdy je žák vzděláván ve speciální třídě, která poskytuje vyučovací hodiny samostatně pro tyto žáky, ale zároveň se snaží o společnou výuku společně s ostatními žáky. Tyto třídy mají výhodu v tom, že mohou být zřizovány na kterékoliv škole, kde je větší počet žáků s daným druhem postižení. Počet žáků se pohybuje mezi čtyřmi až čtrnácti žáky ve třídě, záleží na stupni postižení.

Pokud dítě se sluchovou vadou navštěvuje běžnou školu, absolvuje stejnou výuku jako jeho spolužáci. Ve výuce jsou ale zabezpečeny potřeby dítěte, může využívat asistenta pedagoga/tlumočníka, nebo některé předměty navštěvuje formou individuální výuky. Dítě může mít v rozvrhu oproti ostatním žákům odlišné předměty, např. znakový jazyk, dramatickou výchovu či logopedii.

Každý žák s vadou sluchu, který se vzdělává v integraci, by měl být zařazen do péče speciálně pedagogického centra. Jeho úlohou je např. poskytovat informace, jak s takovým žákem pracovat, poskytovat konzultace vyučujícím a rodině, zapůjčovat didaktické a kompenzační pomůcky, a mimo jiné i zpracovávat individuální vzdělávací plán. Ten obsahuje informace, které jsou důležité pro úspěšné zařazení žáka do třídy (cíle vzdělávání žáka, rozvržení učiva, jak časové, tak obsahové, dále volbu pedagogických postupů, způsoby zadávání a plnění úkolů, hodnocení a klasifikace, úpravu konání závěrečných zkoušek, kompenzační pomůcky, které žák/student využívá, speciální úpravy, učebnice, pomůcky, apod. Také obsahuje informace, zda žák/student potřebuje pedagogického pracovníka, který by se podílel na práci s žákem (osobní asistent či asistent pedagoga), dále jak poskytovat pomoc při přizpůsobení se školnímu prostředí, pomoc pedagogickým pracovníkům školy při výchovné a vzdělávací činnosti, při komunikaci se žáky, spolupráci se zákonnými zástupci žáků a spolupráce s komunitou, ze které žák pochází. Student střední, vyšší odborné a vysoké školy má právo na využívání tlumočnických služeb ve výuce.

Cílem integrace je vytvořit podmínky pro rovnocenné a respektované přijetí žáka do kolektivu a poskytnutí plnohodnotného vzdělávání. Nedílnou součástí je i sdílení starostí a radostí, které vzdělávací proces přináší, s ostatními žáky a pedagogy.

Janotová, Svobodová (1998) a Roučková (2012) vymezují kritéria pro zařazení sluchově postiženého dítěte do běžné základní školy:

- včasné odhalení sluchové vady, včasné přidělení sluchadla a zahájení speciální péče
- intelekt dítěte v normě či vyšší, sociabilita a adaptabilita dítěte, emocionální úroveň a sociální zralost, komunikační kompetence dítěte
- přiměřeně vyrovnaný postoj dítěte k jeho vadě, umět zacházet se sluchadlem a nosit je po celý den
- informovanost rodičů, spolupráce rodiny se školou a speciálně pedagogickým centrem
- osobnost učitele, realistická očekávání rodiny
- prostorové podmínky a technické vybavení školy
- zajištění výuky předmětů speciálně pedagogické péče (logopedická výchova, jazyk a jazyková komunikace osob se sluchovým postižením, apod.).

3.2 Výhody a nevýhody vzdělávání nedoslýchavých dětí v běžných školách

Výhody běžných škol

Nespornou výhodou je blízkost a časová dostupnost, děti tak mohou docházet do školy v blízkosti domova a mohou navazovat přátelství ve svém okolí a posilovat je. Dalším pozitivem je, že nedochází k odloučení dítěte od rodiny, zůstává v přirozeném prostředí rodiny. Dítě tak získává přirozené návyky, které „okouká“ v rodině - sociální, komunikační a citové. Dítě nemusí bydlet na internátě nebo dojíždět daleko do školy pro sluchově postižené. Kvůli dojíždění nemusí velmi brzy ráno vstávat, aby bylo včas ve škole. Odpadají finanční prostředky vynaložené na dopravu a internát. Velkým plusem je i rozvoj mluvené řeči. Dítě je v prostředí, kde se mluví a ono tak má možnost

naposlouchávat přirozené struktury jazyka. Na žáka jsou kladeny mnohem vyšší nároky ve škole, čímž se učí zvládat a vyrovnávat se s nároky každodenního života, je tak lépe připraven do běžného života. Rodiče se domnívají, že dosažené vzdělání v běžné škole je na vyšší úrovni než na škole pro sluchově postižené.

„Pobyt pouze mezi neslyšícími dětmi pocitují jako uzavírání do jisté uzavřené skupiny, která nemá větší kontakty se širším sociálním prostředím slyšících, ve kterém se děti v běžném životě a v rodině pohybují. Dále jsou rodiče toho názoru, že množství informací získaných ve speciální škole je nižší, než ve škole běžné, a neodpovídá schopnostem jejich dětí. (...) Z hlediska sociálního začlenění by bylo vhodnější integrovat děti od počátku školní docházky, obvyklejší je však přechod ze speciální školy po absolvování prvních ročníků“ (Integrace sluchově postiženého dítěte do běžné základní školy, 2016).

Nedoslýchavé dítě zpravidla nemá velké nároky na speciální péči. Dítě samotné potřebuje hlavně, aby byla dodržena základní komunikační pravidla (podmínky vhodné pro odezírání, vhodné osvětlení, dobrá akustika, apod.). Škola ve spolupráci s SPC může zajistit, aby třída byla vybavena technickými pomůckami, dále je vhodné, aby žák absolvoval hodiny logopedické péče, byl informován pedagogický sbor a byla možnost jednotlivým pedagogům zajistit konzultace. Mimo jiné je důležité i sestavení individuálního vzdělávacího plánu, pravidelné kontroly vývoje žáka a případně zajištění asistenta (Skákalová, 2011). Jungwirthová (2012) doporučuje zvážit, aby byl ve třídě společně s žákem se sluchovým postižením přítomen i asistent pedagoga, který by pracoval s malou skupinkou dětí. Dítě by tak mělo možnost trénovat samostatnost a porozumění v kolektivu, které je pro nedoslýchavé děti většinou problematické. Je však nutné nastavit míru podpory, aby nebyla nadměrná a dítě nebylo zneschopňováno.

Doporučení pedagogických postupů a zajištění vhodných podmínek

Jaké podmínky bychom měli zajistit žákovi se sluchovým postižením, který dochází do běžné školy?

- Ve třídě je menší počet žáků.

- Žák potřebuje sedět v předních lavicích, na straně podle ucha, na které lépe slyší, nebo uprostřed.
- Je vhodné, aby měl okno za zády nebo ze strany, ale nikdy proti sobě, znesnadňuje se mu tím odezírání.
- Vhodné osvětlení ve třídě.
- Využívání technických a vizuálních pomůcek.
- Sezení vedle ochotného a přátelského spolužáka, kterého může požádat o pomoc.
- Porozumění usnadní odezírání, proto si musí učitelé dávat pozor na jejich pohyb po třídě během výkladu, dále udržování očního kontaktu, dotyky, podpoření mluvy gesty a případně i vysílací FM systémy (např. indukční smyčka).
- Aby si žák stihl zapsat látku, je lepší, aby ji učitel psal na tabuli. V lepším případě by mohl dostat látku již zapsanou formou handoutu.
- Určitě je nutné, aby učitel mluvil pomaleji, zřetelně a v kratších větách. Pokud používá ve svém projevu cizí slova, měl by je zapisovat na tabuli, aby si žák mohl spojit mluvní obraz s napsaným slovem a mohl tak snáz odezírat.
- Během hodiny je vhodné využívat práce s učebnicí, používat interaktivní tabuli, encyklopedie a zadávat samostatné úkoly.
- Při zkoušení by si měl učitel ověřit, zda žák rozumí zadané otázce. Pro žáka jsou vhodné psané testy a různá doplňovací cvičení. Vzhledem ke sluchové vadě není dobré klasifikovat chyby, které vznikají špatným odposlechem, porozuměním či odezřením.
- Mimo jiné je pro žáka důležitý odpočinek, např. formou samostudia, umožnění tiché kontroly cvičení, nabídnout nějaké uvolnění nebo například rozdávat sešity (Integrace dítěte se sluchovým postižením z pohledu učitele, 2017; Potměšil, 2012).

Nevýhody běžných škol

Ne každá běžná škola dokáže poskytnout žákovi se sluchovým postižením takovou speciálně pedagogickou míru podpory, kterou žák potřebuje. Objevuje se i nedostatek individuálního přístupu pedagogů k žákovi se sluchovým postižením. Mezi další nevýhody patří například to, že učitel běžné školy si nemusí vždy uvědomovat, že je zapotřebí speciálního přístupu k dítěti a zohledňovat jeho sluchovou vadu.

Ve třídách bývá velký počet žáků ve třídě a nevyhovující akustické podmínky. Děti se sluchovým postižením využívají různých komunikačních strategií v hlučném prostředí. Vedou např. monolog a tím mají pod kontrolou, co je řečeno. Děti také spoléhají na vizuální záchytné podněty, často tak sledují své spolužáky a napodobují je v činnosti. Mezi hlučnější činnosti ve škole patří například skupinové práce („Zapomenuté“ nedoslýchavé děti, 2016).

Pokud nemá dítě ve třídě kamaráda, s kterým si může popovídat, může se cítit nepříjemně, osamocené a nešťastné. Většinou bývá i jedině ve třídě, kdo má nějaké sluchové postižení a nemá možnost s nikým sdílet své pocity.

Záleží hodně na kolektivu, dále jak je ostatním spolužákům sluchové postižení vysvětleno, a jak s takovým člověkem jednat a pomáhat mu. V období puberty se může žák setkat s nepochopením od ostatních spolužáků, či s šikanou. Zařazení do běžné školy je spojeno i s větším zatížením rodičů, kdy je potřeba vynakládat větší úsilí a čas při domácí přípravě (Roučková, 2012; Potměšil, 2012).

Na druhém stupni se střídá větší počet učitelů a přibývá odborných předmětů. Mnozí rodiče říkají, že děti, které jsou integrované v běžné škole, bývají na konci dne hodně unavené, protože musejí vyvíjet hodně energie na soustředění („Zapomenuté“ nedoslýchavé děti, 2016).

Komunikační bariéry jsou jedním z největších problémů spojených se zařazením do běžné školy u žáků se sluchovým postižením (např. Janotová, Svobodová, 1998, Oliva, 2004).

3.3 Výhody a nevýhody vzdělávání nedoslýchavých dětí ve školách pro sluchově postižené

Jungwirthová (2015) a Šedivá (2006) uvádí důvody, kvůli kterým se rozhodují rodiče dítěte se sluchovým postižením pro zařazení do školy pro sluchově postižené.

- Přítomnost hodin logopedie (je však nutné zdůraznit, že logoped neudělá všechnu práci za rodiče), nebo hodin znakového jazyka.
- Menší počet dětí ve třídě → vhodné podmínky ke studiu
- Zvýšení komunikační úrovně dítěte a zaměření se na další rozvoj
- Obava ze zvládnutí učiva v běžné škole
- Přidružené postižení
- Opoždění vývoje řeči
- Speciálněpedagogický přístup, kvalifikovaný pedagogický sbor
- Didaktické a kompenzační pomůcky
- Vhodné akustické podmínky
- Žák je mezi „svými“
- Možná volba výběru užívané metody (orální metoda/bilingvální metoda/totální komunikace).

Výhody škol pro sluchově postižené

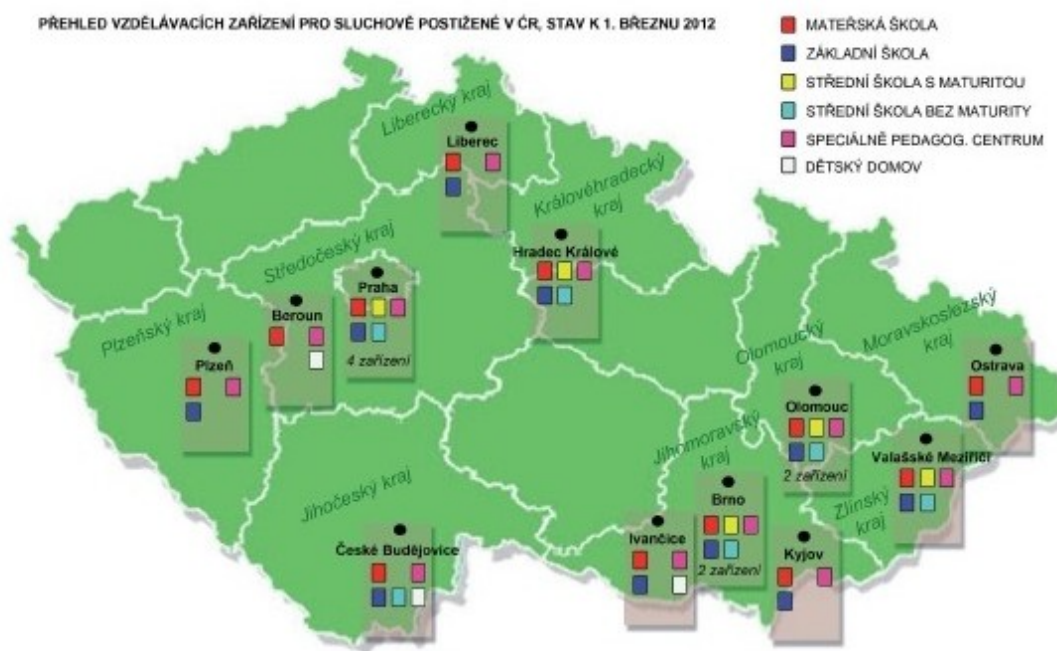
Na školách pro sluchově postižené je velká koncentrace vzdělaných odborníků, kteří se zabývají a rozumějí potřebám dětí se sluchovým postižením a jejich rodin. Ve třídách jsou menší počty dětí ve třídě, lavice ve třídách bývají uspořádány do U, aby na sebe žáci dobře viděli. V malých třídách může být žákům být snáz poskytován individuální přístup. Žáci jsou si na školách pro sluchově postižené rovni a mohou se lépe zařazovat do skupiny. Na školách bývají zaměstnání dospělí se sluchovým postižením, např. jako pedagogové či jako další zaměstnanci a ti mohou žákům poskytovat vzor, s kterým se mohou žáci identifikovat. Jelikož zde jsou žáci se sluchovým postižením, jsou na tom stejně či podobně, je zde umožněna plnohodnotná a svobodná komunikace se spolužáky, případně i na internátě (nedostatek komunikace v rodině). Školy bývají velice dobře vybaveny didaktickými a kompenzačními pomůckami, které pomáhají při studiu.

Nevýhody škol pro sluchově postižené

Mnoho rodin s dětmi se sluchovým postižením bydlí mimo města, kde jsou školy pro sluchově postižené. Pokud bydlí daleko, musí pečlivě zvažovat, jakou školu zvolit. Pokud volí speciální školu, logicky pak uvažují i zda dítě bude ubytováno na internátě a tím bude vytrženo z přirozeného prostředí rodiny (mnohdy od tří let až do dospělosti). Hovoří se také o tom, že vazby mezi rodinou a dítětem jsou slabší. Na internátě bývá také organizovaná náplň času, při které se střídají denní a noční vychovatelky. O úklid a jídlo se dětem starají kuchařky a uklízečky. Děti tak neznají běžné pracovní domácí činnosti. Toto se v poslední době začalo řešit tzv. rodinnými buňkami, kde se o provoz a chod „své“ domácnosti starají sami žáci.

3.4 Školy pro sluchově postižené v České republice

Po celé České republice je celkem třináct zařízení, kde jsou poskytovány vzdělávací činnosti pro sluchově postižené děti, žáky a studenty (viz Obrázek 1, Petráňová, 2012). Na mapě jsou vyznačeny mateřské školy, základní školy, střední školy s maturitou, střední školy bez maturity, speciálně pedagogická centra a dětské domovy.

Obrázek 1 – Vzdělávací zařízení pro děti, žáky a studenty neslyšící, nedoslýchavé a ohluchlé v ČR

V České republice jsou školy pro SP v těchto městech: Praha (tři školy - Ječná, Výmolova, Holečkova), Ostrava, Brno, Plzeň, Hradec Králové, České Budějovice, Valašské Meziříčí, Olomouc, Kyjov, Ivančice a Liberec. Škola v Liberci se však primárně zaměřila na logopedické vady řeči.

Na těchto školách se můžeme setkat se třemi základními vzdělávacími přístupy. Patří sem orální metoda, bilingvální metoda a totální komunikace.

Orální metoda je založena na tom, že žák přijímá všechny informace prostřednictvím mluveného jazyka za pomoci využití sluchu, případně i odezírání. Její nespornou výhodou je snazší začlenění těchto osob do slyšící společnosti (Krahulcová, 2002). Dnes se jedná spíše o auditivně orální metodu vzhledem k percepci pomocí kompenzačních pomůcek.

Další metodou, resp. spíše filozofií je totální komunikace. Tato metoda je komplexním komunikačním systémem a to z toho důvodu, že využívá všech dostupných komunikačních prostředků přizpůsobujících se individuálním potřebám žáka. Nepreferuje

se tak žádný konkrétní dorozumívací prostředek. Při totální komunikaci lze využívat mluvené řeči, prstové abecedy, odezírání, gest, znakového jazyka, psaní, čtení, apod. Je však důležité najít vhodný komunikační prostředek jednotlivě pro každé dítě. Co vyhovuje jednomu, nemusí vyhovovat druhému (TOND, 2009; Krauhlová, 2002).

Bilingvální metoda spočívá v užívání znakového jazyka, který je brán jako první a mateřský jazyk, a zároveň osvojení mluveného jazyka v psané podobě. Důraz se klade na psanou formu češtiny, na čtení s porozuměním a psaní. Důležitým prvkem jsou zde neslyšící učitelé, kteří pro své žáky představují vzor, s kterým se mohou identifikovat. Tento přístup respektuje kulturní a jazyková specifika komunity neslyšících (TOND, 2009; Potměšil, 2012).

3.5 Vysokoškolské studium

V průběhu studia se student se sluchovým postižením setkává s komplikacemi, které ztěžují jeho studium, zejména s komunikačními bariérami. Jak uvádí Hádková (2007), jedná se namátkou o obtížné domlouvání, nepochopení a nepochopení informací, dostávání se do situací vyžadujících pomoc od kolegů či zaměstnanců fakulty při jejich řešení. Tento student je tak vystaven neustálému stresu a zátěži. *„Právě sluchově postižení jsou z hlediska získávání vysokoškolské graduace jednou z nejohroženějších skupin. Toto studium, kde jsou informace studentům na většině vysokých škol předávány ve verbální podobě, a to z větší míry mluveným slovem a přijímány sluchovou cestou, je pro sluchově postižené velmi náročné z hlediska sluchového deficitu, a tím omezeného přísunu informací (...).“* (Hádková, 2007).

Studium lze zvládnout s určitou podporou, která studentovi, byť jen trochu, usnadní studium. Jedná se o podpůrná opatření. Pokud chce student využívat těchto podpůrných služeb, je nutné, aby se zaregistroval v poradně poskytující služby pro studenty se speciálními potřebami. Dále, aby vyplnil funkční diagnostiku, kde je stanovena skupina, do které student spadá se svým postižením. Tím se určí, na jaké služby má nárok a jaké chce doopravdy využívat. V případě sluchového postižení se jedná o skupinu B1, kam spadají

uživatelé verbálního jazyka, tedy spíše nedoslýchaví studenti, a B2, kam spadají uživatelé znakového jazyka.

Studenti se sluchovým postižením mají nárok například na tyto služby (Sluchová postižení, 2015):

- „*Asistence při studiu* - jedná se například o zápisy z přednášek, příprava na přednášku nebo zkoušku, pořizování studijních materiálů, doučování, načítání textů, doprovod, obecná podpora při studiu a přímá studijní podpora při specifických situacích (Asistence při studiu, 2017).
- *Tlumočnické služby*
- *Přepisovatelské služby*
- *Časová kompenzace při plnění studijních povinností a kontrol studia*
- *Individuální výuka (příležitostná / přechodná / soustavná)*
- *Technické zpřístupnění výuky (FM systémy, indukční smyčky apod.) a studijní literatury“.*

Pro studenta se sluchovým postižením je důležitý i postoj mluvčího a vhodné usazení odezírajícího studenta, dále navázání zrakového kontaktu, vhodné osvětlení v místnosti, poskytování materiálů, vizuální prezentace, podklady k výuce, konzultace s vyučujícími, stanovení požadavků a jejich úprava u zkoušek a testů, atd.

Střediska podpory pro studenty se specifickými potřebami se nachází například na Univerzitě Karlově (Informační poradenské centrum), Univerzitě v Hradci Králové (Augustin), Univerzitě v Pardubicích (APUPA), Univerzitě Palackého v Olomouci (Centrum pomoci handicapovaným), Ostravské univerzitě (Centrum Pyramida), Vysoké škole báňské v Ostravě (Centrum Slunečnice), na Českém vysokém učení technickém (ELSA), Vysoké škole ekonomické (SHS – středisko handicapovaných studentů), Masarykově univerzitě v Brně (středisko Teiresiás), České zemědělské univerzitě (Poradenské středisko pro studenty ČZU se speciálními potřebami), Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně (Univerzitní centrum podpory pro studenty se SP) a Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích (Centrum podpory studentů se specifickými potřebami). Tato střediska však fungují nejen na školách státních, ale i na školách

soukromých. Služby poskytuje např. Univerzita Jana Amose Komenského, a poskytuje navíc kromě výše uvedených, pedagogicko-psychologické poradenství, sociálně-právní poradenství a zprostředkování logopedické péče (Střediska podpory zdravotně postižených studentů na VŠ, 2014).

4 Postoje nedoslýchavých studentů při studiu

4.1 Výzkumné šetření

Formulace výzkumného problému

Doposud tato práce teoreticky popisovala problematiku vzdělávání s ohledem na sluchové postižení. Součástí diplomové práce je nejen kromě teoretické části i výzkumná část. Na začátku je potřeba vymezit si výzkumný problém. Je vhodné, aby byla výzkumná otázka formulována tak, aby byl zajištěn prostor k prozkoumání vybraného jevu. Nejprve se sesbírají data, která jsou následně analyzována, odhalován jejich význam a vztahy.

Cíl výzkumu

Cílem této práce je zjistit, jaké postoje zaujímají nedoslýchaví lidé při svém studiu na běžných školách či na školách pro sluchově postižené. Práce si klade za úkol shrnout a popsat pozitivní a negativní zkušenosti nedoslýchavých studentů, se kterými se setkávají během studia.

Výzkumná otázka

Jaká negativa a pozitiva vnímají nedoslýchaví lidé při svém studiu?

Metody výzkumu, design výzkumu

Pro povahu výzkumného šetření byl zvolen kvalitativní výzkum, který umožňuje hlubší vhled do vybrané problematiky. Získaná a následně vybraná tematicky zaměřená data byla zpracována pomocí metody zakotvené teorie. Zakotvená teorie vznikla v šedesátých letech 20. století, a jejími zakladateli jsou Glaser a Strauss. Teorii dále rozpracovalo více odborníků, mezi nimi i například Corbinová. Zakotvená teorie neoznačuje nějakou určitou teorii, ale určitou strategii výzkumu a spolu s tím i způsob analýzy získaných dat (Hendl, 2005). Data byla získána pomocí rozhovorů se sedmi respondenty, kteří ochotně rozhovory poskytli.

Cílem této kvalitativní metody je vytvoření specifické teorie. Nezačíná se teorií, která je následně ověřována. Začíná se zkoumanou oblastí a nechává se, ať se vynoří to, co

je v této oblasti významné (Strauss, Corbin, 1999). Data bývají získávána na základě pozorování či rozhovorů, které se pomocí určitých postupů rozklíčují, a ty potom výzkumník interpretuje. Zakotvená teorie představuje sadu systematických induktivních postupů pro vedení kvalitativního výzkumu zaměřeného na vytváření teorie (Švaříček, Šedřová, 2007).

Postup při vytváření zakotvené teorie (Hendl, 2005, s. 128):

1. *„Výzkumník vstupuje do terénu vybaven prvotními vágními koncepty a představami o zkoumané oblasti.*
2. *Výzkumník studuje jednotlivé případy nebo skupiny a zaznamenává data získaná pozorováním, rozhovory a shromažďováním dokumentů.*
3. *V procesu zkoumání data simultánně shromažďuje a analyzuje.*
4. *Výzkumník rozšiřuje své zkoumání na další případy procesem teoretického vzorkování, které má přinést novou informaci pro rozvoj teorie. Výběr nových případů závisí na dosavadních poznatcích a rozvíjející se teorii.*
5. *Výzkumník provádí porovnávání mezi případy, testuje své poznatky a validizuje zjištěná fakta. Rozvíjí zachycení rozmanitosti jevů pomocí kategorií, identifikuje probíhající procesy, zdokonaluje kategorizační systémy, integruje poznatky, zobecňuje empirická tvrzení a formuluje další hypotézy.“*

Zakotvená teorie

Cílem výzkumu je zmapovat zkušenosti nedoslýchavých studentů při jejich studiu na všech stupních škol. Pro účel výzkumu byla zvolena kvalitativní metoda výzkumu, konkrétně polostrukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami (Pelikán, 2011). Tento polostrukturovaný rozhovor se spíše přibližoval rozhovoru strukturovanému, ale současně nabízel možnost doptávat se na určité, doplňující, informace. Rozhovory byly přepsány do písemné podoby a následně analyzovány a kódovány pomocí metody zakotvené teorie. Zakotvená teorie se opírá o tři základní prvky, tj. koncepty, kategorie a propozice.

- Koncepty neboli teoretické pojmy patří mezi základní jednotky analýzy. Teorie se navrhuje pomocí konceptualizace dat, ne přímo z dat.

- Druhým prvkem jsou kategorie, které jsou na vyšší a abstraktnější úrovni než koncepty. Představují základ pro vznik teorie.
- Třetím prvkem jsou propozice. Ty formulují zobecněné vztahy mezi kategorií a koncepty a mezi kategoriemi. Původně byl tento prvek nazýván jako hypotéza, ale pojem propozice je vhodnější, protože zahrnuje konceptuální vztahy, na rozdíl od hypotéz, které vyžadují vztahy měřené (Strauss, Corbinová, 1999).

Zakotvená teorie je objevována, rozvíjena a provizorně verifikována prostřednictvím systematického sběru dat, týkajících se jevu a jejich analýzou. Proto sběr dat, analýza a teorie mají být ve vzájemném recipročním vztahu. Nezačíná se s teorií, jež se dokazuje, ale spíše se začíná s oblastí studia a zkoumá se vše, co se v této oblasti vynořuje (Strauss, Corbinová, 1999).

Kódování a jeho typy

Kódování je chápáno jako rozkrytí dat směrem k jejich interpretaci, konceptualizaci a integraci. Strauss a Corbinová popisují tři procesy, jak se dá zacházet s analyzovaným textem – otevřené kódování, axiální kódování a selektivní kódování. Tyto procesy se nemusí používat odděleně, ale jsou pojímány jako způsoby, jak s textovým materiálem lze zacházet a výzkumník mezi nimi může podle potřeby přecházet. Jisté ale je, že analýza dat probíhá otevřeným kódováním a na konci se pracuje spíše pomocí selektivního kódování. Během celého procesu jako takového se zaznamenávají poznámky jako podklad pro zdůvodnění vznikající teorie (Hendl, 2005).

a) Otevřené kódování - V tomto procesu se lokalizují témata v textu a těm se dává určité pojmenování neboli kódy. Tím vzniká seznam témat a zároveň i kódů, které výzkumník průběžně doplňuje, či upravuje. Dále je seznam postupně tříděn, organizován, kombinován a doplňován v další analýze. Lze kódovat slovo po slovu, podle odstavců, případně i podle celých textů. Cílem kódování je tematické rozkrytí textu. Procesem dimenzionalizace se upřesňují vlastnosti, které rozliší události spadající do jedné kategorie. Důležité je postupně navrhovat abstraktnější teorie, čímž nám napomáhají při návrhu teorie.

b) Axiální kódování - V průběhu axiálního kódování výzkumník rozebírá příčiny a důsledky, dále i podmínky a interakce, strategie a procesy a tvoří tak „osy“ propojující jednotlivé kategorie. Výzkumník hledá další kategorie a koncepty, které spolu souvisejí. K tomu, aby výzkumník odhalil vztahy mezi různými kategoriemi, musí zkoumat, které kombinace znaků v kategorii jsou propojené s jinou kombinací znaků v jiné kategorii. To nelze provést pouze na základě dat. Je zapotřebí teoretického rámce, který doporučí, jaké druhy fenoménů lze mezi sebou smysluplně propojit. Toto kódování má pomoci k uvažování o propojení mezi koncepty a tématy. Vznikají však při něm i nové otázky, čímž výzkumník rozpozná, zda je vhodné opuštění některých témat nebo zkoumání jiných do větší hloubky. Axiálním kódováním jsme získali obraz o vztazích mezi různými kategoriemi.

c) Selektivní kódování - Selektivní kódování je fází, kdy výzkumník přezkoumává data a kódy. V průběhu tohoto procesu je výzkumník veden k tomu, aby vyhledal hlavní témata a kategorie, které budou ústředním bodem vznikající teorie. Poté, co je dokončena formulace vztahů k ústřední kategorii, přezkušují se znova všechny její vlastnosti a dimenze pomocí dat – což platí i pro celou navrženou teorii. V okamžiku teoretické saturace (když další kódování již nepřináší žádné nové poznatky) se postup interpretace dat a sběr dalšího materiálu přerušuje. Postup by měl být pružný, aby výzkumník mohl klást nové otázky na materiál a přecházet k jiným tématům, v kterémkoliv okamžiku. Hendl (2005) popisuje selektivní kódování jako hledání hlavní postavy nebo motivu, pohánějícího celý děj dopředu.

Sběr dat

Podkladem pro toto výzkumné šetření byly rozhovory, které byly již provedeny v předchozí bakalářské práci s názvem Identita nedoslýchavých lidí (Havelková, 2015). V bakalářské práci bylo provedeno výzkumné šetření formou rozhovorů. Tyto rozhovory byly použity k hlubšímu rozboru i v diplomové práci. Pro účel tohoto výzkumu je zapotřebí částí, které se dotýkají vzdělávání respondentů.

Respondenti - popis vzorku

V bakalářské práci bylo provedeno výzkumné šetření se 7 respondenty¹. Podmínkou výběru respondentů bylo, aby měli sluchovou vadu.

Prvním respondentem je 24letá žena pocházející z Děčína. Všichni členové rodiny jsou slyšící, jediné respondentka má sluchové postižení od narození. Má diagnostikovanou oboustrannou percepční nedoslýchavost, dle Fowlera 75 % ztráty sluchu. Rodina s ní komunikuje mluveným jazykem. Respondentka navštěvovala všechny školy v integraci. Jako důvod uváděla blízkost bydliště a školy a vstřícnost vyučujících.

Druhým respondentem je pětadvacetiletá žena pocházející z Prahy. Má diagnostikovanou praktickou hluchotu. Jako jediná z rodiny má sluchovou vadu, a ostatní členové s ní komunikují mluveným jazykem. Během svého života navštěvovala školy v integraci, a pouze jednou, v určitém momentě, o škole pro sluchově postižené uvažovala, nicméně k přestupu nedošlo.

Třetím respondentem je dvaadvacetiletá žena, která je z Prahy. Má diagnostikovanou oboustrannou těžkou nedoslýchavost. Respondentka má neslyšící babičku, lehce nedoslýchavého dědečka a těžce nedoslýchavou matku. Otec se sestrou nemají sluchové postižení. Respondentka navštěvovala mateřskou školu a střední školu v běžné škole v integraci. Základní školu absolvovala ve škole pro sluchově postižené v Ječné ulici v Praze.

Čtvrtým respondentem je muž, kterému je 38 let. Má diagnostikovanou těžkou percepční nedoslýchavost a kromě něj nikdo v rodině sluchové postižení nemá. V rodině je používán ke komunikaci mluvený jazyk. Respondent byl vzděláván od mateřské školy až po střední školu ve škole pro sluchově postižené v Ječné ulici. Následně vystudoval vysokou školu.

Pátým respondentem je pětadvacetiletý muž. Má percepční oboustrannou nedoslýchavost, dle Fowlera 96,4 %. Vyrůstal v neslyšící rodině, jedni příbuzní mají

¹ Rozhovory byly provedeny v roce 2015.

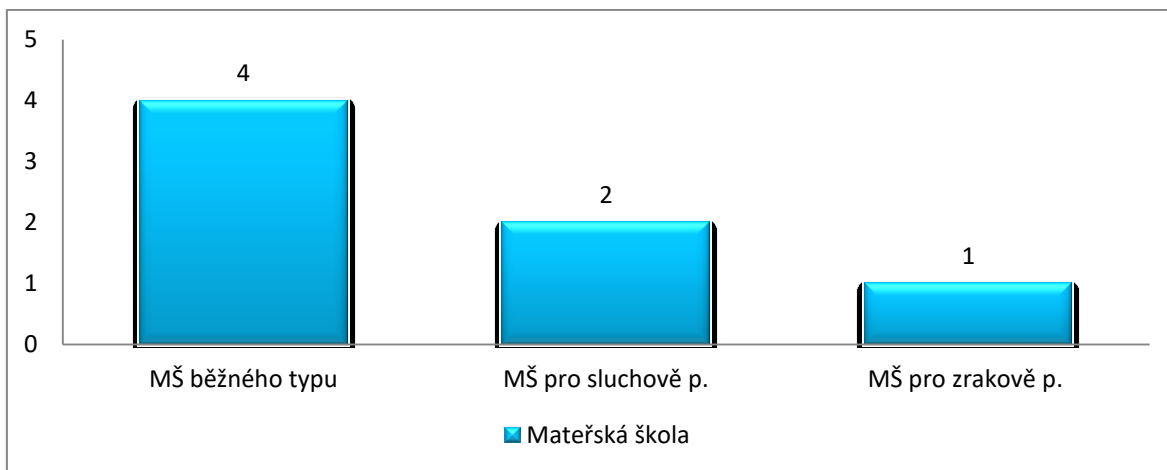
sluchové postižení a druzí příbuzní jsou všichni slyšící. Absolvoval mateřskou školu pro zrakově postižené. V té době mu byla diagnostikována nedoslýchavost. Dále absolvoval základní a střední školu na škole pro sluchově postižené, kde byl na internátě. Integraci dle jeho slov považuje za nepřínosnou. Respondent studoval i vysokou školu, ale nedostudoval.

Šestým respondentem je žena, které je 29 let a pochází z Prahy. Byla jí diagnostikována oboustranná percepční nedoslýchavost. Kromě ní mají sluchové postižení i rodiče a její sestra (maminka neslyší vůbec a otec se sestrou nedoslýchají). Komunikace v rodině probíhala pomocí artikulace, otec používal občas znaky a matka mix znakované češtiny a znakového jazyka. Respondentka navštěvovala mateřskou, základní školu a střední školu pro sluchově postižené. Vystudovala také vysokou školu.

Sedmým respondentem je patnáctiletá žena pocházející z okolí Brna. Má diagnostikovanou percepční těžkou nedoslýchavost na jednom uchu a na druhém praktickou hluchotu. Rodiče jsou slyšící a mladší sestra těžce nedoslýchavá. Komunikují spolu mluveným jazykem. Mateřskou školu a základní školu respondentka absolvovala v integraci. V současné době studuje na střední škole pro sluchově postižené (viz rozhovor s respondentem 7 v příloze, který je doplněn o aktuální informace).

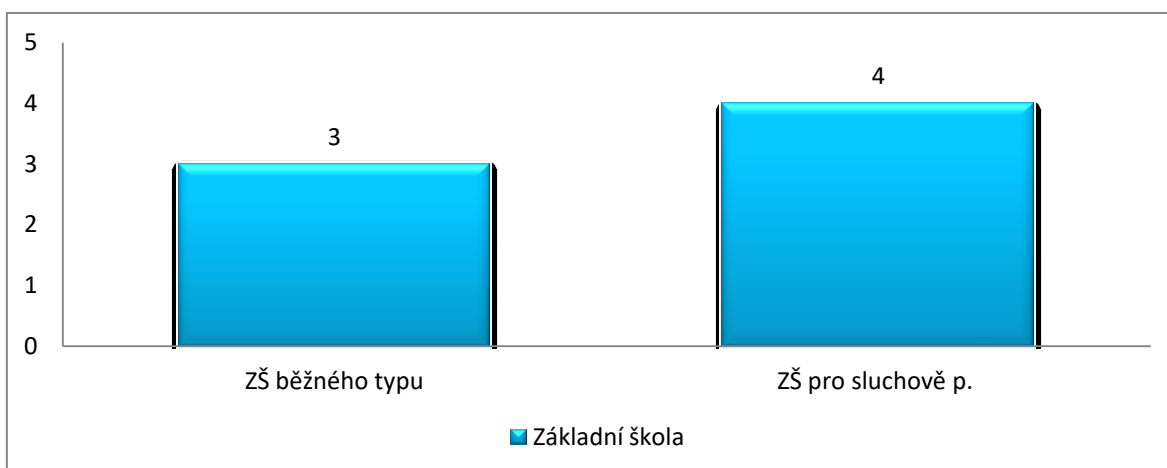
Pro lepší přehled jsou níže uvedeny tři grafy, které ilustrují počet respondentů na jednotlivých školách.

Mateřskou školu běžného typu absolvovali čtyři respondenti (R1, R2, R3, R7), dva respondenti (R4, R6) docházeli do mateřské školy pro sluchově postižené a jeden (R5) docházel do mateřské školy pro zrakově postižené.

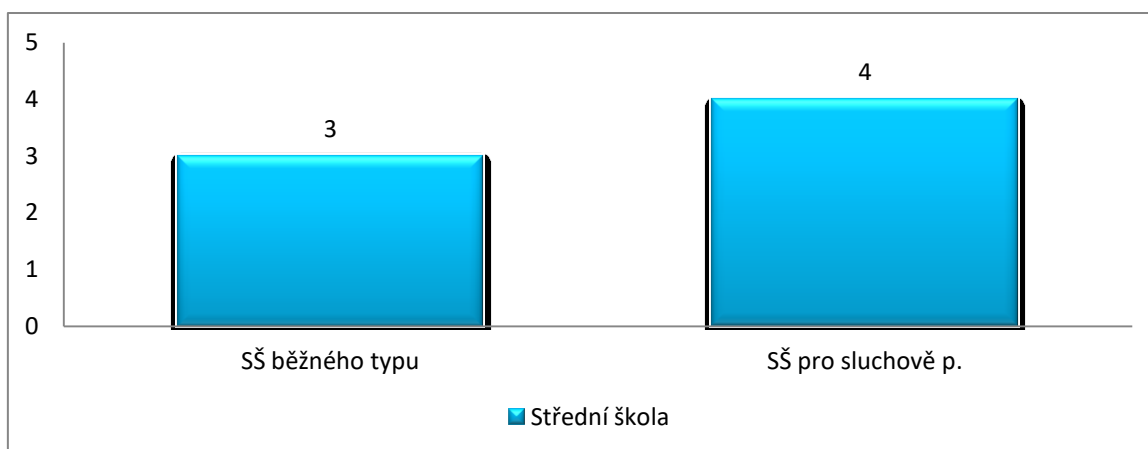
Graf 1 – Mateřská škola

Základní školu běžného typu absolvovali tři respondenti (R1, R2, R7) a základní školu pro sluchově postižené čtyři respondenti (R3, R4, R5, R6).

Graf 2 – Základní škola

Střední školu běžného typu úspěšně absolvovali tři respondenti (R1, R2, R3) a čtyři respondenti (R4, R5, R6, R7) střední školu pro sluchově postižené.

Graf 3 – Střední škola

U vysoké školy grafické znázornění není nutné, neexistuje totiž vysoká škola pro sluchově postižené. Pět respondentů (R1, R2, R4, R5 a R6) pokračovalo dále ve studiu na vysoké škole, respondent R5 studium nedokončil. Respondentka R3 se hlásila na vysokou školu, ale bohužel nebyla přijata. R7 o studiu na vysoké škole uvažuje, ale nemá představu, jaký obor zvolí.

4.2 Analytické roztržení textu a jeho kódování

Následující tabulky mapují průběh otevřeného kódování, kdy byly vytvořeny koncepty, a následně formou axiálního kódování kategorie a seříděny selektivním kódováním do celků s výpovědním charakterem. Z nich potom byla vytvořena interpretace výpovědí výpovědních vzhledem k výzkumu.

1. Mateřská škola běžného typu

Pozitiva

Kód interpretační	Kód popisný	
Důvody volby školy	Dostupnost, blízkost školy Volba rodičů Kontakt se slyšící společností	LOKALITA, VOLBA RODIČŮ
Učitel (osobnost, přístup)	Chápající přístup Ohleduplnost Pomoc Fajn paní učitelky	CHÁPAJÍCÍ PŘÍSTUP
Výuka	Oblíbené činnosti Vybavení školy a okolí	ŠKOLNÍ PROSTŘEDÍ
Spolužáci, kolektiv	Přátelství Nedůležitost sluchového postižení Budoucí spolužáci	KOLEKTIV, PŘÁTELSTVÍ
Úlevy ve výuce	-	-
Možnosti podpory	-	-

Tabulka 1 – Mateřská škola běžného typu – pozitiva

Negativa

Kód interpretační	Kód popisný	
Důvody volby školy	-	-
Učitel (osobnost, přístup)	-	-
Výuka	Neoblíbené činnosti	POVINNOSTI
Spolužáci, kolektiv	-	-
Úlevy ve výuce	-	-
Možnosti podpory	-	-

Tabulka 2 – Mateřská škola běžného typu – negativa

2. Mateřská škola pro sluchově postižené

Pozitiva

Kód interpretační	Kód popisný	
Důvody volby školy	Sluchové postižení Dostupnost – blízkost školy Být mezi „stejnými“	VOLBA RODIČŮ, SLUCHOVÉ POSTIŽENÍ
Učitel (osobnost, přístup)	Porozumění mluvčímu	POROZUMĚNÍ
Výuka, problémy, porozumění	Spokojenost	SPOKOJENOST
Spolužáci, kolektiv	Sounáležitost se „stejnými“ Porozumění Přetrvávání přátelství	PŘÁTELE S SP
Úlevy ve výuce		
Možnosti podpory		

Tabulka 3 – Mateřská škola pro sluchově postižené - pozitiva

Negativa

Kód interpretační	Kód popisný	
Důvody volby školy	-	-
Učitel (osobnost, přístup)	-	-
Výuka, problémy, porozumění	-	-
Spolužáci, kolektiv	-	-
Úlevy ve výuce	-	-
Možnosti podpory	-	-

Tabulka 4 – Mateřská škola pro sluchově postižené – negativa

3. Základní škola běžného typu

Pozitiva

Kód interpretační	Kód popisný	
Důvody volby školy	Dostupnost – blízkost školy Osobní znalost učitele Ohled na SP	VOLBA RODIČŮ
Učitel (osobnost, přístup)	Chápající učitel Empatie Učitel a děti vědí o SP žáka – poučení dětí Ochranitelský přístup	EMPATIE, POCHOPENÍ
Výuka, problémy, porozumění	Usnadnění porozumění Malý počet žáků Zřetelná mluva učitele Jeden učitel na 1. stupni Zajištění podmínek pro dobrý poslech	PODMÍNKY PRO POROZUMĚNÍ
Spolužáci, kolektiv	Přátelství Vrstevníci Pomáhající spolužačky	PŘÁTELÉ
Úlevy ve výuce	Poslechová část mírněji hodnocena Zvládání bez úlev	TOLERANCE
Možnosti podpory	Individuální hodiny logopedie Pomoc při diktátu Pomocné znaky	USKUTEČNĚNÍ INDIVIDUÁLNÍ PÉČE

Tabulka 5 – Základní škola běžného typu - pozitiva

Negativa

Kód interpretační	Kód popisný	
Důvody volby školy	Vyčlenění z kolektivu Necítí se dobře mezi slyšícími Větší množství informací – nevyužití Separace žáků a učitelů Sociální poškození	VYČLENĚNÍ
Učitel (osobnost, přístup)	Neinformovanost o sluchovém postižení Neochota Chování třídního učitele	NEINFORMOVANOST
Výuka, problémy, porozumění	Více učitelů na 2. stupni Problém s porozuměním ve větším kolektivu „Huhňání“ spolužáků při hodině Odlišný přístup na 1. a 2. stupni	NEVYHOVUJÍCÍ KOMUNIKACE
Spolužáci, kolektiv	Obměna kolektivu Užší okruh kamarádů Nevyhovující kolektiv Možnost šikany	PROBLEMATICKÝ KOLEKTIV
Úlevy ve výuce	Psaní diktátů	NEPOCHOPENÍ
Možnosti podpory	-	-

Tabulka 6 - Základní škola běžného typu – negativa

4. Základní škola pro sluchově postižené

Pozitiva

Kód interpretační	Kód popisný	
Důvody volby školy	Pozitivní osobní zkušenosti rodičů Sluchová vada Přátelská atmosféra	SLUCHOVÉ POSTIŽENÍ
Učitel (osobnost, přístup)	Ochota Snaha učitele naučit	OCHOTA
Výuka, problémy, porozumění	Rovnocenné podmínky Zvládání studia Individuální přístup Porozumění ve výuce	UZPŮSOBENÍ STUDIA
Spolužáci, kolektiv	Spolužáci se stejným postižením Necítí se osamocen Přátelství dodnes Bezproblémová komunikace Rychlé zvyknutí si	KOLEKTIV „STEJNÝCH“
Úlevy ve výuce	Nejsou potřeba úlevy Nepociťování výhod	NEJSOU ÚLEVY
Možnosti podpory	-	-

Tabulka 7 - Základní škola pro sluchově postižené - pozitiva

Negativa

Kód interpretační	Kód popisný	
Důvody volby školy	Není v místě bydliště	LOKALITA
Učitel (osobnost, přístup)	Malá nezkušenost učitele s SP Nekvalifikovaný sbor	NEZKUŠENOST
Výuka, problémy, porozumění	Velké rozdíly ve stupni SP Únik informací	ROZDÍL V SP
Spolužáci, kolektiv	-	-
Úlevy ve výuce	-	-
Možnosti podpory	-	-

Tabulka 8 - Základní škola pro sluchově postižené - negativa

5. Střední škola běžného typu

Pozitiva

Kód interpretační	Kód popisný	
Důvody volby školy	Dostupnost – blízkost školy Vlastní přání Lepší připravenost na VŠ Možnost uplatnění Doporučení rodičů Návštěva školy před studiem Kladná očekávání Přijetí bez přijímaček Příklad v okolí (kamarádi)	BUDOUCNOST, VLASTNÍ VOLBA
Učitel (osobnost, přístup)	Vstřícnost Ochota Zkušenost učitelky s SP Profesorka a studenti vědí o	VYHOVĚNÍ, TOLERANCE

	SP studentovi a jsou poučeni Trpělivost	
Výuka, problémy, porozumění	Zřetelná mluva Možnost odezírání Zvládnutí náročného studia Hrdost Uspokojení ze zvládnuté krize Podpora rodiny Pozvednutí sebevědomí Získání maturity	MOTIVACE
Spolužáci, kolektiv	Nevyčínat z kolektivu Snaha vyrovnat se Sebevědomí Uznání Pomoc spolužaček Přátelství dodnes Chápající nezávistiví spolužáci	EMPATIE, SPOLUPRÁCE
Úlevy ve výuce	Nepotřeba výhod Tolerantnější hodnocení Nezkouší ústně Individuální zkoušení (AJ) Více výhod než slyšící studenti	TOLERANCE, ÚLEVY
Možnosti podpory	-	-

Tabulka 9 - Střední škola běžného typu - pozitiva

Negativa

Kód interpretační	Kód popisný	
Důvody volby školy	Rozdíly v učivu (školách) Ultimátum – omezení výběru	POROVNÁNÍ
Učitel (osobnost, přístup)	Neochota profesorů Zpochybnění „(ne)slyšení“	NEOCHOTA
Výuka, problémy, porozumění	Učitel neví o sluchové vadě Neporozumění mluvčímu Krizе Únik informací Obava z nezvládnutí Stres Nutnost samostudia a domácí práce navíc Hodně učiva Obtížné psát a poslouchat zároveň Obtížné sledování diskuze a zapojování se Velký počet spolužáků	NÁROČNÉ POROZUMĚNÍ
Spolužáci, kolektiv	Nervozita Strach z neznámého Obava z nepřijetí do kolektivu Neochota spolužáků zopakovat řečené – „potom“ Zamlčení vady	OBAVA Z KOLEKTIVU
Úlevy ve výuce	-	-
Možnosti podpory	Neposkytování materiálů Neposkytování testů písemnou formou	NEVYHOVĚNÍ POTŘEBÁM

Tabulka 10 - Střední škola běžného typu – negativa

6. Střední škola pro sluchově postižené

Pozitiva

Kód interpretační	Kód popisný	
Důvody volby školy	Sluchová vada Člověk se necítí osamocen Být mezi stejnými Zkušenost sourozence Vlastní přání Hledání identity Očekávání Změna prostředí	SOUNÁLEŽITOST
Učitel (osobnost, přístup)	Přizpůsobení potřebám osobám s SP Zřetelná mluva	POTŘEBY SP V KOMUNIKACI
Výuka, problémy, porozumění	Porozumění mluvčím	POROZUMĚNÍ
Spolužáci, kolektiv	Přátelství „Stejní“ Sounáležitost	ROVNOST
Úlevy ve výuce	-	-
Možnosti podpory	-	-

Tabulka 11 - Střední škola pro sluchově postižené - pozitiva

Negativa

Kód interpretační	Kód popisný	
Důvody volby školy	Neoblíbené předměty Obava z nezvládnutí Horší připravenost na VŠ Nižší náročnost studia	HORŠÍ VÝCHOZÍ POZICE
Učitel (osobnost, přístup)	Nebylo mu rozumět Špatný učitel Porušování zásad komunikace s SP Vnucování vlastních názorů učitele Rozdíly ve stupni SP Zastaralé metody Nevizualizace	PORUŠOVÁNÍ ZÁSAD KOMUNIKACE, NEKOMPETENTNOST
Výuka, problémy, porozumění	Velké rozdíly ve stupni SP Náročnost odezírání Únavné sledování výuky Nesmyslné učivo Málo praktické věci	NÁROČNOST
Spolužáci, kolektiv	-	-
Úlevy ve výuce	-	-
Možnosti podpory	-	-

Tabulka 12 - Střední škola pro sluchově postižené - negativa

7. Vysoká škola

Pozitiva

Kód interpretační	Kód popisný	
Důvody volby školy	Vlastní přání Zajímavý obor – atraktivita	ZÁJEM
Učitel (osobnost, přístup)	Zvykání si na handicapovaného studenta Pomoc Přísný Spravedlivý Respekt	RESPEKT PŘIJETÍ
Výuka, problémy, porozumění	Porozumění výkladu Rovnocennější přísun informací (díky přepisu)	DOSTATEK INFORMACÍ
Spolužáci, kolektiv	Přizpůsobení komunikace Snaha o dobré porozumění	POROZUMĚNÍ
Úlevy ve výuce	Místo poslechu jiný úkol „Lehčí“ zkouška Přizpůsobení potřebám studenta	PŘIZPŮSOBENÍ
Možnosti podpory	Dostupnost studijních materiálů Přepis Individuální konzultace, výuka Existence středisek podpory	DOSTUPNOST PODPORY

Tabulka 13 – Vysoká škola - pozitiva

Negativa

Kód interpretační	Kód popisný	
Důvody volby školy	Nepřijetí – zklamání	NEPŘIJETÍ NA VŠ
Učitel (osobnost, přístup)	Špatný přístup vyučujících k handicapovaným Ignorování emailů Nutnost informovat o své vadě a způsobu komunikace	ŠPATNÝ PŘÍSTUP
Výuka, problémy, porozumění	Neporozumění cizím/neznámým pojmům Neporozumění mluvčímu Velké posluchárny Vzdálení mluvčí Obtížné sledování diskuze Málo času na úkoly Náročnost Velký počet spolužáků Nevysvětlení učiva Samostudium Demotivace Znechucení Špatná zkušenost s přepisem Papouškování	NEVYHOVUJÍCÍ PODMÍNKY
Spolužáci, kolektiv	Osamění mezi slyšícími Porušování zásad komunikace s SP Obtížné sledování diskuze a zapojování se	PORUŠOVÁNÍ KOMUNIKAČNÍCH ZÁSAD
Úlevy ve výuce	Vlastní nezájem o výhody	NEZÁJEM

Možnosti podpory	Problém se získáváním materiálů Úpravy při ústních zkouškách Nekvalitní přepis/ovatel Nepřiměřeně velké výhody (možnosti podpory) oproti slyšícím	NEKVALITNÍ PODPORA
------------------	--	--------------------

Tabulka 14 - Vysoká škola – negativa

4.3 Interpretace dat

V této části budou okomentovány výše uvedené tabulky, které jsou v podkapitole 4. 2, a doloženy autentickými citacemi respondentů².

1. Mateřská škola běžná + 2. Mateřská škola pro sluchově postižené

Jak je patrné z tabulek č. 1 – 4, zabývající se mateřskou školou, respondenti si období docházky do mateřské školy vybavují pouze útržkovitě. Je to období, kdy za ně ve všech směrech rozhodují rodiče. Jednou z věcí je i oblast školství a s ní spojená volba školy pro dítě, které má sluchovou vadu. Rodiče si obvykle přejí, aby jejich dítě bylo doma, v přirozeném prostředí a byla tak zajištěná rodinná výchova. R7: „*Chodila jsem do slyšící MŠ, kde jsem měla moc fajn paní učitelky, ale nijak zvlášť si na toto období nepamatuji. Měla jsem to blízko do školky, což byla výhoda, nemusela jsem nikam daleko dojíždět.*“

R3: „*(...) vím, že jsem to měla kousek a chtěla, abych se já naučila v prostoru mezi slyšícíma. Tam jsem problémy neměla, zvládala jsem to*“. Maminka této respondentky se rozhodla zvolit pro svoji dceru mateřskou školu běžného typu, aby si dcera zvykla na slyšící kolektiv.

² Přepisy rozhovorů (Příloha 1) provedené s respondenty jsou autentické a nijak upravované.

Mnohé školy pro sluchově postižené nabízejí pro dítě možnost ubytování na internátu, kterou mohou rodiče využít, pokud rodina bydlí daleko od zvolené školy. Ubytováním na internátě bývá ovšem dítě vytrženo z přirozených domácích sociálních vazeb, mnohdy již v raném věku. V tomto případě je pravděpodobně pro dítě vhodnější absolvovat mateřskou školu v místě bydliště. Výhodou je, jak respondenti uvádí v rozhovorech, pokud rodiče mají někoho známého ve škole, kdo se jim o dítě „postará“.

R1: *„Paní učitelky věděly, že nosím naslouchadla a podle toho se tak ke mně chovaly (alespoň co si pamatuju) - dávaly pozor, abych si je nenamočila, při čtení pohádek si mě braly k sobě, abych je slyšela...“*

Dítě také poznává nové přátele, kteří bydlí poblíž, ve stejném městě. Tato přátelství ale většinou nemají dlouhého trvání. R7: *„Nestýkám, ale pamatuji si, že ve vedlejší třídě jsem měla budoucí spolužáky ze ZŠ.“*

„Už v mateřské škole a na prvním stupni základní školy děti často zažívají selhání v komunikaci se svými vrstevníky, a to jak ve třídě, tak i mimo ni, např. na hřišti. V tomto věku však silně závisí na učiteli, a tak se obvykle spoléhají na něj jako na prostředníka komunikace. Obvykle také bývají spokojené, s tím, když si hrají samy, nebo se hrou, která má fyzický charakter (např. hra na babu) a při které není potřeba složitá komunikace s ostatními dětmi. V tomto věku se proto problémy příliš často nevyskytují“ („Zapomenuté“ nedoslýchavé děti, 2016). Což potvrzuje i R2: *„V dětském kolektivu tento problém není tak výrazný a ani to děti neřeší. Tento problém se stává složitým až v období dospívání a dospělosti.“*

Výhodou mateřských škol pro sluchově postižené je bezesporu kolektiv dětí, které mívají zpravidla stejné či podobné postižení a přizpůsobuje se jim vhodně komunikace. Hlavní nevýhodou těchto škol je jejich nedostupnost v menších městech, takže rodiče musí při výběru školy pečlivě zvážit všechny možnosti. Přátelství na těchto školách může přetrvávat i do pozdějších let, protože děti pokračují společně v docházce na základní škole a případně i ve studiu na střední škole.

3. Základní škola běžného typu

Základní školu volí rodiče a rozhodují se většinou podle dostupnosti školy. Tento faktor je jedním z nejdůležitějších, protože dítě je členem rodiny a může sledovat každodenní činnosti, rituály a rodinné vztahy. Dále se rodiče rozhodují i na základě osobní znalosti učitelů a jejich ujištění, že na sluchové postižení dítěte budou brát ohled. Pro dítě je vhodné, aby ve třídách byl menší počet žáků, aby se učitel mohl věnovat všem a měl dostatek času a prostoru „kontrolovat“ i žáka se sluchovým postižením. R2: *„(...) rozuměla jsem. Učitelka mluvila zřetelně a bylo nás málo ve třídě.“* Zpravidla bývá i jeden učitel po celý první stupeň. To je pro žáka přínosné, protože si na daného učitele a jeho způsob komunikace zvykne. Nemusí si tak zvykat na mnoho dalších vyučujících a může se plně soustředit na výuku. Obecně se doporučuje, aby žák seděl v předních lavicích. Může tak vyučujícímu lépe porozumět. R7: *„Líbí se mi, že jsem tak nějak měla štěstí na vyučující, krásně mluvili a já seděla většinou maximálně do třetí lavice.“*

Podmínkou úspěšné integrace je především *„vysoce motivovaný a schopný učitel s dovedností vcítit se do situace a ošetřit i sociální vztahy mezi dětmi ve třídě. (...) Podstatný je zájem a spolupráce rodiny, jak při domácí přípravě, tak při spolupráci se školou“* (Integrace dítěte se sluchovým postižením z pohledu učitele, 2017).

Většina učitelů přistupuje k dětem se sluchovým postižením „ochranitelsky“. Je vhodné, když ostatní děti ve třídě poučí, jak se k takovému dítěti chovat. Děti se již v brzkém věku seznámí s tím, že někteří jejich spolužáci mohou mít postižení a jsou připraveny na tuto skutečnost. R1: *„Na prvním stupni jsme měli třídní učitelku, která byla takovou mojí ochránkyní. O mé sluchové vadě věděla a srozuměla s nimi ostatní děti. Myslím, že i více na nás všechny apelovala, abychom mluvili srozumitelně. Při výuce vždy nenápadně či více nápadně sledovala, zda rozumím. Pokud jsme psali diktát, měly jsme spolu smluvené různé znaky, např. pro sykavky c/s.“* Ne každý ale má štěstí na respektujícího učitele, a proto mohou být diktáty pro dítě spíše stresující záležitostí. Někteří učitelé pro žáka se sluchovým postižením proto volí místo diktátu doplňovací cvičení. Z rozhovorů také vyplývá, že byla uskutečněna individuální péče formou hodin logopedie. Při hodinách cizího jazyka byl brán ohled na sluchové postižení. R1: *„Výhody už jsem žádné prakticky neměla (kromě cizího jazyka, kdy jsem měla výhodu při*

poslechových částech - učitel mírněji hodnotil moje chyby), ale nijak mi nevadilo, většinou jsem rozuměla dobře. “

Obava z vyčlenění z kolektivu, nepříjemný pocit ve slyšícím kolektivu, separace žáků a učitelů jsou některé z důvodů, proč žáci se sluchovým postižením nechtějí být zařazeni do běžných škol. Problémem je i neinformovanost učitelů o sluchovém postižení a vhodném způsobu komunikace. Respondenti uvádí, že se najdou i tací vyučující, kteří ani nevědí, že v hodině mají žáka se sluchovým postižením. R1: *„Na druhém stupni se rozšířil počet učitelů, který nás učil, a všichni už o mé vadě nevěděli. “*

S přechodem na druhý stupeň se mění se i třídní kolektiv žáků, kdy někteří žáci přechází do jiných škol. R1: *„Také se bohužel změnila část spolužáků, někteří kamarádi odešli na jazykovou školu, pár se jich odstěhovalo. Zatímco na prvním stupni jsme se bavili tak nějak všichni dohromady, na druhém stupni jsem měla užší kroužek kamarádek. “*

„Dívky v tomto věku často vytvářejí skupinky, v nichž si povídají o různých věcech. Může se stát, že k takové „dívčí“ konverzaci nemají děvčata se sluchovou vadou přístup, protože ji slyší omezeně a tím pádem jí také nedostatečně rozumí. Ve skupině svých spolužaček se tak mohou ocitnout na okraji nebo se druží s jinými, spíše přehlíženými, dětmi nebo jsou v kolektivu osamocené“ („Zapomenuté“ nedoslýchavé děti, 2016). Také je obecně složité pro žáka se sluchovým postižením sledovat diskuze, které ve třídě probíhají. Nehledě na to, že je pro tohoto žáka kolikrát i náročné rozumět odpovědím vyvolaných žáků, pokud nemluví srozumitelně anebo sedí příliš daleko. R7: *„Spíš někdy nerozumím spolužákům, když odpovídají vyučujícím, ne všem je dobře rozumět, protože mluví potichu. O přestávce vriskají, ale o hodině kuňkají.“* Proto je vhodné, aby odpovědi vyučující opakoval, aby žák se sluchovým postižením reagoval k tématu. Je možné, že mohl něčemu špatně porozumět a bude odpovídat mimo téma, setká se s nepochopením třídy a bude se cítit nepříjemně.

4. Základní škola pro sluchově postižené

Pro žáky, kteří dochází do školy pro sluchově postižené, je zpravidla společným bodem sluchové postižení, které je zároveň i spojuje a žáci jsou si tak v kolektivu rovnocenní. Předpokládá se, že zde působí vyučující, kteří jsou seznámeni, jak se pracuje s žáky se sluchovým postižením. Vyučující tak bývají ochotní a snaží se o srozumitelný přednes a zároveň o dodržování zásad komunikace s žáky se sluchovým postižením. Žáci tak zažívají pocity úspěšnosti a studium se jim daří zvládat.

Někteří rodiče volí základní školu pro sluchově postižené na základě své osobní pozitivní zkušenosti. R3: *„Do této školy mě zařadila moje mamka, neboť tam chodila také a věděla, že tato škola se o mě dobře postará, což taky je a byla pravda.“*

R3: *„Na základce jsem byla spokojená, byla jsem obklopena s neslyšícími aj nedoslýchavými lidmi, byli jsme si rovni...“*

R5: *„Navštěvoval jsem školu pro postižené. Nedovedu si představit, že bych šel do integrace. Myslím si, že by mě to sociálně poškodilo ještě více nežli škola pro sluchově postižené. Byl bych vyčleněn a to mi za větší náklad informací, které stejně v životě později nevyužiji nebo zapomenu, nestojí. Ani nyní se necítím mezi slyšícími nejlépe, proto si nemyslím, že integrace je nejlepší řešení. Není. Na školách pro sluchově postižené panuje jiná, přátelštější atmosféra mezi učiteli a studenty nežli na čistě slyšící škole, kde je vše strašně neosobní a hrozně se separují učitelé a žáci, jako kdyby byli žáci něco míň.“*

R5: *„Líbil se mi individuální přístup učitelů, kteří vysvětlovali více, než museli. Obecně na školu mám příjemné vzpomínky.“*

Žáci oceňují, že mají studium uzpůsobené jejich sluchovému postižení. Jedná se například o malý počet žáků ve třídě, přizpůsobení a dodržování pravidel komunikace, dobré porozumění, individuální přístup apod. Tím, že jsou tyto školy na žáky se sluchovým postižením připraveny a pracují s nimi, žáci nepotřebují žádné podpůrné opatření navíc, než ta, která jsou jim poskytována.

Na školách pro sluchově postižené se někteří respondenti setkali i s nekompetentními vyučujícími, kteří nebyli seznámeni se sluchovým postižením

a způsobem vhodné komunikace. R5: „*Vzpomínám si akorát na učitele fyziky, který nebyl schopen pořádně fyziku vysvětlit a matikářku, která se při výkladu otáčela k tabuli (hrůza!). Toho by se neměl žádný pedagog dopustit, to je hřích vůči desateru komunikace se sluchově postiženými, na něž se škola specializovala!*“ Podobný postřeh má i další respondent, R4: „*Byl jsem rád, že jsem mezi svými spolužáky, co se mi nelíbilo, bylo, že někteří učitelé moc neměli zkušenosti s komunikací s osobami se sluchovým postižením.*“

Ve třídách bývá i široké spektrum sluchového postižení a žáci to mohou vnímat jako nevýhodu. R4: „*Výhodou bylo, že jsme byli osobami se sluchovým postižením, akorát nebylo dobré, že někteří sluchovou vadu měli lehkou a někteří velmi těžkou.*“ Toto potvrzuje i R5: „*Nelíbilo se mi však, že k neslyšícím se všechny informace nedostávaly. Byli jsme třída, kde byla většina nedoslýchavých a menšina neslyšících. Učitelé se snažili vydat maximum, stejně tam byla bariéra mezi neslyšícími a látkou.*“

Nespornou nevýhodou je malé množství škol pro sluchově postižené a tím i jejich omezená dostupnost. V České republice je třináct škol pro sluchově postižené, a z toho jsou tři v Praze. Školy jsou pouze ve větších městech. Rodiče se tak musí rozhodovat, zda jejich dítě bude do speciální školy dojíždět, případně bude bydlet na internátě, nebo pro něj raději zvolí běžnou školu v místě bydliště.

5. Střední škola běžného typu

S volbou střední školy souvisí rozhodování studentů o své budoucnosti. Rozhodují se, co chtějí v životě dělat, a který obor jim toto přání umožní. Mnoho sluchově postižených studentů se rozhoduje pro střední školy běžného typu. Ty podle nich, nabízejí větší možnosti výběru oboru a dále i lepší pozici k přijetí na vysokou školu, i když studium je zde pro ně náročnější. Mají pocit, že jsou lépe připraveni na vysokoškolské vzdělávání. R2: „*Až pak v druhé polovině gymnázia jsem měla chvíli krizi, že to už na mě bylo hodně náročné a to jsem to šla na jeden den zkusit do Ječné, ale nakonec jsem to vzdala a rozhodla jsem se to dostudovat tam, kde jsem byla. Důvodem byl velký rozdíl v probrané látce mezi gymnáziem pro sluchově postižené a normálním gymnáziem a také to, že jsem si říkala, že se mi budou dělat snáz přijímačky na VŠ z gymplu kde jsem byla.*“

R1: „Na střední školu jsem chodila na gymnázium ve svém městě. Vzhledem k tomu, že jsem tam chtěla a měla jsem tam kamarády, jsme s rodiči o žádné jiné alternativě nepřemýšleli.“

Velkou roli hrají při volbě školy i rozhodnutí rodičů. R3: „Jenže já chtěla do neslyšící hotelové školy, mamka mi to zakázala, že mám na to abych chodila do slyšící. Já chtěla svůj studium ulehčit, abych nemusela moc dřít. Ale mamka mi dala ultimátum buď hotelová škola mezi slyšícími a nebo gymnázium v Ječné No bohužel jsem musela dát přihlášku do hotelové školy mezi slyšícíma.“

Při nástupu na střední školu se studenti se sluchovým postižením obávají, jak budou přijati do kolektivu slyšících lidí. Lidí, kteří se se sluchovým postižením většinou nikdy nesetkali a neví, co to obnáší. R3: „Třídní učitelka předem oznámila mých spolužáku, že jsem sluchově postižená a ke mě musí přistupovat trošku jiným způsobem a blablabla.“ Nicméně respondenti, kteří o této zkušenosti pohovořili, říkají, že cítili jak ze strany vyučujících, tak i spolužáků porozumění a pochopení. R3: „Líbilo se mi, že některé učitelé u mě měli velký respekt a hlavně velkou trpělivost.“

Našli se i spolužáci, kteří byli ochotni pomáhat a s respondenty spolupracovali bez problému. R3: „Byla jsem na dně, protože jsem tam neměla nikoho nejbližšího a bála jsem se, že mě budou odstraňovat a mít pocit, že tam nepatřím. Naštěstí tomu tak nebylo a dosáhla jsem to až do konce a jsem na to hrdá.“

Někteří studenti na svoje sluchové postižení ani neupozorňují. Nedá se však s jistotou říci, zda je to proto, že nechtějí být zvýhodňováni před ostatními spolužáky a snaží se tak ostatním vyrovnat anebo se stydí za svoje sluchové postižení, respektive nechtějí či nevědí, jak to spolužákům říci. R1: „Na střední škole o mé vadě kromě třídního učitele, angličtinářky a němčinářky ostatní učitelé nevěděli a to z toho důvodu, že jsem nechtěla být přede všemi nějak zvýhodňována. Nevěděli to ani všichni spolužáci, protože jsem spíše nevěděla, jak jim to říct.“

R1: „Při výuce jsem většinou rozuměla, případně mi pomáhala moje spolusedící kamarádka.“ Ostatní respondentky poukazují v rozhovorech na to, že jim spolužačky při hodině pomáhaly, nebo poskytovaly materiály k opsání poznámek. Setkaly se ve třídě

s empatií a pochopením. Jedna respondentka si dokonce líbovala, že měla chápající nezávistivé spolužáky, přestože měla ve výuce úlevy a určitá zvýhodnění ve studiu. R3: *„Také se mi líbilo, že mi spolužáci nebyli závistiví, že jsem měla více výhody při zkoušení a testů, než měli oni.“*

Bohužel se v řadách vyučujících našli i tací, kteří sluchové postižení znevažovali a poskytovat materiály k výuce nechtěli. Materiály studenti oceňují z toho důvodu, že je pro ně těžké odezírat a zároveň si zapisovat poznámky. Tím vzniká pro studenty se sluchovým postižením práce doma navíc, protože si musí materiály obstarat od svých spolužáků a dopsat si je. Slyšící studenti tuto práci navíc doma nemají, a proto je studium pro studenty se sluchovým postižením o to náročnější.

R3: *„Nevýhody byly: v nějakém předmětu profesor/ka se ptal na otázky a my odpovídali a případně pokud nevíme, tak jsme si zapisovali poznámky. Nás bylo 32 a každý mluvil, přeskakoval do řeči a já byla ztracená, tak jsem přicházela o důležité poznámky a tím pádem jsem měla dvojitou práci si vyhledat doma a sama, abych přiučila, co nevím...“*

R3: *„Ve velkém počtu lidí jsem se vždycky ztrácela a už nevěděla vo co go.. Když jsem se ptala spolužačky o co se jedná a podle její nálady buď mi to řekla a nebo klasické: potom a potom žádné nebylo. Však jsem si na to zvykla, když jsem si postřehla, že to je důležité, tak jsem se optala...“*

R2: *„Při výuce jsem většinou nerozuměla, látku jsem doučila potom doma. Jen asi na jednom, dvou předmětech jsem rozuměla odezíráním.“*

R2: *„Nelíbil se mi přístup některých profesorů ohledně poskytování materiálů, nebo poskytování testů písemnou formou, někteří s tím dělali problémy. Nebo zpochybňovali, že jsem to opravdu neslyšela, i když jsem to opravdu neslyšela. Ale těch bylo málo, většinou jsem se setkala s vstřícným přístupem a ochotou.“* U vyučujících se lze setkat dále i s empatií, tolerancí a vyhověním při úlevách, nejčastějšími úlevami bylo mírnější hodnocení při poslechu v cizím jazyce, nebo i individuální zkoušení v kabinetě vyučujícího. R3: *„Třeba při zkoušení cizích jazyků jsem nechtěla, aby mě zkoušeli před ostatními, neboť*

jsem neslyšící a hůře se mi vyslovují názvy. Brali mi v tom ohledy a zkoušeli mě individuálně v jejich kabinkách.“

6. Střední škola pro sluchově postižené

Při studiu na střední škole pro sluchově postižené je pro studenty hlavní předností, že jsou ve společnosti „stejných“, mají všichni sluchové postižení, nejsou tak mezi nimi rozdíly a jsou si rovni. R4: *„... chtěl jsem být mezi stejnými, kteří mají také sluchovou vadu. Člověk se pak necítí osamocen.“* Na těchto školách je samozřejmostí zajištění přízpůsobení v komunikaci a zřetelná mluva vyučujících vhodná k odezírání.

Pro někoho může být důvodem volby této školy i hledání identity a potřeba sounáležitosti. R7: *„Hledám, právě proto chci jít na školu pro sluchově postižené. Jak jsem říkala, cítila jsem, že mi něco chybí, že bych chtěla poznat i nějaké ty podobné kamarády. Slyšící kamarády jsem si vyzkoušela, teď chci zkusit být s těmi neslyšícími, jací jsou. Bojím se taky, že bych nemusela střední školu mezi slyšícími zvládnout, protože tam bude těžší učení. Taky mě unavuje to, že se musím víc soustředit, abych slyšela všechno, co se kolem mě povídá. A ještě, nemusela bych se tam cítit v pohodě, protože tam budou noví spolužáci a bála bych se, jak mě přijmou.“*

R6: *„Neuvažovala, cítila jsem se tam dobře mezi svými a asi proto, že ségra tu samou školu studovala, tak jsem chtěla jít tam. Ale asi jsem si tenkrát netroufla jít jinam, ale v dnešní době bych asi do integrace střední školy šla.“*

Jedna respondentka zvolila po domluvě s rodiči raději střední školu běžného typu, protože škola pro sluchově postižené je podle nich „lehčí“ a méně náročnější. R3: *„Jenže já chtěla do neslyšící hotelové školy, mamka mi to zakázala, že mám na to abych chodila do slyšící. Já chtěla svůj studium ulehčit, abych nemusela moc dřít.“* Zájemci o střední školu pro sluchově postižené se tak mohou setkávat s názorem, že tyto školy jsou lehčí, učivo je zde redukováno a studenti pak mají horší pozici při přijímacích zkouškách na vysokou školu.

Bohužel i na střední škole pro sluchově postižené se respondenti setkali s vyučujícími, kteří nejsou dostatečně kvalifikovaní a nepoužívají vhodné formy

komunikace a vizualizaci, která je pro studenty se sluchovým postižením velice přínosná. R6: „*Všechno bylo bez problémů, jen někteří učitelé se mi zdáli nekvalifikovaní nebo jejich typ výuky zastaralý, nepoužívali metodu s obrázky, fotkami atd. Nebo že jedna učitelka psala vše na tabuli a my pak museli opisovat z tabule a pak do toho mluvila a my nestíhali sledovat, co říká.*“ Tento respondent se setkal i s porušením zásad komunikace ze strany vyučujícího. Studenti jsou celý den nuceni se opírat o odezírání, které ale je velmi náročné. R5: „*...neslyšící si chtěl odpočinout a pozoroval něco jiného než výklad a učitelka jej okamžitě osočila z toho, že nedává pozor a už jí dala postih. Neslyšící se to snažil vysvětlit, ale bylo to houby platné.*“

7. Vysoká škola

Studenti se sluchovým postižením volí vysokou školu, protože o ni mají zájem, učení je baví a chtějí se dále vzdělávat. Respondenti uvádějí, že se většinou setkávají s respektem a přijetím ze strany vyučujících a spolužáků.

S možností poskytnutí podpůrných služeb v hodině studenti se sluchovým postižením získávají dostatek informací a žádné jim tak neunikají. To studenti velice vítají a mají pocit rovnocennosti a porozumění. R1: „*Na vysoké škole oceňuji zejména existenci materiálů k daným předmětům, které usnadňují rozumění při výuce.*“

Na vysoké škole se respondenti setkali i s vyučujícími, kteří rádi vyhověli jejich požadavkům, a s kterými se dalo bez problému domluvit na určitých možnostech a náhradní práci. R6: „*Vzpomínám na skvělou učitelku z němčiny, byla na mě sice přísná, ale věděla, že německy umím, že v písemné podobě s tím problém nemám, tak mi místo poslechu dala jiný úkol.*“

R6: „*Bylo to pro mě náročné. Byla to moje první zkušenost studovat mezi slyšícími. Ze začátku to bylo velmi náročné, učitelé neměli informace o sluchově postižených, musela jsem ke každému chodit a říkat jim, že neslyším, že budu ráda, kdyby mluvili tak, abych na ně viděla. Pokud jsem něčemu nerozuměla nebo nestíhala, tak jsem si domlouvala individuální výuku, konzultace atd.*“

Posluchárny na vysokých školách jsou zpravidla velké, tudíž si studenti se sluchovým postižením stěžují, že mívají problém s porozuměním při diskuzích, kdy hovoří jiní mluvčí než vyučující. Většina vyučovacích místností bývá také nedostatečně vybavená, chybí například koberec, nábytek, čímž se zvuk odráží od stěn a místnost je akusticky nevhodná³.

Studenti si stěžují na problém porozumění ve větším kolektivu a na porušování zásad komunikace ze strany mluvčích. R5: *„Spolužákům jsem rozuměl (těm neslyšícím vždy, těm slyšícím jen za pomoci tlumočnicka). Nechápu, že si mnoho slyšících myslí, že stačí ve výuce tlumočnick a pak že už nemusí mluvit zřetelně, když je ve výuce přítomen nedoslýchavý nebo že vyučující a studenti vytvářejí prostředí nepříznivé pro nedoslýchavé.“* R6 dodává: *„Při výuce nebo debatě byl problém rozumět spolužákům.“*

R4: *„Byly to první zkušenosti, kdy jsem byl úplně sám a kolem byli jenom sami slyšící studenti. Navíc nás ve třídě bylo příliš moc. Bylo to dost náročné.“*

Vysoká škola je jediný stupeň studia, který má vytvořen rozmanitý systém podpůrných služeb, které studentům nabízí. R2: *„Líbí se mi možnost přepisů na přednáškách, konečně rozumím tomu výkladu a mám alespoň z větší části rovnocennější přísun informací jako mí spolužáci a kolegové.“* Najdou se i tací, že o služby zájem nemají, chtějí a zvládají studium bez nich. R1: *„Na vysoké škole nemám žádné výhody, protože jsem o ně neměla zájem.“*

S opatřováním materiálů mají studenti stejný problém jako na středních školách běžného typu. Mnozí studenti se setkávají s nevhodným přístupem vyučujících. Někteří vyučující nechtějí své materiály k výuce poskytovat. R2: *„Nelíbil se mi přístup vyučujících k handicapovaným, ignorování mailů, problémy se získáváním materiálů, více času na některé úkoly a úpravami při ústních zkouškách. Nyní už je to docela dobré, hodně si na*

³ Místnost, ve které je žák nebo student se sluchovým postižením vzděláván, by měla pro dobré porozumění řeči splňovat např. tyto podmínky: a) třída by měla mít členěný povrch stěn, b) záclony, závěsy a koberec, c) je umístěna v klidnější části školy, dostatečně izolovaná od hluku z ostatních tříd, d) třída, která nemá okna na frekventovanou ulici, e) žaluzie proti případnému oslňování sluncem, f) kvalitní osvětlení ve třídě (Katalog podpůrných opatření, 2016, Potměšil, 2012).

mě zvykli. Samozřejmě to neplatí pro všechny vyučující, někteří mi zas naopak hodně pomohli a jsem jim za to hodně vděčná.“

Podle názoru jednoho z respondentů mají studenti se sluchovým postižením nepřiměřeně velké výhody oproti slyšícím studentům. R5: *„Ano, a v některých případech si myslím, že oproti slyšícím studentům až nepřiměřeně velkou. Existují centra pro sluchově postižené, kde jim vše poradí, vysvětlí atd. Ale kdo bude vysvětlovat ubohému slyšícímu studentovi, který je ztracený? Žádné Informačně poradenské centrum pro slyšící neexistuje. Sice existují informace, ale ty jsou někde vyvěšené a skoro každý mu řekne, že si to má najít sám, nebo ho pohledem zpraží.“* Je ale důležité si uvědomit, že slyšící studenti si mnoho věcí řeknou mezi sebou, nebo je jednoduše někde odposlechnou. Studenti se sluchovým postižením tyto informace bohužel nezachytí a ty jim tak unikají.

4. 4 Shrnutí závěrů zkoumání

Volba **materšské školy** je volbou rodičů dítěte se sluchovým postižením. Zde závisí volba zejména na dostupnosti školy. Rodiče volí spíše školu, která je blíže jejich domovu, aby mohlo dítě být v rodinném prostředí. Je to období, kdy se děti učí „fungovat“ se sluchadly, která mají přidělená foniatrem.

Materšská škola běžného typu je vhodná pro dítě se sluchovým postižením proto, že se dítě učí naposlouchávat přirozené struktury mluveného jazyka, jazyka většinového, a seznamuje se s kolektivem slyšících dětí. Mnohé děti ze školy bydlí v okolí, a proto je možné se s nimi setkávat i mimo školní prostředí a posilovat tak svá přátelství, která ovšem málokdy přetrvávají do dospělosti.

V České republice je možné zapsat dítě se sluchovým postižením i *do školy pro sluchově postižené*. Těchto škol je bohužel na českém území poměrně málo. Nevýhodou škol pro sluchově postižené bývá jejich nedostupnost v menších městech. Mnozí rodiče tak volí změnu a stěhují se za „školku“.

Velkou výhodou zde je, že je dítě většinou v kolektivu „stejných“, těch, kteří mívají také diagnostikováno sluchové postižení. Výhodou materšských škol pro sluchově postižené

je bezesporu kolektiv dětí, které mívají zpravidla stejné či podobné postižení a přizpůsobuje se jim vhodně komunikace. Přátelství na těchto školách může přetrvávat i do pozdějších let, protože děti pokračují společně i na základní škole a případně i na střední škole.

Základní škola je zpravidla těžkou volbou pro rodiče. Rozhodují se, zda dítě umístí do běžné školy anebo do školy pro sluchově postižené. Jedním z faktorů, stejně jako u mateřské školy, je opět dostupnost školy. Dále hraje roli i znalost školy a vyučujících, ohled na sluchové postižení a dobrá spolupráce rodičů se školou.

Když nastoupí dítě se sluchovým postižením do *školy běžného typu*, je vhodné, aby s problematikou sluchového postižení byl seznámen vyučující a následně i vhodnou formou ostatní spolužáci, např. formou her, kde si sami zkusí neslyšet. Velice se tím usnadní vstup žáka se sluchovým postižením do třídy.

I na této škole je možné setkat se s problémy, např. neinformovanost učitelů o sluchovém postižení, obava z vyčlenění z kolektivu, více předmětů a tedy i vyučujících na druhém stupni, velký počet žáků a s tím spojeno ztížené porozumění během výuky a sledování diskuzí.

Pro *základní školy pro sluchově postižené* hraje velkou roli fakt, že jsou zde ve třídě žáci, kteří sluchové postižení mají, a vědí, co to obnáší. Proto zde žáci vyzdvihují to, že jsou si zde rovnocenni a na „stejně vlně“. Je jim zde přizpůsobena komunikace a jsou dodržovány zásady komunikace s osobami se sluchovým postižením. Mimo jiné se zde žáci automaticky setkávají se speciálním individuálním přístupem.

Bohužel i na školách pro sluchově postižené je možné se setkat s vyučujícími, kteří nemají informace ohledně sluchového postižení a nejsou tak seznámeni se způsobem vhodné komunikace. Další nevýhodou je i to, že je v České republice málo základních škol pro sluchově postižené.

Střední školu si volí studenti na základě konzultace s rodiči. Do určité míry tak mohou ovlivnit volbu a projevit své přání, kam chtějí jít studovat dále.

Středních škol běžného typu je v České republice mnoho, a proto nabízí také velmi široké spektrum studijních oborů. To je jedno z velkých lákadel i pro studenty se sluchovým postižením. Mnozí se domnívají, že jim studium na běžné škole otevře dveře k lepší pracovní pozici, nebo budou lépe připraveni na vysokou školu. Kluwin (1993, in Gregory, 2001) zjistil na základě analýzy studijních výsledků, že na ně nemá vliv zařazení žáka se sluchovým postižením do běžné školy. Allen a Osborn (Gregory, 2001) prokázali, že na studijní výsledky má vliv např. etnické zázemí a přidružené postižení. Ztráta sluchu podle nich nepatří mezi hlavní faktory, které ovlivňují studijní výsledky. Je tedy důležité zaměřit se na kvalitu výuky dané školy.

Nedoslýchaví studenti na běžných školách mívají zpočátku obavy, jak budou přijati do nového třídního kolektivu slyšících lidí. Většinou bývají pozitivně přijati a dostává se jim pochopení a porozumění. Respondenti uvádějí, že ve třídě měli i spolužáky, kteří rádi pomohli a poskytli své materiály k doplnění probrané látky. Učitelé těmto studentům poskytli určité formy úlev a tolerovali jejich sluchové postižení např. při poslechu z cizího jazyka.

Respondenti však přišli do kontaktu i s vyučujícími, kteří tak ochotní nebyli a nechtěli poskytovat materiály k výuce. Respondenti totiž mívají problém s porozuměním ve velkém počtu lidí a také je pro ně problematické poslouchat výklad a zároveň si ho zapisovat.

Středních škol pro sluchově postižené je bohužel znatelně méně a je nabízen mnohem menší počet oborů. Studenti se sluchovým postižením si však tuto školu vybírají především proto, že jsou zde v kolektivu, kde mají většinou všichni sluchové postižení. Pociťují tak úlevu, jednak si nepřipadají „jiní“ a jednak je zde vhodně přizpůsobena komunikace. Volbu této školy ovlivňuje také hledání identity a potřeba pocitu sounáležitosti.

Respondenti se však setkali i s tím, že na školách pro sluchově postižené učí vyučující, kteří nejsou dostatečně kvalifikovaní a neznají problematiku komunikace osob se sluchovým postižením.

Na vysoké škole studují respondenti obory dle svého zájmu. Velkou výhodou pro usnadnění porozumění při přednáškách jsou podpůrné služby. Najdou se však i respondenti, kteří tyto služby vůbec využívat nechtějí.

Při studiu na vysoké škole výuka probíhá zpravidla ve velkých posluchárnách, které mohou být akusticky nevhodné. Respondenti mívají problém s porozuměním výkladu vyučujících, ale také při diskuzích probíhajících mezi studenty při výuce.

Objevuje se zde stejný problém jako na středních školách běžného typu, vyučující nechtějí poskytovat své studijní materiály. Ale i zde je možné potkat vstřícné vyučující, kteří materiály ochotně poskytnou, což studentům dost usnadní porozumění. S vyučujícími se lze také domluvit i na dalších vyhovujících podmínkách (konzultace, jiná forma zkoušení, apod.).

Postřehy a doporučení

Na základě výsledků výzkumného šetření, interpretace zjištěných dat a dalších praktických zkušeností budou navržena opatření, která by mohla zlepšit současnou situaci. Doporučení jsou navrhována tak, aby se dala využít v praxi.

Doporučení jsou určena spíše rodičům a pedagogickým pracovníkům, kteří se procesem edukace u žáků se sluchovým postižením zabývají.

Především je nutné, aby byl brán ohled na sluchové postižení a to nebylo nijak opomíjeno. Dítě určité postižení má, a proto je potřeba ho tolerovat a přijmout ho.

Když má dítě sluchové postižení, je v dnešní době téměř nutností, aby bylo zaregistrováno ve speciálně pedagogickém centru zaměřeném na sluchové postižení. V těchto centrech se setkají rodiče s odborníky, kteří tuto problematiku znají a na základě konzultací a vyšetření tohoto dítěte mohou pomoci rodinám se zařazením dítěte do vhodné školy. Děti, které bývají zařazeny do běžných škol, bývají zpravidla nadprůměrně inteligentní, což jim umožňuje zařazení zvládat. Potměšil (2012) dodává, aby bylo zařazení žáka se sluchovým postižením do běžné školy úspěšné, je nutné přihlížet k povaze onoho dítěte a zda dítě zvládá běžné dovednosti dítěte předškolního věku.

V České republice jsou kromě běžných škol i školy pro sluchově postižené, které rozhodně nejsou špatnou volbou. Jak je patrné z rozhovorů, respondenti do nich chodili rádi a cítili se tam dobře. Hlavní výhodou těchto škol je to, že se tam setkají se spolužáky, kteří mají podobné sluchové postižení a jsou tak vlastně mezi „svými“. To je mnohdy pro tyto osoby víc, než množství učiva, které se mají naučit. Mimo jiné, je zde pro ně i jednodušší komunikace a na sluchové postižení je brán ohled. Jak uvádí Kratochvílová (2008), podobné pocity mívají i lidé, kteří svoji vlastní zkušenost s integrací popisovali v odborné literatuře. Kromě toho, díky společnosti „hluchavek“ (jak si občas mezi sebou říkají lidé se sluchovým postižením) mohou tito lidé lépe utvářet svoji identitu a pochopit, kým jsou. Jak je patrné z výzkumného šetření, některé osoby se sluchovým postižením přestupují nebo nastupují na školu pro sluchově postižené právě z toho důvodu, že chtějí být ve společnosti sluchově postižených. Mohou se tak pohybovat v rámci obou světů, světa slyšících a světa neslyšících, a říkají, že je to pro ně nejlepší volba a jsou tak nejspokojenější.

Zajímavým zjištěním je, že respondenti docházející do škol pro sluchově postižené navazují se svými spolužáky, a nejen z jejich třídy, přátelství, která mívají dlouhého trvání a jsou silnější. S přáteli z běžných škol tak silná přátelství nenavazují, a dříve či později ucítí potřebu kontaktu se svými vrstevníky a vyhledávají pak spíše přátele „stejně“.

Škola běžného typu má zajisté také své výhody. Velkou výhodou je blízkost školy. Nicméně je velmi důležité, aby se rodiče do vybrané školy zašli podívat a se zástupci školy probrali možnosti zařazení žáka se sluchovým postižením do školy. Dále se ujistili, že i vyučující, který bude mít tohoto žáka ve třídě, na něj bude brát ohledy a respektovat jeho sluchové postižení. Také je vhodné, aby se domluvili i na pravidelných setkáních, kde by mohli společně hodnotit stav a pokroky ohledně zařazení žáka do třídy běžné školy.

Jednou velkou nevýhodou je, že se lidé se sluchovým postižením během svého studia překonávají neustále komunikační bariéry, což bývá pro mnohé velice únavné. Proto raději volí to prostředí, kde budou mít vyhovující podmínky ke komunikaci a kde budou lépe rozumět.

Spíše než volba školy je pro tyto osoby důležitý pocit, že někam patří. Je vhodné, aby měli tito lidé možnost seznámit se s oběma světy a následně si pak zvolit ten, kde se cítí lépe.

„Co může přispět k tomu, aby nebyla pozice nedoslýchavého dítěte ve škole nebo ve společnosti slyšících tak náročná? K tomu, aby se dítě dokázalo adaptovat na poslechově náročné prostředí vzdělávacích institucí, které bude navštěvovat? Jak dítě maximálně podpořit, aby bylo úspěšné jak v oblasti školních výsledků, tak i ve vztazích se spolužáky a dalšími slyšícími vrstevníky? Velkou roli v celém procesu hrají osobní vlastnosti nedoslýchavého dítěte. Klíčová je přitom jeho schopnost odolnosti vůči náročným situacím, do kterých se může kvůli své vadě sluchu dostat. Důležitá je zejména podpora rodičů, kteří dítě cíleně vedou k tomu, aby se umělo s těmito situacemi vypořádat. Rodiče by měli být dobře informováni o sluchové vadě a jejích důsledcích, a stejně také i učitelé, kteří dítě vzdělávají, a to na všech stupních škol. Zásadní je i vstřícný postoj učitelů a dalších lidí, kteří přichází s dítětem pravidelně do kontaktu. Užitečná je v celém procesu i podpora odborníků na sluchové postižení (u nás např. pracovnice rané péče, pracovnice speciálně pedagogických center, atd.)“ („Zapomenuté“ nedoslýchavé děti, 2016).

Závěr

Diplomová práce se zabývá procesem edukace nedoslýchavých lidí.

Teoretická část se zabývala vzděláváním žáků se sluchovým postižením, legislativním ukotvením a výhodami a nevýhodami vzdělávání na určitých typech školy, tj. běžných školách a školách pro sluchově postižené.

Práce ve výzkumné části shrnuje poznatky respondentů, které se týkají jejich zkušeností se vzděláváním v běžných školách, či školách pro sluchově postižené.

Tématem a zároveň cílem této diplomové práce bylo nastínit problematiku vzdělávání nedoslýchavých studentů a jejich vnímání podmínek při studiu, ať pozitivních či negativních. Tato problematika je podrobněji popsána v kapitole 4, konkrétně v podkapitole 4. 3 a v následující, 4. 4, stručně shrnuta. Tuto část práce se podařilo splnit díky ochotě respondentů a jejich rozmanitým zkušenostem. Nicméně, bylo by vhodné v dalším bádání vzorek respondentů rozšířit a zjistit, nakolik se postoje studentů shodují či liší. Dále by bylo zajímavé výzkum propojit s postřehy a zkušenostmi rodičů těchto dětí.

Poznatky zjištěné výzkumem by měly přiblížit problematiku vzdělávání nedoslýchavých dětí pedagogickým pracovníkům i rodičům, kteří tuto situaci řeší. Popisované poznatky by mohly pomoci při bližším pochopení potřeb a postojů nedoslýchavých dětí a minimalizovat problematické jevy objevující se během jejich studia.

Na závěr je důležité si uvědomit, že svět nedoslýchavých v sobě zahrnuje osoby s různým stupněm sluchového postižení. Skrývá v sobě jejich různé potřeby, radosti a starosti, a proto by si tato skupina lidí zasloužila další probádání jejich světa. Neméně důležitý je respekt, tolerance a vzájemné pochopení se světem slyšících, aby docházelo k plnohodnotnému naplňování potřeb. Díky tomu mají i nedoslýchaví lidé šanci prožít kvalitní a spokojený život.

Seznam použitých zdrojů

Knižní

GREGORY, S. (ed). *Problémy vzdělávání sluchově postižených*. Editor Susan Gregory. Praha: Univerzita Karlova, 2001, ISBN 80-730-8003-6.

HÁDKOVÁ, K. *Životní situace studentů se sluchovým postižením při studiu na vysoké škole*. In KVĚTOŇOVÁ-ŠVECOVÁ, L., ed. *Vysokoškolské studium se zajištěním speciálněpedagogických potřeb*. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-141-6.

HORÁKOVÁ, R. *Sluchové postižení*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0084-0.

HOUDKOVÁ, Z. *Sluchové postižení u dětí – komplexní péče*. Praha: Triton, 2005. ISBN 80-7254-623-6.

HRUBÝ, J. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999. ISBN 80-7216-096-6.

HUDÁKOVÁ, A. 2004. *Žáci s vadami sluchu u státních maturit? Speciální pedagogika*. Praha: Univerzita Karlova. Roč. 14., č. 3, s. 177–198. ISSN 1211-2720.

HUDÁKOVÁ, A. *Maturitní obory na středních školách pro sluchově postižené*. *Unie*, roč. 16, 2006, č. 5-6, s. 12. Dostupné také z: <http://ruce.cz/clanky/150-maturitni-obory-na-strednich-skolach-pro-sluchove-postizene>

HUDÁKOVÁ, A. *Nematuritní obory na středních školách pro sluchově postižené*. *Unie*, roč. 16, 2006, č. 11-12. Dostupné také z: <http://ruce.cz/clanky/151-nematuritni-obory-na-strednich-skolach-pro-sluchove-postizene>

JANOTOVÁ, N. a K. SVOBODOVÁ. *Integrace sluchově postiženého dítěte v mateřské a základní škole*. Praha: Septima, 1998. ISBN 80-7216-050-8.

JUNGWIRTHOVÁ, I. *Integrace dětí se sluchovým postižením do běžné mateřské školy*. *Info-Zpravodaj*. Praha: FRPSP, 2012. Roč. 20., č. 2, s. 7-9.

KRAHULCOVÁ, B. *Komunikace sluchově postižených*. Praha: Karolinum, 2002, 303 s. ISBN 80-246-0329-2.

LEJSKA, Mojmir. *Poruchy verbální komunikace a foniatrie*. Brno: Paido, 2003. ISBN 978-80-7315-038-9.

MACHOVÁ, P. *Specifika cizojazyčného vzdělávání žáků se sluchovým postižením na střední škole*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. Recenzované monografie. ISBN 978-80-7435-613-1.

MUKNŠNÁBLOVÁ, M. *Péče o dítě s postižením sluchu*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5034-7.

NOVÁK, A.: *Foniatrie a pedaudologie I. Poruchy komunikačního procesu způsobené sluchovými vadami*. Praha: na vlastní náklady, 1994.

OLIVA, G. A. *Alone in the Mainstream. A Deaf Woman Remembers Public School*. Washington D.C.: Gallaudet University Press, 2004.

PELIKÁN, J. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1916-3.

PETRÁŇOVÁ, L. *Vzdělávací zařízení pro děti, žáky a studenty neslyšící, nedoslýchavé a ohluchlé v České republice, stav k 1. březnu 2012*. Praha, 2012. Seminární práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta.

POTMĚŠIL, M. *Metodika práce asistenta pedagoga se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3379-0.

PROCHÁZKOVÁ, V. Identita - jak ji prožívají nedoslýchaví lidé. *InfoZpravodaj*. 2006, roč. 14, č. 2, s. 22-23. Dostupné z: <http://ruce.cz/clanky/123-identita-jak-ji-prozivaji-nedoslychavi-lide>.

ROUČKOVÁ, J. *Práce s žáky se sluchovým postižením: metodická příručka*. Praha: VOŠ Pedagogická a sociální, 2012.

SKÁKALOVÁ, T. *Uvedení do problematiky sluchového postižení: učební text pro studenty speciální pedagogiky*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011. ISBN 978-80-7435-098-6.

SKÁKALOVÁ, T. *Dítě se sluchovým postižením*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-502-8.

SKÁKALOVÁ, T. *Sluchová vada a její sociální dopady v dospělém věku*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2016. Recenzované monografie. ISBN 978-80-7435-628-5.

STRAUSS, A., a J. CORBIN. 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce, Boskovice: Nakladatelství Albert.

STRNADOVÁ, V. *Hádej, co říkám aneb Odezírání je nejisté umění*. Praha: Ministerstvo zdravotnictví ČR, 1998, 158 s. ISBN 80-903035-0-1.

ŠEDIVÁ, Zoja. *Psychologie sluchově postižených ve školní praxi*. Praha: Septima, 2006. ISBN 80-7216-232-2.

ŠVAŘÍČEK, R. a K. ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. In: *Sbírka zákonů*. 9. 2. 2005.

Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. In: *Sbírka zákonů*. 21. 2. 2016.

Vyhláška č. 311/2016 Sb., kterou se mění vyhláška č. 177/2009 Sb., o bližších podmínkách ukončování vzdělávání ve středních školách maturitní zkouškou, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů*. 16. 9. 2016.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů*. 24. 9. 2004.

Zákon č. 82/2015 Sb. Zákon, kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In: *Sbírka zákonů*. 19. 3. 2015.

Internetové

Asistence při studiu. Univerzita Karlova [online]. 2017. [cit. 2017-04-08]. Dostupné z: <http://www.cuni.cz/uk-1656.html>

Integrace dítěte se sluchovým postižením z pohledu učitele. *idětskýsluch.cz: Informační portál* [online]. 2017. [cit. 2017-04-02]. Dostupné z: <http://idetskysluch.cz/homepage/integrace-ditete-se-sluchovym-postizenim-z-pohledu-ucitele.html>

Integrace sluchově postiženého dítěte do běžné základní školy. *idětskýsluch.cz: Informační portál* [online]. 2016. [cit. 2017-04-02]. Dostupné z: <http://idetskysluch.cz/integrace/vzdelavani/integrace-sluchove-postizeneho-ditete-do-bezne-zakladni-skoly.html>

Sluchová postižení. *Univerzita Karlova* [online]. 2015. [cit. 2017-04-02]. Dostupné z: <http://www.cuni.cz/UK-678.html>

Střediska podpory zdravotně postižených studentů na VŠ. *Helpnet.cz - Informační portál pro osoby se specifickými potřebami* [online]. 2014 [cit. 2017-04-02]. Dostupné z: <http://www.helpnet.cz/vzdelavani/strediska-podpory-zdravotne-postizenych-studentu-na-vs>

Školská poradenská zařízení (ŠPZ). *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. 2017 [cit. 2017-04-14]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/pedagogicko-psychologicke-poradenstvi/skolska-poradenska-zarizeni>

Vzdělávání neslyšících – vzdělávací metody. *Thumočník očima neslyšícího dítěte (TOND)* [online]. Praha, 2009 [cit. 2017-04-12]. Dostupné z: <http://www.tond.cz/slovník/vzdelavani-neslysicich-vzdelavaci-metody>

„Zapomenuté“ nedoslýchavé děti. *idětskýsluch.cz: Informační portál* [online]. 2016. [cit. 2017-04-02]. Dostupné z:

<http://idetskysluch.cz/homepage/nedoslychavedeti.html>

Změny ve vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami od 1. září 2016. *idětskýsluch.cz: Informační portál* [online]. 2016 [cit. 2017-04-02]. Dostupné z:

<http://idetskysluch.cz/integrace/legislativa/zmeny.html>

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Mateřská škola běžného typu – pozitiva	47
Tabulka 2 – Mateřská škola běžného typu – negativa.....	47
Tabulka 3 – Mateřská škola pro sluchově postižené - pozitiva.....	48
Tabulka 4 – Mateřská škola pro sluchově postižené – negativa.....	48
Tabulka 5 – Základní škola běžného typu - pozitiva.....	49
Tabulka 6 - Základní škola běžného typu – negativa	50
Tabulka 7 - Základní škola pro sluchově postižené - pozitiva	51
Tabulka 8 - Základní škola pro sluchově postižené - negativa.....	52
Tabulka 9 - Střední škola běžného typu - pozitiva	53
Tabulka 10 - Střední škola běžného typu – negativa.....	54
Tabulka 11 - Střední škola pro sluchově postižené - pozitiva.....	55
Tabulka 12 - Střední škola pro sluchově postižené - negativa	56
Tabulka 13 – Vysoká škola - pozitiva	57
Tabulka 14 - Vysoká škola – negativa.....	59

Seznam obrázků

Obrázek 1 – Vzdělávací zařízení pro děti, žáky a studenty neslyšící, nedoslýchavé a ohluchlé v ČR.....	35
--	----

Seznam grafů

Graf 1 – Mateřská škola.....	45
Graf 2 – Základní škola	45
Graf 3 – Střední škola.....	46

Seznam příloh

Příloha 1 – struktura rozhovoru	83
Příloha 2 – jednotlivé rozhovory	85

Příloha 1 – struktura rozhovoru

1. **Mohl/a byste se nám prosím představit?**
 - a. Kolik Vám je let?
 - b. Momentálně studujete, popřípadě kde? Nebo již pracujete, a kde konkrétně?
2. **Jaká je vaše sluchová vada?**
 - a. Případně prosím o ukázkou na nějakých příkladech, např. můžete telefonovat? S obtížemi nebo vůbec?
 - b. Když stojí někdo za Vámi, rozumíte mu?
 - c. Slyšíte za sebou jedoucí auto, nebo tramvaj?
 - d. Komu rozumíte lépe? Ženám, či mužům a proč?
 - e. Jaké tóny slyšíte, či neslyšíte? Pískání, zvonění telefonu či mobilu, domácí zvonek apod.
3. **Z jaké pocházíte rodiny? Rodiče jsou slyšící, či neslyšící, nebo je někdo nedoslýchavý?**
 - a. Máte sourozence, nebo příbuzného, kdo také neslyší/nedoslýchá jako Vy?
4. **Navštěvoval/a jste školy pro sluchově postižené, nebo běžné školy v integraci? (Materskou školu, základní školu, střední školu, případně vysokou školu.)**
5. **Mohl/a byste nám prosím přiblížit svoji docházku do mateřské školy?**
 - a. Vzpomínáte si na nějaké zkušenosti, co se Vám třeba nelíbilo, nebo naopak líbilo?
 - b. Rozuměl/a jste ve třídě, měl/a jste tam kamarády? Stýkáte se dodnes?
6. **Mohl/a byste nám prosím přiblížit svoji docházku na základní školu?**
 - a. Vzpomínáte si na nějaké zkušenosti, co se Vám třeba nelíbilo, nebo naopak líbilo?
 - b. Rozuměl/a jste ve třídě/při výuce, měl/a jste tam kamarády? Stýkáte se dodnes?
 - c. Jaké jste měl/a zájmy, koníčky, kterým jste se věnoval/a?
 - d. Měl/a jste někdy nějakou „výhodu“ (ať v pozitivním či negativním smyslu), protože jste sluchově postižený člověk?
7. **Mohl/a byste nám prosím přiblížit svoje studium na střední škole?**
 - a. Vzpomínáte si na nějaké zkušenosti, co se Vám třeba nelíbilo, nebo naopak líbilo?
 - b. Rozuměl/a jste ve třídě/při výuce, měl/a jste tam kamarády? Stýkáte se dodnes?
 - c. Jaké jste měl/a zájmy, koníčky, kterým jste se věnoval/a?
 - d. Měl/a jste někdy nějakou „výhodu“ (ať v pozitivním či negativním smyslu), protože jste sluchově postižený člověk?
8. **Mohl/a byste nám prosím přiblížit svoje studium na vysoké škole?**
 - a. Vzpomínáte si na nějaké zkušenosti, co se Vám třeba nelíbilo, nebo naopak líbilo?

- b. Rozumíte/Rozuměl/a jste při výuce/spolužákům, máte / měl/a jste tam kamarády? Stýkáte se dodnes?
- c. Jaké máte/ jste měl/a zájmy, koníčky, kterým se věnujete/ jste se věnoval/a?
- d. Měl/a jste někdy nějakou „výhodu“ (ať v pozitivním či negativním smyslu), protože jste sluchově postižený člověk?

9. Máte kolem sebe spíše kamarády slyšící, či sluchově postižené?

- a. S kterými se Vám nejlépe komunikuje, a proč?
- b. Čím jsou Vám blízcí?
- c. Jakou komunikaci celkově upřednostňujete? Znakový jazyk, mluvený jazyk, znakovanou češtinu apod.?

10. Váš partner je slyšící, nebo sluchově postižený?

- a. Pokud je slyšící - Jaký má pohled na Vaše sluchové postižení?
- b. Jak vnímá to, že jste sluchově postižený člověk?
- c. Nezáleží mu na tom (nezajímá se) nebo se naopak co nejvíce o tuto problematiku zajímá?

11. Jak vnímají nedoslýchavost/sluchové postižení Vaši kamarádi, jsou ochotní např. Vám zopakovat, čemu jste nerozuměl/a?

- a. Stal se Vám kvůli špatnému porozumění nějaký nepříjemný zážitek?
- b. Nebo naopak pozitivní, který Vás povzbudil?

12. Jaký máte pohled na kulturu neslyšících, na znakový jazyk?

- a. Učíte se ho, nebo ho již umíte? Stýkáte se s komunitou neslyšících?

13. Proč jste se chtěl/a nebo nechtěl/a zařadit do komunity neslyšících?

14. Kdy jste si začal/a uvědomovat to, že jste sluchově postižený/á?

- a. Jak Vám to vysvětlovali rodiče?
- b. Co na Vaše sluchové postižení říkali ostatní?
- c. Jak jste to vysvětloval/a Vy jim (ostatním)?

15. Jak jste procházel/a obdobím puberty?

- a. Hledal/a jste sám/sama sebe?
- b. Přemýšlel/a jste o tom, kam patříte, čím chcete v životě být?

16. Jak vnímáte to, že neslyšíte jako ostatní slyšící lidé?

- a. Kdybyste se mohl/a narodit znovu, chtěl/a byste být slyšící?
- b. Proč?

17. Co pro Vás znamená být nedoslýchavým?

18. Myslíte si, že existuje komunita nedoslýchavých?

- a. Chtěl/a byste, aby existovala?

Příloha 2 – jednotlivé rozhovory

Respondent 1

Tento rozhovor proběhl formou chatu 18. 4. 2015.

1. Mohla byste se nám prosím představit?

Jsem žena, je mi 24 let a pocházím z Děčína. Momentálně bydlím v Praze na studentském bytě.

a. Momentálně studujete, popřípadě kde? Nebo již pracujete, a kde konkrétně?

Studuji demografii a sociologii a momentálně je mou prací na plný úvazek psaní diplomové práce.

2. Jaká je vaše sluchová vada?

Jsem nedoslýchavá od svého narození, konkrétně mi byla zjištěna oboustranná percepční nedoslýchavost se ztrátou sluchu 75 %.

a. Případně prosím o ukázkou na nějakých příkladech, např. můžete telefonovat? S obtížemi nebo vůbec?

Telefonovat můžu, ale není mi to příliš příjemné, protože při komunikaci s lidmi jako doplňující nástroj používám odezírání ze rtů. Při telefonování v hlučném prostředí mám značné obtíže s rozuměním.

b. Když stojí někdo za Vámi, rozumíte mu?

Pokud stojí někdo za mnou, rozumím mu, občas ale mívám problém, pokud stojí někdo zády ke mně.

c. Slyšíte za sebou jedoucí auto, nebo tramvaj?

Tramvaj i auto většinou slyším, ale pokud jsem například na místě, kde auto nečekám, můžu ho slyšet až na poslední chvíli, protože se na ten zvuk nesoustředím.

d. Komu rozumíte lépe? Ženám, či mužům a proč?

Nevypozorovala jsem, že bych rozuměla lépe jen mužům či jen ženám, myslím, že větší roli hraje srozumitelnost projevu, rychlost a hlasitost mluvy. Ale jelikož bydlím na bytě se dvěma Ostraváky, můžu říct, že těm příliš nerozumím.

e. Jaké tóny slyšíte, či neslyšíte? Pískání, zvonění telefonu či mobilu, domácí zvonek apod.

Mám problém hlavně s hodně vysokými tóny. S domácím zvonkem mám občas problém - pokud někoho čekám, zvonek slyším, pokud však zvoní nečekaně a já jsem ve vzdálenější místnosti, stává se, že ho např. zařadím mezi zvuky zvenčí.

3. Z jaké pocházíte rodiny? Rodiče jsou slyšící, či neslyšící, nebo je někdo nedoslýchavý?

V rodině jsou všichni slyšící - rodiče, mladší bratr, i další širší příbuzenstvo.

a. Máte sourozence, nebo příbuzného, kdo také neslyší/nedoslýchá jako Vy?

Komunikují se mnou běžně bez nějakého zvláštního přístupu. Samozřejmě jsou tolerantní vůči tomu, pokud mi musí něco zopakovat. Pokud jsou v jiné místnosti než já a chtějí mi něco říct, tak vědí, že musí za mnou přijít (či na mě hlasitěji zavolat, abych přišla za nimi). A pokud na sobě sluchadla nemám, vědí, že si se mnou moc nepovídají.

4. **Navštěvovala jste školy pro sluchově postižené, nebo běžné školy v integraci? (Materšskou školu, základní školu, střední školu, případně vysokou školu).**
Navštěvovala jsem všechny školy v integraci.

5. **Mohla byste nám prosím přiblížit svoji docházku do mateřské školy?**

Chodila jsem celkem do tří mateřských školek. První se mi moc líbila, měli jsme tam bazén a velké hřiště, ale asi za rok ji zrušili. Pak jsem chvíli přechodně chodila do stacionáře pro děti zejména s astmatickými problémy a nakonec jsme skončila v běžné školce.

a. **Vzpomínáte si na nějaké zkušenosti, co se Vám třeba nelíbilo, nebo naopak líbilo?**

Ve školkách se líbilo a nelíbilo to, co většině dětí. Měla jsem ráda různá zákoutí na zahradě, tu spoustu hraček, možnost hrát si s jinými dětmi. Nelíbilo se mi naopak spaní po obědě či jíst k obědu polévky. Paní učitelky věděly, že nosím naslouchadla a podle toho se tak ke mně chovaly (alespoň co si pamatuju) - dávaly pozor, abych si je nenamočila, při čtení pohádek si mě braly k sobě, abych je slyšela...

b. **Rozuměla jste ve třídě, měla jste tam kamarády? Stýkáte se dodnes?**

Kamarády jsem ve školce měla (spíše kamarádky), ale vždy jen pár - dvě, tři, se kterými jsem trávila většinu času. S jednou z nich jsem se bavila až do střední školy, kdy se pak postupně naše cesty rozdělily.

6. **Mohla byste nám prosím přiblížit svoji docházku na základní školu? Neuvažovali rodiče například i o škole pro sluchově postižené?**

Docházku na základní školu bych rovnou rozdělila na první a druhý stupeň, neboť se v mých zkušenostech lišily. Na prvním stupni jsme měli třídní učitelku, která byla takovou mojí ochránkyní. O mé sluchové vadě věděla a srozuměla s nimi ostatní děti. Myslím, že i více na nás všechny apelovala, abychom mluvili srozumitelně. Při výuce vždy nenápadně či více nápadně sledovala, zda rozumím. Pokud jsme psali diktát, měly jsme spolu smluvené různé znaky, např. pro sykavky c/s. Na druhém stupni se rozšířil počet učitelů, který nás učil, a všichni už o mé vadě nevěděli. Také se bohužel změnila část spolužáků, někteří kamarádi odešli na jazykovou školu, pár se jich odstěhovalo. Zatímco na prvním stupni jsme se bavili tak nějak všichni dohromady, na druhém stupni jsem měla užší kroužek kamarádek. Dnes už se ale nestýkáme.

a. **Jaké jste měla zájmy, koníčky, kterým jste se věnovala?**

Zájmů jsem měla hodně, nejprve jsem chodila na keramiku, nějaký výtvarný kroužek, na flétnu, později na pinčes. Na druhé stupni jsem taky začala hodně číst.

b. **Měl/a jste někdy nějakou „výhodu“ (ať v pozitivním či negativním smyslu), protože jste sluchově postižený člověk?**

Výhody už jsem žádné prakticky neměla (kromě cizího jazyka, kdy jsem měla výhodu při poslechových částech - učitel mírněji hodnotil moje chyby), ale nijak mi nevadilo, většinou jsem rozuměla dobře.

c. **Neuvažovali Vaši rodiče o základní škole pro sluchově postižené?**

Pokud vím, tak o ZŠ pro sluchově postižené rodiče neuvažovali, protože ty možnosti v místě mého bydliště ani nebyly a navíc znaly některé paní učitelky na prvním stupni a věděly, že budou na mne brát ohled.

7. Mohla byste nám prosím přiblížit svoje studium na střední škole? Neuvažovala jste s rodiči či sama o škole pro sluchově postižené?

Na střední školu jsem chodila na gymnázium ve svém městě. Vzhledem k tomu, že jsem tam chtěla a měla jsem tam kamarády, jsme s rodiči o žádné jiné alternativě nepřemýšleli. Na střední škole o mé vadě kromě třídního učitele, angličtinářky a němčinářky ostatní učitelé nevěděli a to z toho důvodu, že jsem nechtěla být přede všemi nějak zvýhodňována. Nevěděli to ani všichni spolužáci, protože jsem spíše nevěděla, jak jim to říct.

a. Rozuměla jste ve třídě/při výuce, měla jste tam kamarády? Stýkáte se dodnes?

Při výuce jsem většinou rozuměla, případně mi pomáhala moje spolusedící kamarádka. Kamarády jsem ve škole měla, s většinou se stýkáme dodnes.

b. Jaké jste měla zájmy, koníčky, kterým jste se věnovala?

Věnovala jsem se především skautingu a dobrovolnické činnosti (s mentálně postiženými), potom plavání, chození do divadla, četbě, akcím s kamarády.

c. Měla jste někdy nějakou „výhodu“ (ať v pozitivním či negativním smyslu), protože jste sluchově postižený člověk?

Výhody jsem v podstatě žádné neměla, jen občas při výuce cizího jazyka (opět při poslechu, tolerantnější hodnocení).

8. Mohla byste nám prosím přiblížit svoje studium na vysoké škole?

a. Vzpomínáte si na nějaké zkušenosti, co se Vám třeba nelíbilo, nebo naopak líbilo?

Na vysoké škole oceňuji zejména existenci materiálů k daným předmětům, které usnadňují rozumění při výuce.

b. Rozumíte při výuce/spolužákům, máte tam kamarády? Stýkáte se dodnes?

Většinou rozumím, mívám problém s rozuměním jen spíše, pokud učitel zmíní např. jméno nějakého badatele, kterého neznám. Vzhledem k tomu, že místnosti, kde výuka probíhá, bývají velké, mám problém s rozuměním, pokud si sednu do zadních lavic. Občas nerozumím spolužákům, pokud se při výuce na něco ptají a sedí dál ode mne. Kamarády mám, stýkáme se i mimo školu.

c. Jaké máte zájmy, koníčky, kterým se věnujete?

Zájmů od střední školy trochu ubylo, věnuji se četbě, plavání, kultuře, rekreačně různým druhům sportu.

d. Měla jste někdy nějakou „výhodu“ (ať v pozitivním či negativním smyslu), protože jste sluchově postižený člověk?

Na vysoké škole nemám žádné výhody, protože jsem o ně neměla zájem.

9. Máte kolem sebe spíše kamarády slyšící, či sluchově postižené?

Vzhledem k tomu, že jsem se vždy pohybovala v prostředí nespécializovaném na sluchově postižené, jsou moji kamarádi všichni až na jednu slyšící. Jedna kamarádka je jako já nedoslýchavá a s tou se mi komunikuje velmi dobře i v hlučném prostředí, neboť si navzájem více rozumíme, jak komunikovat.

a. S kterými se Vám nejlépe komunikuje, a proč?

Nejlépe se mi obecně komunikuje s lidmi, kteří mluví dostatečně nahlas (ale hlasitost není tou nejdůležitější podmínkou) a dobře artikulují a mají normální rychlost mluvy.

b. Jakou komunikaci celkově upřednostňujete? Znakový jazyk, mluvený jazyk, znakovanou češtinu apod.?

Vzhledem k tomu, že znakový jazyk neovládám, upřednostňuji to jediné, co umím - mluvené slovo.

10. Váš partner je slyšící, nebo sluchově postižený?

Můj partner je slyšící.

a. Pokud je slyšící - Jaký má pohled na Vaše sluchové postižení?

Mé sluchové postižení přijal bez problémů (jsem jeho holka na baterky).

b. Jak vnímá to, že jste sluchově postižený člověk?

Při komunikaci bere na mě ohled – snaží se mluvit vždy srozumitelně a dostatečně nahlas, zejména v hlučném prostředí. Už na mě pozná, pokud mu nerozumím a jsem líná se zeptat, co říkal.

c. Nezáleží mu na tom (nezajímá se) nebo se naopak co nejvíce o tuto problematiku zajímá?

Zejména na začátku našeho vztahu se o tuto problematiku hodně zajímal, hledal si k tomu spoustu informací, i aniž bych o tom věděla.

11. Jak vnímají nedoslýchavost/sluchové postižení Vaši kamarádi, jsou ochotní např. Vám zopakovat, čemu jste nerozuměla?

Moji kamarádi jsou ochotní zopakovat, čemu jsem nerozuměla, ale pokud je nás více, tak se občas v rozhovoru ztrácím a není vždy v proudu rozhovoru příležitost zeptat se, co ten který člověk říkal. Jinak ale vnímají moji nedoslýchavost jako součást mne a berou to dobře.

a. Stal se Vám kvůli špatnému porozumění nějaký nepříjemný zážitek?

Kvůli špatnému porozumění se mi stává často, že dojde k nějaké vtipné či naopak k nepříjemné situaci. Nepříjemné to bývá spíše s cizími lidmi, kteří o mě vadě nevědí a dojdou spíše k pocitu, že jsem asi divná/ neslušná/ zamilovaná. Bohužel se mi stává, že mě někdy už nebaví ptát se, co ten druhý říkal a tak odpovím na něco, co si myslím, že říkal. Nedávno se mě například jeden člověk ptal, jak se jmenuju a já mu na to odpověděla, že ne, děkuju (v domnění, že mi něco nabízí). Ale většinou se tomu pak zasmějeme.

12. Jaký máte pohled na kulturu neslyšících, na znakový jazyk?

a. Učíte se ho, nebo ho již umíte? Stýkáte se s komunitou neslyšících?

S komunitou neslyšících se nestýkám a znakový jazyk neumím. Začala jsem se ho ale učit a mám v plánu chodit na kurzy a naučit se ho. A to kvůli tomu, že bych ráda pronikla do této komunity, neboť myslím, že k nim mám vlastně blízko.

13. Proč jste se chtěla nebo nechtěla zařadit do komunity neslyšících?

Jak už jsem odpověděla, myslím, že bych k nim mohla mít blízko a přitom o nich vlastně nic nevím, ráda bych se s nimi seznámila.

14. Kdy jste si začala uvědomovat to, že jste sluchově postižená?

a. Jak Vám to vysvětlovali rodiče?

b. Co na Vaše sluchové postižení říkali ostatní?

c. Jak jste to vysvětlovala Vy jim (ostatním)?

Popravdě tohle je těžká otázka. Vlastně totiž vůbec nevím. Ostatním jsem to vysvětlovala vždy tak, jak to je, většinou se to snažím zlehčovat, protože nechci, aby ostatní nabyli dojmu, že je to nějaký velký problém.

15. Jak jste procházela obdobím puberty?

a. Hledala jste sama sebe?

b. Přemýšlela jste o tom, kam patříte, čím chcete v životě být?

Tak jako asi každý dospívající člověk jsem i já hledala své místo, čím chci být a kam patřím. Různě jsem snila o tom, jaké by to bylo, kdybych slyšela jako ostatní, chtěla jsem mezi ně zapadnout. Popravdě přijetí sebe sama jako nedoslýchavé mi trvalo dlouho, myslím, že nejvíc tomu pomohl právě stávající partner.

Jak Vám pomohl?

No tak pomohl mi tím, že v tom neviděl vůbec žádný problém a má mě rád takovou, jaká jsem.

16. Jak vnímáte to, že neslyšíte jako ostatní slyšící lidé?

Občas mě to mrzí v tom smyslu, že si např. některé kulturní akce nemůžu natolik vychutnat a jsem spíše v napětí ve snaze zachytit každé slovo. Ale jinak jsme sebe sama přijala takovou, jaká jsem.

a. Kdybyste se mohla narodit znovu, chtěla byste být slyšící?

Kdybych se mohla narodit znovu, chtěla bych zlepšit spíše jiné vlastnosti, ale nedoslýchavost bych si asi nechala.

b. Měla jste někdy období, kdy jste se styděla za svoje kompenzační pomůcky, tj. sluchadla? Skrývala jste to nějak, nebo jak jste to vnímala?

Za sluchadla jsem se asi styděla, hlavně v období puberty, ale těžko říct, možná si to jen nechci připustit a stydím se za ně i teď - nosím přes ně vlasy, tak to není vidět, takže je vlastně maskuju. Možná to zní paradoxně, že je maskuju a přitom tvrdím, že jsem sama sebe přijala takovou, jaká jsem - ale myslím, že snad zas tolik paradoxní není, prostě jen nepotřebuju, aby viděl hned každý.

17. Co pro Vás znamená být nedoslýchavým?

Být nedoslýchavou pro mne znamená být něčím odlišnou. Je to něco, co mne charakterizuje, něco, co mě v každodenních situacích učí nestydět se za to a umět si udělat ze sebe srandu.

18. Myslíte si, že existuje komunita nedoslýchavých?

a. Chtěl/a byste, aby existovala?

Myslím, že komunita přímo nedoslýchavých neexistuje, ale věřím, že jsou bez problému přijímány mezi komunitu neslyšících. Komunitu nedoslýchavých bych ale uvítala.

Respondent 2

1. Mohla byste se nám prosím představit?

Jsem žena a jsem z Prahy.

a. Kolik Vám je let?

24

b. Momentálně studujete, popřípadě kde? Nebo již pracujete, a kde konkrétně? Momentálně studuji 2. ročníkem magisterské studium na Přírodovědecké fakultě UK. Zatím nepracuji, ale chtěla bych.

c. V jakém oboru byste chtěla pracovat?

Ráda bych pracovala ve svém oboru, co studuji. Ale pokud bude problém se sehnáním práce, tak se nebráním práci v jiném oboru.

2. Jaká je vaše sluchová vada?

Mám praktickou hluchotu.

- a. Případně prosím o ukázkou na nějakých příkladech, např. můžete telefonovat? S obtížemi nebo vůbec?**

Nemohu vůbec telefonovat.

- b. Když stojí někdo za Vámi, rozumíte mu?**

Slyším, že mluví, ale nerozumím mluvenému slovu.

- c. Slyšíte za sebou jedoucí auto, nebo tramvaj?**

Ano, jak kdy – záleží na více faktorech, jako je např. další hluk v okolí, typ motoru u auta apod.

- d. Komu rozumíte lépe? Ženám, či mužům a proč?**

Ženám, většinou se více snaží a obecně lépe artikulují, což usnadňuje odezírání.

- e. Jaké tóny slyšíte, či neslyšíte? Pískání, zvonění telefonu či mobilu, domácí zvonek apod.**

Všechny výše uvedené zvuky slyším, ale opět stejně jako u dopravních prostředků záleží na dalších faktorech. Dobře to slyším v blízkosti a v klidném prostředí. V ostatních případech je to už jak kdy.

3. Z jaké pocházíte rodiny? Rodiče jsou slyšící, či neslyšící, nebo je někdo nedoslýchavý?

- a. Máte sourozence, nebo příbuzného, kdo také neslyší/nedoslýchá jako Vy?**

Pocházím ze slyšící rodiny. Nikdo další v mé rodině nemá sluchovou vadu.

- b. Jak spolu komunikujete? Učili se rodiče znaky, uvažovali o tom, že by na Vás znakovali?**

Komunikuje spolu mluvenou češtinou, s tím, že já odezírám. Myslím, že se rodiče nikdy neučili znaky a vzhledem k mé dobré adaptabilitě se rozhodli mě učit mluvit, abych mohla normálně studovat a pracovat.

4. Navštěvovala jste školy pro sluchově postižené, nebo běžné školy v integraci? (Mateřskou školu, základní školu, střední školu, případně vysokou školu.)

Ne, nenavštěvovala jsem je. Vždy jsem byla integrována v běžných školách.

- a. Uvažovala jste někdy o škole pro sluchově postižené, a proč? Na ZŠ, SŠ?**

Zprvu vůbec. Až pak v druhé polovině gymnázia jsem měla chvíli krizi, že to už na mě bylo hodně náročné a to jsem to šla na jeden den zkusit do Ječné, ale nakonec jsem to vzdala a rozhodla jsem se to dostudovat tam, kde jsem byla. Důvodem byl velký rozdíl v probrané látce mezi gymnáziem pro sluchově postižené a normálním gymnáziem a také to, že jsem si říkala, že se mi budou dělat snáz přijímačky na VŠ z gymplu kde jsem byla.

5. Mohla byste nám prosím přiblížit svoji docházku do mateřské školy?

- a. Vzpomínáte si na nějaké zkušenosti, co se Vám třeba nelíbilo, nebo naopak líbilo?**

Na nic moc si nevzpomínám vzhledem k nízkému věku.

- b. Rozuměla jste ve třídě, měla jste tam kamarády? Stýkáte se dodnes?**

V dětském kolektivu tento problém není tak výrazní a ani to děti neřeší. Tento problém se stává složitým až v období dospívání a dospělosti. Měla jsem tam kamarády, ale nestýkám se s nimi. Ani už nevím, jak se jmenovali apod.

6. Mohla byste nám prosím přiblížit svoji docházku na základní školu?

a. Vzpomínáte si na nějaké zkušenosti, co se Vám třeba nelíbilo, nebo naopak líbilo? *Nelíbil se mi moc kolektiv ve třídě i pozdější chování třídní učitelky, ale to netýkalo mě, ale celé třídy. Naopak jsem tam měla jednu hodně dobrou kamarádku, se kterou jsem si dobře rozuměla.*

b. Rozuměla jste ve třídě/při výuce, měla jste tam kamarády? Stýkáte se dodnes?

Ano rozuměla jsem. Učitelka mluvila zřetelně a bylo nás málo ve třídě. Měla jsem tam kamarády, ale opět se nestýkáme.

c. Jaké jste měla zájmy, koníčky, kterým jste se věnovala?

Hrála jsem volejbal, chodila na kreslení a keramiku a gymnastiku. Také jsem hrála na klavír.

d. Měla jste někdy nějakou „výhodu“ (ať v pozitivním či negativním smyslu), protože jste sluchově postižený člověk?

Ne.

7. Mohla byste nám prosím přiblížit svoje studium na střední škole?

a. Vzpomínáte si na nějaké zkušenosti, co se Vám třeba nelíbilo, nebo naopak líbilo?

Nelíbil se mi přístup některých profesorů ohledně poskytování materiálů, nebo poskytování testů písemnou formou, někteří s tím dělali problémy. Nebo zpochybňovali, že jsem to opravdu neslyšela, i když jsem to opravdu neslyšela. Ale těch bylo málo, většinou jsem se setkala s vstřícným přístupem a ochotou.

b. Rozuměla jste ve třídě/při výuce, měla jste tam kamarády? Stýkáte se dodnes?

Při výuce jsem většinou nerozuměla, látku jsem doučila potom doma. Jen asi na jednom dvou předmětech jsem rozuměla odezíráním. Měla jsem tam kamarádky a stýkáme se dodnes několikrát do roka.

c. Jaké jste měla zájmy, koníčky, kterým jste se věnovala?

Tehdy jsem hrála na klavír, kreslila, chodila na atletiku, volejbal a lezení.

d. Měla jste někdy nějakou „výhodu“ (ať v pozitivním či negativním smyslu), protože jste sluchově postižený člověk?

Ne. Maximálně jsem nemusela absolvovat ústní zkoušení u tabule, když jsem nerozuměla.

8. Mohla byste nám prosím přiblížit svoje studium na vysoké škole?

a. Vzpomínáte si na nějaké zkušenosti, co se Vám třeba nelíbilo, nebo naopak líbilo?

Nelíbil se mi přístup vyučujících k handicapovaným, ignorování mailů, problémy se získáváním materiálů, více času na některé úkoly a úpravami při ústních zkouškách. Nyní už je to docela dobré, hodně si na mě zvykli. Samozřejmě to neplatí pro všechny vyučující, někteří mi zas naopak hodně pomohli a jsem jim za to hodně vděčná. Líbí se mi možnost přepisů na přednáškách, konečně rozumím tomu výkladu a mám alespoň z větší části rovnocennější přísun informací jako mí spolužáci a kolegové.

- b. **Rozumíte při výuce/spolužákům, máte tam kamarády? Stýkáte se dodnes?**

Při výuce nerozumím, čtu přepisy. Při individuálních konzultacích většinou dobře rozumím. Spolužákům moc nerozumím, ale když se snaží a mluví se mnou tak jo. Mám zde pár kamarádů.

- c. **Jaké máte zájmy, koníčky, kterým se věnujete?**

Věnuji se józe, běhání, volejbalu a občas kreslení a dalším aktivitám.

- d. **Měla jste někdy nějakou „výhodu“ (ať v pozitivním či negativním smyslu), protože jste sluchově postižený člověk?**

Ne.

9. Máte kolem sebe spíše kamarády slyšící, či sluchově postižené?

Mám kolem sebe spíše slyšící kamarády, neboť se převážnou část života pohybuji mezi slyšícími.

- a. **S kterými se Vám nejlépe komunikuje, a proč? "**

To je těžká otázka. Pokud bych to brala obecně tak s neslyšícími. Ale pokud to budu brát konkrétně – svoje kamarády, tak je to půl na půl – oboje z toho má své výhody a jiná pozitiva co mi to přináší. Těžko říct.

- b. **Čím jsou Vám blízcí?**

Sluchově postižení - tím že jim dobře rozumím, se svými kamarády se mohu dobře bavit – rozumím jim, nejsou nepříjemní, když nerozumím a je to celkově v pohodě. Slyšící mi zas jsou většinou blíže svojí mentalitou, ale to je dáno tím, že jsem většinu času mezi nimi a vyrůstala jsem mezi nimi, takže je to pro mě rovněž přirozená společnost.

- c. **Jakou komunikaci celkově upřednostňujete? Znakový jazyk, mluvený jazyk, znakovanou češtinu apod.?**

Preferuji mluvenou češtinu.

10. Váš partner je slyšící, nebo sluchově postižený?

- a. **Pokud je slyšící - Jaký má pohled na Vaše sluchové postižení?**

Partner je slyšící. Ví o mém handicapu a snaží se brát ohledy, ale zase na druhou stranu z toho nedělá velkou vědu, což mi vyhovuje - nechci, aby mě litoval, apod., ale bral mě jako normální s tím, že mám určitá omezení v komunikaci apod. Potřebuje více času, aby na mě zvyknul, ale už teď vnímám, jak je ohleduplný a tolerantní, když na to přijde, což mě těší, i se snaží více artikulovat.

- b. **Jak vnímá to, že jste sluchově postižený člověk?**

Bere to celkem v pohodě. Ví, že s tím nic nenadělám a bere mě takovou, jaká jsem. Samozřejmě ho určité věci kvůli mně mrzí. Třeba že špatně rozumím v kolektivu, nebo neslyším dobře hudbu na plese apod.

- c. **Nezáleží mu na tom (nezajímá se) nebo se naopak co nejvíce o tuto problematiku zajímá?**

Tak normálně, ani to moc neřeší a ani to není tak že by ho to nezajímalo.

11. Jak vnímají nedoslýchavost/sluchové postižení Vaši kamarádi, jsou ochotní např. Vám zopakovat, čemu jste nerozuměl/a?

- a. **Stal se Vám kvůli špatnému porozumění nějaký nepříjemný zážitek?**

Nevzpomínám si.

b. Nebo naopak pozitivní, který Vás povzbudil?

Kolikrát si kamarádi prostřednictvím nějaké situace uvědomili, jak je těžké rozumět, nebo jak jsem na to dobře, že bych na tom mohla být vzhledem k vysoké ztrátě hůř (hůře mluvit apod.)

12. Jaký máte pohled na kulturu neslyšících, na znakový jazyk?

a. Učíte se ho, nebo ho již umíte? Stýkáte se s komunitou neslyšících?

Učila jsem se ho půl roku, ale už jsem to vzdala jednak z časového důvodu a také nemám takovou možnost to každý týden využívat a zapomínám to. Čas od času se neslyšícími setkám při nějaké akci – tak 1-2x do roka.

13. Proč jste se chtěla nebo nechtěla zařadit do komunity neslyšících?

Bylo to dáno tím, že jsem vyrůstala mezi slyšícími a i jsem byla integrovaná...není to ani tak tím, že bych nechtěla. Bylo to tak lepší, protože jsem byla studijní typ a stejně bych se v životě nevyhnula kontaktu se slyšícími.

14. Kdy jste si začala uvědomovat to, že jste sluchově postižená?

Já jsem to nikdy tak moc neřešila, brala jsem to tak jak to je. Ale víc jsem si to uvědomovala až pak v dospívání a teď, kdy je to mnohem horší – kolektivy, slyšící přítel apod.

a. Jak Vám to vysvětlovali rodiče?

Nijak. Jen že někdo má špatné oči, tak má brýle a někdo zas uši a má sluchadla a tak.

b. Co na Vaše sluchové postižení říkali ostatní?

V rodině v první chvíli tím byli zaskočení, nezažili to dosud a byli smutní a dnes to berou sportovně. A kamarádi – ti to kolikrát ani nenapadne, že neslyším nebo si toho nevšimnou.

c. Jak jste to vysvětlovala Vy jim (ostatním)?

Já se snažím ostatním, když nerozumím říct, že špatně slyším, aby hovor přizpůsobili tomu, abych jim rozuměla. Ale jak kdy podle situace.

15. Jak jste procházela obdobím puberty?

a. Hledala jste sama sebe?

To ani nevím, ale trápilo mě hodně, že mám málo kamarádů, že špatně rozumím, nemám přitele apod. Problém komunikace byl najednou daleko palčivější, což souvisí s tím, že děti si najednou přestávají hrát a chodí do hospod, víc se baví apod.

b. Přemýšlela jste o tom, kam patříte, čím chcete v životě být?

c. Mokrát, ale myslím, že už to mám vyjasněné – alespoň z části.

16. Jak vnímáte to, že neslyšíte jako ostatní slyšící lidé?

a. Kdybyste se mohla narodit znovu, chtěla byste být slyšící?

Ne, ani nevím jaké to je a neřeším – prostě neslyším a tak to je. Takže neztrácím čas takovými úvahami. Maximálně mě to štve při hovoru s více lidmi, že nerozumím – to jediné bych změnila.

17. Co pro Vás znamená být nedoslýchavým?

Nevím, co tím myslíš....normálně žiju.

Když se řekne, že jste nedoslýchavá, co byste při popisu cizí osobě o tom řekla, jaké máte nevýhody, výhody, co se Vám na tom líbí atd.?

Jéžiš, to je otázka....., nevím..., že převážně odezírám a využívám zbytky sluchu, které mi jsou oporou pro snazší odezírání. Nevýhodou je porozumění v kolektivu, hromadné diskuzi..., kdy mluví více lidí, nevýhodou je rovněž navazování nových kontaktů ve zdravé společnosti...hledání kamarádů, partnera apod., nebo tma, hluk a další faktory ztěžující odezírání, špatná artikulace lidí... Výhoda – mohu vypnout sluchátka kdy chci,a...nevím...každopádně jsem spokojená tak jak jsem.

Vy sama se cítíte být nedoslýchavá či neslyšící? Případně, co Vás k tomu vede?
Spíš nedoslýchavá nebo řekněme spíš slyšící. Protože jsem mezi slyšícími pořád.

Dokonce až tak?

No, nevím, ale asi ano. Ale není to, že bych nechtěla být řazená k neslyšícím. Spíš je to dáno okolnostmi, výchovou apod. Má to své stinné stránky, třeba, že na sebe mám až moc vysoké nároky a tak zapomínám, že mám určitá omezení. A menší kontakt se sluchově postiženými, i když je mi s nimi vždy dobře.

Slyšící určitě nejsem, spíše prostě, když jsem pořád mezi slyšícími a bavím se s nimi a sluchově postižené vidím jen dvakrát do roka, tak kolikrát zapomínám, že neslyším. I když překážky v dorozumění mám dennodenně. Těžko se to vysvětluje.

a. Měla jste někdy období, kdy jste se styděla za svoje kompenzační pomůcky, tj. sluchadla? Skrývala jste to nějak, nebo jak jste to vnímala?

Třeba mi to někdy trochu vadilo. Nebo jsem si říkala, že by se ke mně chovali jinak, kdybych si sundala sluchadla. Ale nenosila jsem rozpuštěné vlasy. Vždy jsem si to pak v hlavě srovnala a vykašlala se na to. Jinak jsem to většinou neřešila. Samozřejmě, že jsem měla taky krize a dost špatné nálady, kdy jsem se hodně trápila, ale když to beru celkově, tak jsem to spíše neřešila.

A na základní škole to bylo v pohodě?

Na základce ano. To spíš na střední, jak přichází puberta, kluci a tak.

18. Myslíte si, že existuje komunita nedoslýchavých?

Myslím si, že není.

a. Chtěla byste, aby existovala?

Ano, určitě by to bylo fajn – měli by společné zážitky, problémy apod., což by bylo přínosné pro všechny. Přece jen mezi neslyšícími a nedoslýchavými jsou určitě rozdíly.

Respondent 3

Tento rozhovor proběhl formou chatu 18. 4. 2015.

1. Mohla byste se nám prosím představit?

Jsem z Prahy.

a. Kolik Vám je let?

Je mi 22 let.

b. Momentálně studujete, popřípadě kde? Nebo již pracujete, a kde konkrétně?

Pracuji recepční či pokladní ve sportovním a rekreačním areálu v Praze.

2. Jaká je vaše sluchová vada?

Jsem těžce nedoslýchavá, oboustranná ztráta sluchu..

a. Případně prosím o ukázkou na nějakých příkladech, např. můžete telefonovat? S obtížemi nebo vůbec?

S telefonováním nemám problém.. samozřejmě při špatném signálu se třeba tón zasekává, tak se mi hůř rozumí tomu dotyčnému nebo když má slabý tón mluvení, drmolí apod.

b. Když stojí někdo za Vámi, rozumíte mu?

Jak kdy .. záleží zda dotyčný mluví srozumitelně a hlasitě.. Většinou poprosím, abych mu viděla lépe na pusku, je to pro mě jistější

c. Slyšíte za sebou jedoucí auto, nebo tramvaj?

Slyším.. Většinou se stává, že nevím z jakého směru auto či tramvaj přijíždí..

d. Komu rozumíte lépe? Ženám, či mužům a proč?

Jednoznačně ženám. Muži jsou líní odezírat a strašně rychle mluví..

e. Jaké tóny slyšíte, či neslyšíte? Pískání, zvonění telefonu či mobilu, domácí zvonek apod.

Tak když se věnuji nějakou práci, spíš že se soustředím na jednu věc, tak moc nevnímám okolí.. Ale jinak vše slyším v normálu,prozatím Někdy se také stane, že něco pípá, který tón neznám, tak se snažím zjistit odkud to přichází..

3. Z jaké pocházíte rodiny? Rodiče jsou slyšící, či neslyšící, nebo je někdo nedoslýchavý?

a. Máte sourozence, nebo příbuzného, kdo také neslyší/nedoslýchá jako Vy?

Moje babička je neslyšící, nežijící dědeček byl lehce nedoslýchavý. Maminka je těžce nedoslýchavá jako já, tatka slyšící a sestra slyšící.. Takže to máme fifty fifty.

4. Navštěvovala jste školy pro sluchově postižené, nebo běžné školy v integraci? (Mateřskou školu, základní školu, střední školu, případně vysokou školu.)

Jesle + mateřská školka slyšící, základní škola pro sluchově postižené Ječná, střední hotelová škola ve Vršovicích pro slyšící ..

5. Mohla byste nám prosím přiblížit svoji docházku do mateřské školy? Podle čeho (proč) se rodiče rozhodli pro slyšící školku a jesle?

No nejsem si moc jistá.. Ale vím, že jsem to měla kousek a chtěla, abych se já naučila v prostoru mezi slyšícíma. Tam jsem problémy neměla, zvládala jsem to a něco pro zasmání našla jsem tam dětskou lásku haha

a. Vzpomínáte si na nějaké zkušenosti, co se Vám třeba nelíbilo, nebo naopak líbilo?

z mateřské školy si nijak nepamatuji.

b. Rozuměla jste ve třídě, měl/a jste tam kamarády? Stýkáte se dodnes?

Z MŠ si nijak nevybavuji.

6. Mohla byste nám prosím přiblížit svoji docházku na základní školu? Proč jste se rozhodla (příp. rodiče) pro školu pro sluchově postižené?

Do základní školy jsem chodila každý den, nebyla jsem na internátě. Do této školy mě zařadila moje mamka, neboť tam chodila také a věděla, že tato škola se o mě dobře postará, což taky je a byla pravda

a. Vzpomínáte si na nějaké zkušenosti, co se Vám třeba nelíbilo, nebo naopak líbilo?

na základce jsem byla spokojená, byla jsem obklopena s neslyšícími aj nedoslýchavými lidmi, byli jsme si rovni.. Nemohu nic vytknout .

- b. Rozuměla jste ve třídě/při výuce, měla jste tam kamarády? Stýkáte se dodnes?**

Ve třídě jsem problém neměla.. Učení či výuku jsem zvládala. S kamarády se stýkáme nebo jsme v kontaktu do dnes.

- c. Jaké jste měla zájmy, koníčky, kterým jste se věnovala?**

Na základce jsem věnovala basketbalu, účastnila jsem každý rok sportovním hrám. Chodila jsem na různé kurzy, nejvíc jsem věnovala lantinskoamerickém tanci

- d. Měla jste někdy nějakou „výhodu“ (ať v pozitivním či negativním smyslu), protože jste sluchově postižený člověk?**

Na základce jsem ani výhodu neměla, všichni jsme na tom byli stejně. To spíš na střední škole.

7. Mohla byste nám prosím přiblížit svoje studium na střední škole?

Každodenní studium, prostě od pondělka do pátku. Po 9. třídě jsem věděla, že na gymnázium nechci. Chemie a fyzika není můj obor a trpět celé 4 roky jsem si řekla ani náhodou! Tak jsem uvažovala „chytře“, jaká škola má uplatnění i budoucnu. Zvolila jsem si hotelovou školu, neboť má všestranné a různé možnosti kam dál po střední.. Jenže já chtěla do neslyšící hotelové školy, mamka mi to zakázala, že mám na to abych chodila do slyšící. Já chtěla svůj studium ulehčit, abych nemusela moc dřít. Ale mamka mi dala ultimátum buď hotelová škola mezi slyšícími a nebo gymnázium v Ječné No bohužel jsem musela dát přihlášku do hotelové školy mezi slyšícími. Předem než jsem dávala přihlášku jsem měla možnost se tam podívat, jak vypadá výuka. Měla jsem menší štěstí, že tam pracovala učitelka, která má neslyšícího syna - Martin Výborný, takže zkušenosti má. Také ještě jedna profesorka, která bývala ředitelkou gymnázia a u ní chodila neslyšící studentka. Po pár hodinách všichni studenti si oblíbili mě, pozvali mě na oběd, do jídelny školy a přesvědčovali mi, ať se tu přihlásím a drželi mi palce, abych se tam taky dostala. Byla jsem tak dojatá a už jsem věděla, že se mi tu bude líbit. Příjímání zkoušky jsem dělat nemusela, neboť jsem měla dobrý průměr, taková klika. Při prvním nástupu do prvního ročníku jsem byla nervozní, neboť jsem neznala nikoho. Chtěla jsem rovnout jít do druhého ročníku, kde jsem tam byla na podívanou . Třídní učitelka předem oznámila mých spolužáků, že jsem sluchově postižená a ke mě musí přistupovat trochu jiným způsobem a blablabla. Pak hned další týden jsme jeli na 1. ročníkový zájezd jakoby seznámení pohromadě - vypadlo mě, jak jsme tomu říkali. Poznávala jsem své spolužáky, nový život mezi slyšícími. Proběhlo to v cajku. Pak po týdnu jsme se vrátili do reality a chodili do školy. Po měsíci než jsem šla do školy, jsem seděla na gauči a něco učila. Mamka si všimla, že jsem taková mrzutá a zeptala se mi, jak jde škola a já bezohledu rozbřečela a řekla, že to nezvládnou!! Mamce taky uronily pár slz, objala mě a řekla musíš bojovat, ty na to máš! Od té doby uběhlo půl roku a řekla jsem si, že to tak hrozné nebylo. Byla jsem na dně, protože jsem tam neměla nikoho nejbližšího a bála jsem se, že mě budou odstraňovat a mít pocit, že tam nepatřím. Naštěstí tomu tak nebylo a dosáhla jsem to až do konce a jsem na to hrdá. Samozřejmě velký dík patří mé mamince, která mě držela po celou dobu. Nelituji, že jsem tam šla. Získala jsem spousta zkušeností, jak negativních, tak i pozitivních.

- a. Vzpomínáte si na nějaké zkušenosti, co se Vám třeba nelíbilo, nebo naopak líbilo?**

Líbilo se mi, že některé učitelé u mě měli velký respekt a hlavně velkou trpělivost. Třeba při zkoušení cizích jazyků jsem nechtěla, aby mě zkoušeli

před ostatními, neboť jsem neslyšící a hůře se mi vyslovují názvy. Brali mi v tom ohledy a zkoušeli mě individuálně v jejich kabinkách. Také se mi líbilo, že mi spolužáci nebyli závistiví, že jsem měla více výhody při zkoušení a testů, než měli oni.

b. Rozuměla jste ve třídě/při výuce, měla jste tam kamarády? Stýkáte se dodnes?

Při výuce to nebylo jednoduchý, musela jsem soustředit na to co říká profesor a zároveň si psát poznámky. Ještě, že jsem měla milé spolužačky, že mi půjčovaly sešity na dopsání Kamarády jsem měla nejen z mé třídy, ale i z jiných tříd. V kontaktu jsme do dnes.

c. Jaké jste měla zájmy, koníčky, kterým jste se věnovala?

Bavilo mě hrát volejbal. Na střední mě hodně času zabralo učení. 1 a 2 ročník jsem byla poctivá, hlídala jsem, aby mi nic neuniklo, na všechno jsem byla připravená. Pak jsme si zvykla a věděla, jak to chodí. 3. a 4. jsem zanedbávala.

d. Měla jste někdy nějakou „výhodu“ (ať v pozitivním či negativním smyslu), protože jste sluchově postižený člověk?

Výhody jsem psala v a), že se mi líbilo, jak u mě brali toleranci. Byly i krušné chvíle, klasika.. Do dnes vše vzpomínám jen v dobrém. Jsem hrdá na sebe, že jsem to dotáhla do konce. Nevýhody byly: v nějakém předmětu profesor/ka se ptal na otázky a my odpovídali a případně pokud nevíme, tak jsme si zapisovali poznámky. Nás bylo 32 a každý mluvil, přeskakoval do řeči a já byla ztracená, tak jsem přicházela o důležité poznámky a tím pádem jsem měla dvojitou práci si vyhledat doma a sama, abych přiučila, co nevím.. Ve velkém počtu lidí jsem se vždycky ztrácela a už nevěděla vo co go.. Když jsem se ptala spolužačky o co se jedná a podle její nálady buď mi to řekla a nebo klasické: potom a potom žádné nebylo. Však jsem si na to zvykla, když jsem si postřehla, že to je důležité, tak jsem se optala..

8. Mohla byste nám prosím přiblížit svoje studium na vysoké škole? Případně, chtěla jste jít (šla jste), a jak to dopadlo?

Po maturitě jsem si dala oddech na rok. Po roce jsem se přihlásila na VŠ pedagogickou v Hradci Králové v oboru speciální práce ve zvláštním zařízení - pomáhat v oboru všech postižených lidí, přišlo mě to zajímavé a vím, že mě pomáhat druhým lidem baví. Tak jsem si udělala přijímací zkoušky na poprvé jen tak, protože jsem tomu moc nevěřila a když jsem zjistila, že jsem neudělala o jeden bod, tak mě zvedla větší motivace na další rok se tam dostat za každou cenu. V roce 2014 jsem to zkusila na podruhé, přijímací zkoušky jsem udělala, ale byla jsem pod čarou i přes odvolání mě nevzali, měli přeplněno.. Mrzelo mě to moc, ale na druhou stranu jsem vůbec ráda, že mám práci.. Důležitější je maturita a praxe, myslím si, že si vystačím na celý svůj život.

9. Máte kolem sebe spíše kamarády slyšící, či sluchově postižené?

a. S kterými se Vám nejlépe komunikuje, a proč?

b. Čím jsou Vám blízcí?

Mám spíše neslyšící kamarády, líp se mi komunikuje rukama, je to pohodlnější, ale samozřejmě se snažím každý den mluvit, abych neztratila svůj rytmus v mluvení gramatiky apod. Mám problém ve skloňování, když mluvím,

tak musím myslet, po pořadí českého pravopisného jazyka a to nejtěžší je skloňování, to mi dává zabrat

c. Jakou komunikaci celkově upřednostňujete? Znakový jazyk, mluvený jazyk, znakovanou češtinu apod.?

Znakuji a mluvím, přizpůsobuji se oběma. Řekla bych, že se každý den učím, abych neztrácela slovíčka, význam atd.. Komunikaci u znakového jazyka upřednostňuji spíše mezi znakovým jazykem a češtinou. Neberu to jako odlišný rozdíl, znakuji přirozeně, jak to umím

Takže máte radši znakový jazyk, protože je pro Vás pohodlnější? Méně namáhavý na přemýšlení? Takový jako automatický?

Ano radši ZJ ☺ Někdy v mluvení nedokážu to vysvětlit ústně, ale vím, že dokážu vysvětlit jinak a to v ZJ.

10. Váš partner je slyšící, nebo sluchově postižený?

Můj partner je neslyšící na 100%, ale pomocí naslouchátek ještě slyší. Komunikujeme různě, mluvením, znakovým jazykem, rukama, nohama apod. Představit mít slyšícího partnera bych dokázala, ale nevím, zda bych měla jistotu být s ním a mít všestrannou důvěru, ale zase bych se zdokonalila v mluvení. U neslyšícího je to hned jednodušší ve všech stranách. Jsou to výhody a nevýhody. Mám nynějšího partnera a jsem spokojená.

11. Jak vnímají nedoslýchavost/sluchové postižení Vaši kamarádi, jsou ochotní např. Vám zopakovat, čemu jste nerozuměla?

Moji kamarádi obdivují nás neslyšící jakým způsobem žijeme, že se ničeho nebojíme, jsme stateční, ale na druhou stranu si neuvědomují kolik bariér máme.. Většina z mých kamarádů jsou nadšení ze ZJ, chtějí se taky naučit, aby se přizpůsobili k nám Ochotní jsou, když něčemu nerozumíme.. Ale některým je taky dojde trpělivost a tak se radši věnují něčemu jinému.. Je to individuální.

a. Stal se Vám kvůli špatnému porozumění nějaký nepříjemný zážitek?

Negativní zážitek si nijak nevybavuji.. Ale vím o jednom, který se stal mojí mamince. Pracujeme ve stejné pozici a jednoho dne v létě přišel zákazník a něco po ní chtěl, mamka mu nerozuměla, tak mu požádala, aby zopakoval, jenže nerozuměla ani podruhé, poprosila ještě jednou a zákazník se rozčílil a vynadal jí: vy jste snad hluchá nebo co?? Mamince to odradilo, bála se k tomu něco říct, ale naštěstí tam byli známé lidi, tak si to s ním vyříkali a do bazénu ho vůbec napouštěli..!

b. Nebo naopak pozitivní, který Vás povzbudil?

Pozitivní zážitek, když jsem něčemu nerozuměla a několikrát za sebou, tak dotyční se mě zastal a pomohl mě.. To se mi líbilo, že mě nenechal ve štychu..

12. Jaký máte pohled na kulturu neslyšících, na znakový jazyk?

Já sama do kultury neslyšících patřím, nestydím se za to i my jsme lidi, jen nám chybí sluch nic víc. Jenže je taková menšina, která mě vadí, že dělají ostudu a tím pádem si ostatní myslí takový jsme všichni neslyšící, ono to tak není.. Je to strašně složitý, s tím se budeme bojovat každý den..

a. Učíte se ho, nebo ho již umíte? Stýkáte se s komunitou neslyšících?

ZJ umím, začala jsem ho ovládat perfektně na druhém stupni základní školy, samozřejmě se dále učím, ně všechny znaky znám

13. Proč jste se chtěla nebo nechtěla zařadit do komunity neslyšících?

Mezi nimi se cítím dobře, mám svůj okruh přátel a necítím se nijak odlišná.

14. Kdy jste si začala uvědomovat to, že jste sluchově postižená?

- a. **Jak Vám to vysvětlovali rodiče?**
- b. **Co na Vaše sluchové postižení říkali ostatní?**
- c. **Jak jste to vysvětlovala Vy jim (ostatním)?**

U nás nikdo neví, zda jsem se narodila lehce nedoslýchavá nebo slyšící.. Po dvou letech mě vyndávali nosní mandle 2x zasebou a pak se mi sluch zhoršil.. Malá jsem to ani nevnímala.. Začínala jsem si uvědomovat během puberty, škoda, že jsem neslyšící, neboť ráda tančím a mým cílem je dostat mezi tanečnický se celebritou, ale vím, že šanci nemám.. ale na druhou stranu jsem ráda, že jen špatně slyším, umím mluvit a dokážu se domluvit.. Jsou přeci horší věci Je fakt, že někdy si postěžuji, ach ta sluchota nebýt ji jsem dávno na jiném úrovni. Ale to jsou jen ty špatné dny :-D

15. Jak jste procházela obdobím puberty?

Tak já se vyvíjím postupně a mám pocit, že každým rokem měním jiné názory a nadávám si, co jsem probouha dělávala předešlé roky :-D

- a. **Hledala jste sama sebe?**
- b. **Přemýšlela jste o tom, kam patříte, čím chcete v životě být?**

*Hledám se sama sebe i do teď a bude mi to nejspíš dlouho trvat.
Přemýšlela jsem a stále přemýšlím, žiju dvojitým životem a nechám to volným způsobem kam daleko dosáhnu..*

16. Jak vnímáte to, že neslyšíte jako ostatní slyšící lidé?

nijak to nevnímám, beru to tak, že jsem se narodila jako sluchově postižená a nikdy nebudu slyšet jako ostatní.. Horší by bylo, kdybych ohluchla v pozdějším věku, to bych určitě snášela hůř..

- a. **Kdybyste se mohla narodit znovu, chtěla byste být slyšící?**
- b. **Měla jste někdy období, kdy jste se styděla za svoje kompenzační pomůcky, tj. sluchadla? Skrývala jste to nějak, nebo jak jste to vnímala?**

*Určitě bych dala šanci se narodit jako slyšící, šla bych za svým snem a vím, že by se mi dařilo.. můžu jen dále snít
Možná v pubertě jsem chvílema styděla, ale pak mě to přešlo a přišlo mě to normální.. Spíš jsem styděla nosit dvě sluchadla, přišlo mě, že mám velké uši.. tak jsem celou dobu až do střední nosila jen jedno.. Dokud můj moudrý rozum neustoupil a pochopil, že dvě sluchadla na uších víc slyším než na jednom.*

17. Co pro Vás znamená být nedoslýchavým?

Jen že slyšíme hůř a nemůžeme se srovnávat jako slyšící.. Můžu být ráda i za nějaké zvuky než žádné.

18. Myslíte si, že existuje komunita nedoslýchavých?

ano existuje, ti se schovávají a málo se objevují.

- a. **A myslíte si, že se nějak setkávají?**
- b. **Cítíte se být nedoslýchavá? Nebo spíše neslyšící?**

No tak mezi, když jsem obklopená s neslyšícími, tak neslyšící a když se slyšícími, tak nedoslýchavá.

Respondent 4

1. Mohl byste se nám prosím představit?

Jsem muž a pocházím z Prahy.

a. Kolik Vám je let?

Tak kolem 38 let.

b. Momentálně studujete, popřípadě kde? Nebo již pracujete, a kde konkrétně?

Ano už pracuji jednak ve Výzkumném ústavu vodohospodářském T. G. Masaryka a v České unii neslyšících jako sociální pracovník.

2. Jaká je vaše sluchová vada?

Těžká percepční nedoslýchavost velmi těžkého stupně.

a. Případně prosím o ukázkou na nějakých příkladech, např. můžete telefonovat? S obtížemi nebo vůbec?

Telefonovat nemohu, samotný zvuk mi k porozumění mluvenému slovu nepomáhá.

b. Když stojí někdo za Vámi, rozumíte mu?

Nerozumím, pouze tuším, že někdo je za mnou.

c. Slyšíte za sebou jedoucí auto, nebo tramvaj?

To ano, jsou to dost silné zvuky, ale i auto samotné někdy je velmi tiché.

d. Komu rozumíte lépe? Ženám, či mužům a proč?

Rozumím především lidem, na které jsem zvyklý. Je to značně individuální. Někdy rozumím tomuto a zase jinému nerozumím. Není tam žádné logické pravidlo.

e. Jaké tóny slyšíte, či neslyšíte? Pískání, zvonění telefonu či mobilu, domácí zvonek apod.

Moc ne, spíš bych řekl, že ne. V málo situacích to poznám, téměř skoro ne.

3. Z jaké pocházíte rodiny? Rodiče jsou slyšící, či neslyšící, nebo je někdo nedoslýchavý?

a. Máte sourozence, nebo příbuzného, kdo také neslyší/nedoslýchá jako Vy?

Jsem v rodině jediný kdo to má, od narození neslyším.

Jak s vámi rodiče a příbuzní komunikovali?

Běžně na mě mluvili, snažil jsem se i odezírat při tom.

4. Navštěvoval jste školy pro sluchově postižené, nebo běžné školy v integraci? (Mateřskou školu, základní školu, střední školu, případně vysokou školu.)

Od mateřské až po Gymnázium v Ječné.

5. Mohl byste nám prosím přiblížit svoji docházku do mateřské školy?

a. Vzpomínáte si na nějaké zkušenosti, co se Vám třeba nelíbilo, nebo naopak líbilo?

Byl jsem rád, že jsem mezi těmi, kteří také měli tu sluchovou vadu. To dávalo možnost srovnání.

- b. **Rozuměl jste ve třídě, měl jste tam kamarády? Stýkáte se dodnes?**
Ano rozuměli jsme si, stýkáme se stále.

6. Mohl byste nám prosím přiblížit svoji docházku na základní školu?

- a. **Vzpomínáte si na nějaké zkušenosti, co se Vám třeba nelíbilo, nebo naopak líbilo?**

Byl jsem rád, že jsem mezi svými spolužáky, co se mi nelíbilo, bylo, že někteří učitelé moc neměli zkušenosti s komunikací s osobami se sluchovým postižením.

- b. **Rozuměl jste ve třídě/při výuce, měl jste tam kamarády? Stýkáte se dodnes?**

Člověk si musel zvyknout, jiné možnosti tenkrát nebyly. Na kamarády jsem si rychle zvyknul rychleji než na ty co byli „doma“ a neměli s komunikací s osobami se sluchovým postižením moc zkušeností.

- c. **Jaké jste měl zájmy, koníčky, kterým jste se věnoval?**

Bavilo mě hodně programování a také sport.

- d. **Měl jste někdy nějakou „výhodu“ (ať v pozitivním či negativním smyslu), protože jste sluchově postižený člověk?**

Žádné výhody neexistovaly, musel jsem se snažit, jako kdybych sluchové postižení neměl.

7. Mohl byste nám prosím přiblížit svoje studium na střední škole?

- a. **Vzpomínáte si na nějaké zkušenosti, co se Vám třeba nelíbilo, nebo naopak líbilo?**

Výhodou bylo, že jsme byli osobami se sluchovým postižením, akorát nebylo dobré, že někteří sluchovou vadu měli lehkou a někteří velmi těžkou.

- b. **Rozuměl jste ve třídě/při výuce, měl jste tam kamarády? Stýkáte se dodnes?**

Záleželo, o jakého spolužáka se jednalo, některým učitelům nebylo rozumět, zvláště po namáhavém odezírání.

- c. **Jaké jste měl zájmy, koníčky, kterým jste se věnoval?**

Jasně, ty samé jako předtím programování a počítače.

- d. **Měl jste někdy nějakou „výhodu“ (ať v pozitivním či negativním smyslu), protože jste sluchově postižený člověk?**

Žádné výhody neexistovaly.

Neuvažoval jste třeba o integraci do běžné střední školy?

Nechtěl jsem, chtěl jsem být mezi stejnými, kteří mají také sluchovou vadu. Člověk se pak necítí osamocen.

8. Mohl byste nám prosím přiblížit svoje studium na vysoké škole?

- a. **Vzpomínáte si na nějaké zkušenosti, co se Vám třeba nelíbilo, nebo naopak líbilo?**

Byly to první zkušenosti, kdy jsem byl úplně sám a kolem byli jenom samí slyšící studenti. Navíc nás ve třídě bylo příliš moc. Bylo to dost náročné.

- b. **Rozuměl jste při výuce/spolužákům, měl jste tam kamarády? Stýkáte se dodnes?**

Musel jsem si zvykat a oni na mě. Dodneška se většina z nás známe navzájem, i ve výzkumném ústavu řada z mých spolužáků pracuje.

- c. **Jaké jste měl zájmy, koníčky, kterým jste se věnoval?**

Zde mě začala bavit chemie, také jsem měl možnost lépe poznat fyziku.

- d. Měl jste někdy nějakou „výhodu“ (ať v pozitivním či negativním smyslu), protože jste sluchově postižený člověk?**

Žádné výhody neexistovaly. Tenkrát ani neexistovaly střediska pomoci studentům a vše jsem si musel sám obstarávat. Kdyby tenkrát něco takového bylo, hodně by mi to pomohlo.

- 9. Máte kolem sebe spíše kamarády slyšící, či sluchově postižené?**

- a. S kterými se Vám nejlépe komunikuje, a proč?**

Spíše se stýkám s kamarády se sluchovým postižením. Těch mám nejvíc. Pak ti kteří se mi byli schopni přizpůsobit.

- b. Čím jsou Vám blízcí?**

Že vědí, jak se mnou komunikovat.

- c. Jakou komunikaci celkově upřednostňujete? Znakový jazyk, mluvený jazyk, znakovanou češtinu apod.?**

Záleží na situaci, používám všechny možné komunikační systémy, čím víc jich ovládám, tím víc mám pak možností.

- 10. Váš partner je slyšící, nebo sluchově postižený?**

V tuto chvíli nemám.

- 11. Jak vnímají nedoslýchavost/sluchové postižení Vaši kamarádi, jsou ochotní např. Vám zopakovat, čemu jste nerozuměl?**

- a. Stal se Vám kvůli špatnému porozumění nějaký nepříjemný zážitek?**

Nerad na to vzpomínám, i takové situace se mohou stát.

- b. Nebo naopak pozitivní, který Vás povzbudil?**

Ty nerad prozrazuji, prostě někdy člověk má výhodu že něco umí odezřít a tak ví toho někdy víc jak ostatní.

- 12. Jaký máte pohled na kulturu neslyšících, na znakový jazyk?**

Já znakový jazyk ovládám, takže to pro mě není něco cizího a naopak mě to zajímá.

- a. Učíte se ho, nebo ho již umíte? Stýkáte se s komunitou neslyšících?**

Ano snažím se to vše podporovat, i znakový jazyk ovládám.

- 13. Proč jste se chtěl nebo nechtěl zařadit do komunity neslyšících?**

Protože tam patřím a také s lidmi si komunikačně rozumím.

- 14. Kdy jste si začal uvědomovat to, že jste sluchově postižený?**

- a. Jak Vám to vysvětlovali rodiče?**

To si ani nepamatuji, výhodou je, že jsem předtím asi neslyšel, kdybych slyšel tak by mi to víc scházelo. Jak mi to vysvětlovali, netuším, ale sám jsem to poznal, snažili se mi to spíše ulehčovat.

- b. Co na Vaše sluchové postižení říkali ostatní?**

Neměli s tím moc zkušenosti, navíc mi někdy ty otázky přišly trochu dost nepříjemné

- c. Jak jste to vysvětloval Vy jim (ostatním)?**

Dělal jsem to nerad, netušil jsem co jim přesně říci.

- d. Měl jste někdy období, kdy jste se styděl za svoje kompenzační pomůcky, tj. sluchadla? Skrýval jste to nějak, nebo jak jste to vnímal?**

Já to měl už od narození, takže jsem si na to zvyknul. Horší ale bylo to, zda mi to pískalo. To mi právě dělalo dost nepříjemnou atmosféru, kdy se na mě divně lidé dívali a já stále neměl jistotu, zda to dělají moje sluchové pomůcky..

15. Jak jste procházel obdobím puberty?

a. Hledal jste sám sebe?

To už jsem věděl, kdo jsem.

b. Přemýšlel jste o tom, kam patříte, čím chcete v životě být?

To ano, bylo to těžké, ale teď si říkám, že patřím do obou světů.

16. Jak vnímáte to, že neslyšíte jako ostatní slyšící lidé?

a. Kdybyste se mohl narodit znovu, chtěl byste být slyšící?

Chtěl bych mít lepší možnosti komunikace. Nejhorší na tom je, že je to neustálé bránění v komunikaci. Situace je rok od roku lepší.

b. Proč?

Já bych to neměnil, každý máme nějaký svůj osud.

17. Co pro Vás znamená být nedoslýchavým?

Být na pomezí světa nedoslýchavého či neslyšícího. Prostě každý den nosit sluchovou pomůcku a snažit se ten svět tak vnímat.

Cítíte se být nedoslýchavým nebo už spíše neslyšícím?

Oboje, neexistuje hranice mezi nedoslýchavým a neslyšícím, spíše existuje tzv. přechodné období, tedy člověk je jak nedoslýchavým i tak neslyšícím. Je to proto, že hodně spíše záleží na situaci v prostředí. Jednou jsou podmínky vhodně pro neslyšícího a jednou jsou podmínky, kdy se člověk může cítit nedoslýchavým.

18. Myslíte si, že existuje komunita nedoslýchavých?

a. Chtěl byste, aby existovala?

Myslím si, že by taková komunita měla existovat. Protože ta komunita pak může být vzorem, kde si daní lidé hledají možnosti a techniky komunikace.

Respondent 5

1. Mohl byste se nám prosím představit?

Jsem muž, a jsem z Moravy.

a. Kolik Vám je let?

25

b. Momentálně studujete, popřípadě kde? Nebo již pracujete, a kde konkrétně?

Momentálně studuji a pracuji s neslyšícími a nedoslýchavými lidmi.

2. Jaká je vaše sluchová vada? Kolik máte decibelů, či alespoň procent na každém uchu?

Percepční oboustranná nedoslýchavost, ztráta zhruba 90-100 dB, dle Fowlera 96,4 %.

a. Případně prosím o ukázkou na nějakých příkladech, např. můžete telefonovat? S obtížemi nebo vůbec?

Můžu telefonovat, ve většině případů je to v pohodě, ale někdy se stane, že narazím na lidi, kteří mluví rychle či potichu, tak je požádám o větší srozumitelnost.

b. Když stojí někdo za Vámi, rozumíte mu?

Ano, překvapivě kvůli modelu sluchadla, které mám, rozumím více zezadu nežli zepředu, pokud se jedná čistě o zvuk, ne o odezírání.

c. Slyšíte za sebou jedoucí auto, nebo tramvaj?

Ano, slyším. A dokážu rozlišit, co jede.

d. Komu rozumíte lépe? Ženám, či mužům a proč?

Záleží na člověku. Nejhůře obecně rozumím lidem, kteří mluví příliš potichu a mužům (mladým), kteří mají měkký, nevýrazný hlas (posazený zhruba někde mezi výškami a hloubkami).

e. Jaké tóny slyšíte, či neslyšíte? Pískání, zvonění telefonu či mobilu, domácí zvonek apod.

Myslím si, že slyším celkem širokou škálu tónů. Na základě sebetestování jsem dokonce zjistil, že se sluchadly přestávám slyšet v rozsahu nižším nežli 200 Hz (zhruba) a vyšším nežli 13 kHz.

f. Kde jste to testoval?

Na Youtube, bylo to něco jako hearing frequency test.

3. Z jaké pocházíte rodiny? Rodiče jsou slyšící, či neslyšící, nebo je někdo nedoslýchavý?

Rodiče jsou neslyšící. Co se týče příbuzenstva, mám tam mix slyšících a neslyšících. Jediný já jsem nedoslýchavý (ovládám plně ČZJ).

a. Máte sourozence, nebo příbuzného, kdo také neslyší/nedoslýchá jako Vy? Jak spolu komunikujete?

Mám tak akorát houby s octem.

4. Navštěvoval jste školy pro sluchově postižené, nebo běžné školy v integraci? (Mateřskou školu, základní školu, střední školu, případně vysokou školu.)

Navštěvoval jsem školu pro sluchově postižené. Nedovedu si představit, že bych šel do integrace. Myslím si, že by mě to sociálně poškodilo ještě více nežli škola pro sluchově postižené. Byl bych vyčleněn a to mi za větší náklad informací, které stejně v životě později nevyužiji nebo zapomenu, nestojí. Ani nyní se necítím mezi slyšícími nejlépe, proto si nemyslím, že integrace je nejlepší řešení. Není. Na školách pro sluchově postižené panuje jiná, přátelštější atmosféra mezi učiteli a studenty nežli na čistě slyšící škole, kde je vše strašně neosobní a hrozně se separují učitelé a žáci, jako kdyby byli žáci něco miň.

5. Mohl byste nám prosím přiblížit svoji docházku do mateřské školy?

Byl jsem v mateřské školce pro zrakově postižené na Moravě, teprve poté se mi plně diagnostikovala moje nedoslýchavost.

a. Vzpomínáte si na nějaké zkušenosti, co se Vám třeba nelíbilo, nebo naopak líbilo?

Maminka mi vyprávěla, že ředitelka dané mateřské školy mě chtěla dát do ZŠ pro mentálně postižené. Jinak si z mateřské nevybavuji nic.

b. Rozuměl jste ve třídě, měl jste tam kamarády? Jak jste spolu komunikovali? Stýkáte se dodnes?

S lidmi, co jsem byl na mateřské, se nestýkám vůbec. A matně si vzpomínám, že komunikace nějakým způsobem probíhala.

6. Mohl byste nám prosím přiblížit svoji docházku na základní školu?

a. Vzpomínáte si na nějaké zkušenosti, co se Vám třeba nelíbilo, nebo naopak líbilo?

Líbil se mi individuální přístup učitelů, kteří vysvětlovali více, než museli. Obecně na školu mám příjemné vzpomínky. Nelíbilo se mi však, že k neslyšícím se všechny informace nedostávaly. Byli jsme třída, kde byla většina nedoslýchavých a menšina neslyšících. Učitelé se snažili vydat maximum, stejně tam byla bariéra mezi neslyšícími a látkou. Nutno dodat, že pozorný neslyšící na tom byl daleko lépe než ten, který na výuku kašlal. Ten si ze školy neodnesl prakticky nic, zato ten druhý nyní studuje VŠ.

Byl jste na základní škole na internátě?

Na této škole jsem byl i na internátě a nemám z něj negativní zkušenosti ani hrůzy, které jsou popisovány v literatuře. Nic takového se mě ani ostatních dětí netýkalo. Byli jsme rádi, že můžeme být mezi svými, že nemusíme být v rodinách separovaní (neslyšící/nedoslýchaví a slyšící rodiče). V MŠ jsem normálně docházel domů, tam jsem na intru nebyl.

b. Rozuměl jste ve třídě/při výuce, měl jste tam kamarády? Jak jste spolu komunikovali? Stýkáte se dodnes?

Ano, plně jsem rozuměl výuce, měl jsem tam kamarády, kamarádil jsem se všemi, komunikovali jsme znakovanou češtinou, ČZJ... jak kdy a podle toho, co komu vyhovovalo. S některými se stýkám dodnes.

c. Jaké jste měl zájmy, koníčky, kterým jste se věnoval?

Četl jsem knížky, komiksy, hrál jsem na PC, ale co se týče sportu, ten mě netáhl. Maximálně možná florbal.

d. Měl jste někdy nějakou „výhodu“ (ať v pozitivním či negativním smyslu), protože jste sluchově postižený člověk?

Výhodu jsem měl v tom, že jsem se dokázal plně dorozumět s učiteli, vychovateli atd. Díky tomu jsem se dozvěděl více informací, protože většina z nich uměla hlavně ČJ a ukazovat uměli jen trochu.

7. Mohl byste nám prosím přiblížit svoje studium na střední škole?

a. Vzpomínáte si na nějaké zkušenosti, co se Vám třeba nelíbilo, nebo naopak líbilo?

Na střední škole se mi líbilo. Vzpomínám si akorát na učitele fyziky, který nebyl schopen pořádně fyziku vysvětlit a matikářku, která se při výkladu otáčela k tabuli (hrůza!). Toho by se neměl žádný pedagog dopustit, to je hřích vůči desateru komunikace se sluchově postiženými, na něž se škola specializovala! A pak si ještě vzpomínám na učitelku, která uměla ukazovat (sice znakovanou češtinu, ale ukazovala celé věty), ale byla to strašná demagožka. S čím nesouhlasila, přes to prostě vlak nejel. A co si usmyslela, to prostě platilo (např. neslyšící si chtěl odpočinout a pozoroval něco jiného než výklad a učitelka jej okamžitě osočila z toho, že nedává pozor a už jí dala postih. Neslyšící se to snažil vysvětlit, ale bylo to houby platné).

b. Rozuměl jste ve třídě/při výuce, měl jste tam kamarády? Jak jste spolu komunikovali? Stýkáte se dodnes? Byl jste na internátě (pokud ano, popište mi to prosím)?

Situace je stejná jako na ZŠ. S tím rozdílem, že tam byli dva skoro slyšící studenti. Co se týče internátu, ten měl volnější řád než na ZŠ (logicky, protože starší děti není potřeba tolik kočírovat a hlídat) a já jsem byl na internátě spokojený, vyžití jsem vždy našel.

Jak jste se cítil, když jste jezdil pouze na víkendy domů?

To, že jsem se doma objevil jen na víkend, mi přišlo normální. Aspoň takto na mě nepřeskočily silně negativní vlastnosti mého otce, které by na mě jistě přešly, kdybych byl doma celý týden. A co se týče domácích prací, s přechodem do běžného života jsem neměl žádný problém, věděl jsem, jak si uvařit, uklidit, postarat se o domácnost. Je to jen o tom, jak se k tomu rodiče postaví a zda to tomu dítěti ukážou nebo ne. Škola většinou neukáže nic, tam se učí hlavně nesmysly a ne věci do života, jejichž většinu si člověk ani nepamatuje. Naštěstí, na internátě jsem měl vedlejší aktivity, jako např. vaření, kroužky keramiky atd., takže tam jsem si cvičil tyto dovednosti a šikovnost.

c. Jaké jste měl zájmy, koníčky, kterým jste se věnoval?

Stejně jako na ZŠ.

d. Měl jste někdy nějakou „výhodu“ (ať v pozitivním či negativním smyslu), protože jste sluchově postižený člověk?

e. Platí to samé jako na ZŠ.

8. Mohl byste nám prosím přiblížit svoje studium na vysoké škole?

a. Vzpomínáte si na nějaké zkušenosti, co se Vám třeba nelíbilo, nebo naopak líbilo?

Co se týče vysoké školy, to byl teda zážitek. Zpočátku jsem musel hledat většinu informací sám (čemuž jsou slyšící vystavení již na většině ZŠ a to si myslím, že pro ně není moc přínosné, když učitel jim jen odříká to svoje a ani to pořádně nevysvětlí a odkazuje je vždy na knihy atd. Oproti neslyšícím je to jak výhoda, tak nevýhoda. Výhodou je učení samostatnosti, nevýhodou je, že si takový člověk pamatuje minimum a jen papouškuje.). Bylo to pro mě období dobrodružství a objevování. Zpočátku mě VŠ hodně bavila, ačkoliv postupem času mě tak neuvěřitelně znechutila, až jsem přemýšlel, k čemu mi vlastně je.

b. Rozuměl jste při výuce/spoluzákům, měl jste tam kamarády? Stýkáte se dodnes?

Spoluzákům jsem rozuměl (těm neslyšícím vždy, těm slyšícím jen za pomoci tlumočnicka). Nechápu, že si mnoho slyšících myslí, že stačí ve výuce tlumočnick a pak že už nemusí mluvit zřetelně, když je ve výuce přítomen nedoslýchavý nebo že vyučující a studenti vytvářejí prostředí nepříznivé pro nedoslýchavé. Později se na škole začal uplatňovat přepis, ale o jeho kvalitě radši pomlčím. To radši budu odkázán na odezírání nežli na přepis. Mám totiž jen jednu jedinou dobrou zkušenost s přepisem na VŠ, všechny ostatní jsou silně negativní. Je to proto, že přepisovatel se neumí ozvat, když nerozumí (asi se bojí přiznat, že i jako slyšící nerozumí. To pokládám za nepřístojné a pro danou profesi naprosto nepřipustné. Vezměte si, kolik slyšících studentů nerozumí vyučujícím a jen pouští informace jedním uchem dovnitř, druhým ven?). Kamarády mám a s některými se stýkám dodnes.

c. Jaké jste měl zájmy, koníčky, kterým jste se věnoval?

Zájmy? Zůstalo hraní, přibylo plavání a četba šla postupně stranou, protože se musely číst odborné publikace. Tak zájmové čtení šlo stranou.

- d. **Měl jste někdy nějakou „výhodu“ (ať v pozitivním či negativním smyslu), protože jste sluchově postižený člověk?**

Ano, a v některých případech si myslím, že oproti slyšícím studentům až nepřiměřeně velkou. Existují centra pro sluchově postižené, kde jim vše poradí, vysvětlí atd. Ale kdo bude vysvětlovat ubohému slyšícímu studentovi, který je ztracený? Žádné Informačně poradenské centrum pro slyšící neexistuje. Sice existují informace, ale ty jsou někde vyvěšené a skoro každý mu řekne, že si to má najít sám, nebo ho pohledem zpraží.

9. Máte kolem sebe spíše kamarády slyšící, či sluchově postižené?

Spíše sluchově postižené. Svět slyšících je tak neosobní.

- a. **S kterými se Vám nejlépe komunikuje, a proč?**

Se sluchově postiženými obecně z důvodu toho, že jsme na stejné vlně. Ačkoliv se najde pár nedoslýchavých nebo lidí s kochleárním implantátem, kteří si své postižení a z toho vyplývající omezení odmítají přiznat a tím pádem nerozumím ani já, protože mluví nesrozumitelně a vím, že těmto lidem i slyšící špatně rozumí. Co se týče preference nedoslýchavých nebo neslyšících, tak je to o lidech, ne o postižení. S někým se mi povídá lépe, s jiným nikoliv.

- b. **Čím jsou Vám blízcí?**

Blízcí jsou mi tím, že se mi s nimi lépe povídá a cítím se mezi nimi lépe.

- c. **Jakou komunikaci celkově upřednostňujete? Znakový jazyk, mluvený jazyk, znakovanou češtinu apod.?**

Mluvený jazyk, protože je to většinový způsob komunikace, v případě nedoslýchavých prokládaný znaky nebo znakovanou češtinu. Ale ani ve snu by mě nenapadlo s neslyšícími mluvit!

10. Váš partner je slyšící, nebo sluchově postižený?

- a. **Pokud je slyšící - Jaký má pohled na Vaše sluchové postižení?**

Je slyšící a bere mě takového, jaký jsem. Necítím se vedle něj méněcenný. Mé postižení bere a se z toho vyplývajícími omezeními pracuje.

- b. **Jak vnímá to, že jste sluchově postižený člověk?**

Nijak, jsem pro něj prostě člověk. Ví, že v určitou chvíli se mnou musí komunikovat jinak než obvykle.

- c. **Nezáleží mu na tom (nezajímá se) nebo se naopak co nejvíce o tuto problematiku zajímá?**

Zajímá se o tuto problematiku, ale má na ni jiný názor než lidé, kteří se tuto problematiku učí např. na VŠ. Vychází totiž z praxe, ze skutečnosti a z přání postižených lidí, nikoliv z imaginárních struktur.

11. Jak vnímají nedoslýchavost/sluchové postižení Vaši kamarádi, jsou ochotní např. Vám zopakovat, čemu jste nerozuměl?

- a. **Stal se Vám kvůli špatnému porozumění nějaký nepříjemný zážitek?**

Jéje, a kolikrát. Nemusím snad ani vyjmenovávat...neochota opakovat, neuvědomění si toho, že musí mluvit zřetelněji či jsem byl kvůli svému postižení odstrčen od skupiny.

- b. **Nebo naopak pozitivní, který Vás povzbudil?**

Ano, díky svému postižení si filtruji lidi na vhodné a nevhodné. Stalo se mi, že z těch vhodných se vyklubal jeden, který měl o mě zájem jako o člověka a plně mě respektoval a pomáhal mi, když jsem byl ve skupině odstrčený.

12. Jaký máte pohled na kulturu neslyšících, na znakový jazyk?

S určitými aspekty kultury souhlasím, ale nesouhlasím s některými věcmi, jako např. že je kulturou neslyšících to, že přicházejí pozdě. Ani náhodou, to je nevychovanost, nikoliv kultura. Tady je slovo kultura výmluvou. A pak je výmluvou to, že jsou neslyšící přímí až hrubí. To je také nevychovanost. Znáám spoustu neslyšících, kteří by si nedovolili být hrubí. Dle mého názoru je to z toho důvodu, že když posadíte hluchého do kouta a nic mu nevysvětlíte, neřeknete mu, jak se má chovat (nebýt hrubý), pravidla života (dochvilnost) a necháte ho osudu napospas, tak je jasné, že ten bude mít jiné chování než ten, kterému bylo výše jmenované vysvětleno a vštípeno.

S čím souhlasím, je to, že existují témata, která se řeší úplně běžně a slyšící by o nich nemluvil snad ani na záchodě, např. zdraví. To patří do kultury.

a. Učíte se ho, nebo ho již umíte? Stýkáte se s komunitou neslyšících?

Umím a s neslyšícími se stýkám.

13. Proč jste se chtěl nebo nechtěl zařadit do komunity neslyšících?

V komunitě jsem vyrůstal, takže tato otázka je u mě mimo mísu.

14. Kdy jste si začal uvědomovat to, že jste sluchově postižený?

Jémine, ani nevím.

a. Jak Vám to vysvětlovali rodiče?

Myslím, že nijak, s nimi jsem měl plnohodnotnou komunikaci.

b. Co na Vaše sluchové postižení říkali ostatní?

Myslím, že v pohodě. Akorát slyšící okolí (ne příbuzní) s tím neuměli pracovat a já jsem se rychle naučil, že tito lidé nejsou pro mě. Mluví o mém dětství.

c. Jak jste to vysvětloval Vy jim (ostatním)?

Tak, že špatně slyším a co musí dělat, abychom si rozuměli.

15. Jak jste procházel obdobím puberty?

Dobře. Mimochodem, slovo puberta je dle mého názoru zaklínadlo pro to, aby bylo náctiletým dovoleno dělat, co chtějí. Když se k nim přistupuje správně, žádná rozjívená puberta se u nich nekoná. Je to o rodičích.

a. Hledal jste sám sebe?

Ne.

b. Přemýšlel jste o tom, kam patříte, čím chcete v životě být?

Ne.

16. Jak vnímáte to, že neslyšíte jako ostatní slyšící lidé?

Jako nevýhodu a zároveň jako výhodu. K postiženým se přistupuje jinak, pomáhá se jim a mají určité výhody, které slyšící nemají. A navíc, to co jsem si myslel, že slyšící slyší a záviděl jsem jim to, se nakonec ukázalo jako neopodstatněné a ve výsledku jsem neslyšel ve většině případů to, co neslyšeli ani slyšící. Být slyšící totiž neznamená všechno slyšet a všemu rozumět. A toto MUSÍ být neslyšícím a nedoslýchavým vysvětlováno, co vlastně slyšící slyší a neslyší, aby přestalo to závidění slyšícím, že slyší. Toto vidím jako nezbytnost. Jako nevýhodu a zároveň výhodu vnímám to, že se nedomluví s úplně všemi. Tímto si filtruji lidi a lépe rozliším lidi, kteří za to stojí a kteří ne.

a. Kdybyste se mohl narodit znovu, chtěl byste být slyšící?

Ne.

b. Proč?

Protože si nedovedu představit, že bych chodil do slyšící základky, byl bych ve své podstatě v anonymním světě a také hlavně proto, že jsem se narodil jako nedoslýchavý a jsem s tím srovnaný.

c. Měl jste někdy období, kdy jste se styděl za svoje kompenzační pomůcky, tj. sluchadla? Skrýval jste to nějak, nebo jak jste to vnímal?

Ne, to vůbec. Bral jsem to jako součást sebe.

17. Co pro Vás znamená být nedoslýchavým?

Mít sluchové omezení. Mít komunikační bariéry (chybějící a nekvalitní titulky ve filmech, problémy s telefonováním atd.). Ale tyto problémy se odstranit dají. Jinak mě nenapadá žádný neřešitelný problém. Znamená to prostě být jiným.

18. Myslíte si, že existuje komunita nedoslýchavých?

No... Možná tak komunitička v komunitě neslyšících.

a. Chtěl byste, aby existovala?

Ne, protože by nebyla jednotná, stejně jako není jednotná komunita neslyšících, díky čemuž neslyšící jsou zbytečně rozhádání a nedosáhnou tak potřebných cílů u vlády, v republice atd.

A za předpokladu, že by spolu spolupracovali?

Kdyby neslyšící mezi sebou spolupracovali, stejně tak nedoslýchaví a všichni navzájem, nějakého cíle by bylo možné dosáhnout, protože sluchově postižení (a přiznejme si, většinová společnost nás háže do jednoho pytle) jako celek má větší sílu, když se dohodne a pochopí navzájem. Neslyšící musí chápat nedoslýchavé a nezávidět jim, stejně tak nedoslýchaví (v opačném směru).

Respondent 6

Tento rozhovor proběhl formou chatu 15. 4. 2015.

1. Mohla byste se nám prosím představit?

Jsem žena a pocházím z Prahy.

a. Kolik Vám je let?

Je mi 29 let.

b. Momentálně studujete, popřípadě kde? Nebo již pracujete, a kde konkrétně?

V současné době pracuji v organizaci Tichý svět, kde pracuji jako koordinátorka pro Tiché zprávy. Dále pracuji v České televizi jako editorka pro Zprávy v českém znakovém jazyce.

2. Jaká je vaše sluchová vada?

Mám těžkou nedoslýchavost, tuším percepční. Mám to dědičné.

a. Případně prosím o ukázkou na nějakých příkladech, např. můžete telefonovat? S obtížemi nebo vůbec?

Jsem těžce nedoslýchavá, telefonuji jen zřídka a jen s těmi osobami, na jejichž hlas jsem zvyklá, ale je to málokdy.

b. Když stojí někdo za Vámi, rozumíte mu?

Slyším jeho hlas, vím, že mluví, ale spíš mu nerozumím.

- c. **Slyšíte za sebou jedoucí auto, nebo tramvaj?**
Spíše ano, ale až v dostatečné vzdálenosti.
- d. **Komu rozumíte lépe? Ženám, či mužům a proč?**
Spíš ženám. Jejich hlas se mi zdá čistší, zřetelnější.
- e. **Jaké tóny slyšíte, či neslyšíte?**
Pískání, zvonění telefonu či mobilu, domácí zvonek apod. Neslyším takové zvuky, které jsou hodně vzdálené – například tikot hodin, šustění papíru, déšť, pokud jsem hodně daleko.
3. **Z jaké pocházíte rodiny? Rodiče jsou slyšící, či neslyšící, nebo je někdo nedoslýchavý?**
- a. **Máte sourozence, nebo příbuzného, kdo také neslyší/nedoslýchá jako Vy?**
Moje rodiče jsou sluchově postižené – maminka neslyšící a otec nedoslýchavý. Dále moje sestra je rovněž nedoslýchavá.
- Jak jste spolu komunikovali?**
Moji rodiče na mě spíš artikulovali. Tatka mluvil a pár znaků uměl a u mamky spíš znakovaná čeština smíchaná se znakovým jazykem.
4. **Navštěvoval/a jste školy pro sluchově postižené, nebo běžné školy v integraci? (Mateřskou školu, základní školu, střední školu, případně vysokou školu.)**
Navštěvovala jsem MŠ, ZŠ a SŠ v Ječné – speciální škola pro sluchově postižené. Vysokou školu jsem pak navštěvovala mezi slyšícími – České zemědělská univerzita.
5. **Mohla byste nám prosím přiblížit svoji docházku do mateřské školy?**
- a. **Vzpomínáte si na nějaké zkušenosti, co se Vám třeba nelíbilo, nebo naopak líbilo?**
Moc se mi tam líbilo. Učitelkám jsem rozuměla a měla jsem skvělé kamarády.
- b. **Rozuměla jste ve třídě, měla jste tam kamarády? Stýkáte se dodnes?**
Ano, stýkám se s nimi dodnes, protože se mnou chodili do základní i střední školy.
6. **Mohla byste nám prosím přiblížit svoji docházku na základní školu?**
- a. **Vzpomínáte si na nějaké zkušenosti, co se Vám třeba nelíbilo, nebo naopak líbilo?**
Všechno bez problémů, třída byla malá, skvělé kamarády.
- b. **Rozuměla jste ve třídě/při výuce, měla jste tam kamarády? Stýkáte se dodnes?**
Ano, stýkáme.
- c. **Jak jste měla zájmy, koníčky, kterým jste se věnovala?**
Ráda jsem kreslila, sportovala, zúčastňovala se kroužků pro neslyšící v malování.
- d. **Měla jste někdy nějakou „výhodu“ (ať v pozitivním či negativním smyslu), protože jste sluchově postižený člověk?**
Na základní škole jsem ji nepociťovala.
7. **Mohla byste nám prosím přiblížit svoje studium na střední škole?**
- a. **Vzpomínáte si na nějaké zkušenosti, co se Vám třeba nelíbilo, nebo naopak líbilo?**

Všechno bylo bez problémů, jen někteří učitelé se mi zdáli nekvalifikovaní nebo jejich typ výuky zastaralý, nepoužívali metodu s obrázky, fotkami atd. Nebo že jedna učitelka psala vše na tabuli a my pak museli opisovat z tabule a pak do toho mluvila a my nestíhali sledovat, co říká.

- b. Rozuměla jste ve třídě/při výuce, měla jste tam kamarády? Stýkáte se dodnes?**

Ano, při výuce jsem většinou rozuměla, měla jsem tam kamarády, stýkám se s nimi dodnes.

- c. Jaké jste měla zájmy, koníčky, kterým jste se věnovala?**

Tenkrát jsem se věnovala volejbalu, scházela se s kamarády, četla si.

- d. Měla jste někdy nějakou „výhodu“ (ať v pozitivním či negativním smyslu), protože jste sluchově postižený člověk?**

Na střední škole jsem ji nepociťovala.

Neuvažovala jste o integraci do střední školy?

Neuvažovala, cítila jsem se tam dobře mezi svými a asi proto, že ségra tu samou školu studovala, tak jsem chtěla jít tam. Ale asi jsem si tenkrát netroufla jít jinam, ale v dnešní době bych asi do integrace střední školy šla.

8. Mohla byste nám prosím přiblížit svoje studium na vysoké škole?

- a. Vzpomínáte si na nějaké zkušenosti, co se Vám třeba nelíbilo, nebo naopak líbilo?**

Bylo to pro mě náročné. Byla to moje první zkušenost studovat mezi slyšícími. Ze začátku to bylo velmi náročné, učitelé neměli informace o sluchově postižených, musela jsem ke každému chodit a říkat jim, že neslyším, že budu ráda, kdyby mluvili tak, abych na ně viděla. Pokud jsem něčemu nerozuměla nebo nestíhala, tak jsem si domlouvala individuální výuku, konzultace atd. Vzpomínám na skvělou učitelku z němčiny, byla na mě sice přísná, ale věděla, že německy umím, že v písemné podobě s tím problém nemám, tak mi místo poslechu dala jiný úkol.

- b. Rozuměla jste při výuce/spolužákům, měla jste tam kamarády? Stýkáte se dodnes?**

Při výuce nebo debatě byl problém rozumět spolužákům. Mám z vysoké školy jednu skvělou kamarádku, se kterou se stýkám dodnes.

- c. Jaké jste měla zájmy, koníčky, kterým jste se věnovala?**

Věnovala jsem se volejbalu, chodila jsem na brigády, četla si, scházela se s kamarády.

- d. Měla jste někdy nějakou „výhodu“ (ať v pozitivním či negativním smyslu), protože jste sluchově postižený člověk?**

Ano, myslím si, že ano. Někdy na zkoušce mě tolik netrápili jako ostatní spolužáky.

9. Máte kolem sebe spíše kamarády slyšící, či sluchově postižené?

- a. S kterými se Vám nejlépe komunikuje, a proč?**

Mám spíše sluchově postižené kamarády.

- b. Čím jsou Vám blízcí?**

Asi tím, že před nimi mám pocit, že žádný handicap nemám a cítím se svá a nestresuji se tím, jak spolu komunikujeme.

- c. Jakou komunikaci celkově upřednostňujete? Znakový jazyk, mluvený jazyk, znakovou češtinu apod.?**

Mám nedoslýchavé i neslyšící kamarády, takže artikuluji hezky na nedoslýchavé a na neslyšící znakuji.

10. Váš partner je slyšící, nebo sluchově postižený?

Nemám slyšícího partnera.

11. Jak vnímají nedoslýchavost/sluchové postižení Vaši kamarádi, jsou ochotní např. Vám zopakovat, čemu jste nerozuměla?

- a. **Stal se Vám kvůli špatnému porozumění nějaký nepříjemný zážitek?**
Moji slyšící kamarádi ví, že neslyším, takže se nic nestalo nepříjemného. Někdy se stane, že zakoktám, ale berou to v pohodě a nedají mi to najevo.
- b. **Nebo naopak pozitivní, který Vás povzbudil?**
Spíš pozitivní, žasnou, co tolik zvládám, že chodím do práce, hraji volejbal, jezdím na mezinárodní turnaje, zpívám ve ZJ, spíš mě obdivují a fandí mi.

12. Jaký máte pohled na kulturu neslyšících, na znakový jazyk?

- a. **Učíte se ho, nebo ho již umíte? Stýkáte se s komunitou neslyšících?**
Kulturu neslyšících znám a jsem na ni hrdá. Ano, stýkám se s neslyšícími.

13. Proč jste se chtěla nebo nechtěla zařadit do komunity neslyšících?

Protože mám mezi nimi spoustu kamarádů, mám moc ráda znakový jazyk a je mi mezi nimi dobře.

14. Kdy jste si začala uvědomovat to, že jste sluchově postižená?

- a. **Jak Vám to vysvětlovali rodiče?**
Moji rodiče byli neslyšící, takže jsem to brala, že je to něco normálního.
- b. **Co na Vaše sluchové postižení říkali ostatní?**
Měla jsem slyšící kamarádku v dětství, ale věděla jsem, že jsem sluchově postižená a styděla jsem se mluvit s ostatními slyšícími, pokud jsem je neznala, protože jsem se styděla jim říkat, že neslyším, teď už s tím problém nemám.
- c. **Jak jste to vysvětlovala Vy jim (ostatním)?**
Když na to přišla řeč, tak jsem musela jim to nějak vysvětlit. Řekla jsem, že od narození špatně slyším, že nosím sluchadla a že i jinak mluvím, ale že jinak jsem v pohodě.

15. Jak jste procházela obdobím puberty?

- a. **Hledala jste sama sebe?**
Puberta byla v pohodě, v té době jsem měla hodně kamarádů, právě těch sluchově postižených, takže jsem neměla pocit, že jsem sama.
- b. **Přemýšlela jste o tom, kam patříte, čím chcete v životě být?**
Přemýšlela, že začátku se bála, co bude dál, kde budu bydlet, studovat, ale pak jak jsem začala chodit na brigády, do práce, studovat VŠ, tak jsem se víc osamostatňovala, tak jsem pak byla i víc sebevědomější.
- c. **Cítíte se být spíše nedoslýchavá nebo neslyšící?**
Těžká otázka - spíš se považuji za neslyšící, která mluví a umí znakovat. Ve slyšící společnosti spíš říkám, že jsem nedoslýchavá a vysvětluji jim rozdíl, protože pak si slyšící myslí, že když bych řekla, že jsem neslyšící, že automaticky každý neslyšící mluví a mezi neslyšícími říkám, že jsem neslyšící, ale oni ví, že někdy se na mě obrátí, abych za ně něco řekla v restauraci atd.

16. Jak vnímáte to, že neslyšíte jako ostatní slyšící lidé?

a. Kdybyste se mohla narodit znovu, chtěla byste být slyšící?

Takhle jsem nepřemýšlela, možná jen, jaké je to slyšet tak, že bych slyšela všechno, ale jen ze zajímavosti. Ale jinak mi to vyhovuje, že žiju takový život jaký život a naopak si myslím, že kdybych byla slyšící, že bych neprožila to, co prožívám teď. Jen mi přijde, že děti slyšících rodičů mají snazší život, že nemusí vše sami si obstarávat a „starat“ se o svoje rodiče. Moje rodiče jsou neslyšící a méně informovaní, tak se mě od 15 let už začínali ptát na různé věci a chtít po mně, abych jim pomohla vyřizovat věci, i když jsem sama nevěděla jak. Pak v dospělosti hodně věcí jsem si musela zařídit sama a nikdo mi neporadil, jak se to dělá.

b. Měla jste někdy období, kdy jste se styděla za svoje kompenzační pomůcky, tj. sluchadla? Skrývala jste to nějak, nebo jak jste to vnímala?

Ano, myslím si, že v době puberty jsem se za sluchadla tak trochu styděla a často jsem nosila spíš rozpuštěné vlasy. Spíš jenom když jsem byla venku mezi slyšícími, ale ve škole v Ječné jsem neměla důvod se stydět. I v době studia na vysoké škole jsem se kupodivu také styděla, když se na to dívám zpětně, a často jsem měla rozpuštěné vlasy, ale myslím, že pak postupem času jsem to přijala lépe a teď už se za ně nestydím, prostě to ke mně patří a mám skvělé slyšící kamarády, kteří mě berou takovou, jaká jsem.

17. Co pro Vás znamená být nedoslýchavým?

Že jsem sluchově postižená, ale že se s tím dá žít, ve slyšící společnosti nemůžu být bez sluchadla, že jsem ráda, že se mi podařilo s tímto handicapem se dostat tam, kde jsem a že mám život ráda.

18. Myslíte si, že existuje komunita nedoslýchavých?

a. Chtěla byste, aby existovala?

Myslím si, že existuje. Ale spíš jen takové menší skupinky, nikoliv velká skupina jako Neslyšící. Já mám třeba svou komunitu nedoslýchavých volejbalistů.

Respondent 7

Tento rozhovor proběhl formou chatu 21. 4. 2015.

1. Mohla byste se nám prosím představit?

Jsem z okolí Brna.

a. Kolik Vám je let?

15

b. Momentálně studujete, popřípadě kde?

Momentálně jsem v 9. třídě na základní škole.

Kam jste se přihlásila na střední školu?

Rozhodovala jsem se, kam se přihlásím na střední školu. Mohli jsme si podat 2 přihlášky, a proto jsem si podala jednu na běžnou školu do integrace, a druhou do školy pro sluchově postižené. Raději bych se dostala na školu pro sluchově postižené.

A čím byste chtěla v budoucnu být?

Vůbec ale nevím, čím chci do budoucna být, protože vím, že sluchově postižení to mají s výběrem povolání horší. Nemůžu být třeba policajtkou, protože neslyším. Myslím, že uvidím podle toho, kam mě vezmou.

2. Jaká je vaše sluchová vada?

Mám skoro 90% (decibely netuším), a diagnostikovanou těžkou nedoslýchavost na levém uchu, a na pravém praktickou hluchotu. Nosím však sluchadla, která mi velmi pomáhají (lidé mi říkají, že na ně působím jako slyšící, že by na mě nic nepoznali).

a. Případně prosím o ukázkou na nějakých příkladech, např. můžete telefonovat? S obtížemi nebo vůbec?

Telefonovat mohu, ale musím mít zesílenou hlasitost. Telefonuji pouze s těmi, které znám, protože vím, že jim budu rozumět nebo se můžu do zblbnutí ptát, co říkal.

b. Když stojí někdo za Vámi, rozumíte mu?

Většinou ano, doma dokážu takhle normálně konverzovat.

c. Slyšíte za sebou jedoucí auto, nebo tramvaj?

Slyším, spíš mám problém s rozlišením zvuku, odkud jde. Ale stává se, že jakoby „vypnu“, pokud jsem zamyšlená.

d. Komu rozumíte lépe? Ženám, či mužům a proč?

Jak kdy, mám obecně pocit, že víc mužům, ale pokud má vousy, či špatně mluví, tak jim nerozumím. Ovšem jsou i ženy, které huhňají, a to jsem pak úplně ztracená. Záleží hodně na artikulaci a přiměřené hlasitosti.

e. Jaké tóny slyšíte, či neslyšíte? Pískání, zvonění telefonu či mobilu, domácí zvonek apod.

Slyším spíše hluboké tóny, vysoké neslyším, jako například cvrčka, nebo zvonění mobilu slyším později (než se ke mně dostane ten zvuk).

3. Z jaké pocházíte rodiny? Rodiče jsou slyšící, či neslyšící, nebo je někdo nedoslýchavý?

a. Máte sourozence, nebo příbuzného, kdo také neslyší/nedoslýchá jako Vy?

Mám slyšící rodiče, a těžce nedoslýchavou sestru. My dvě jsme jediné. Komunikujeme spolu mluvenou řečí.

4. Navštěvovala jste školy pro sluchově postižené, nebo běžné školy v integraci? (Mateřskou školu, základní školu).

MŠ, ZŠ jsem absolvovala v integraci a SŠ, to se uvidí podle přijímacích zkoušek.

5. Mohla byste nám prosím přiblížit svoji docházku do mateřské školy?

Chodila jsem do slyšící MŠ, kde jsem měla moc fajn paní učitelky, ale nijak zvlášť si na toto období nepamatuji. Měla jsem to blízko do školky, což byla výhoda, nemusela jsem nikam daleko dojíždět.

a. Vzpomínáte si na nějaké zkušenosti, co se Vám třeba nelíbilo, nebo naopak líbilo?

Myslím, že jsme měli fajn partu, ale pamatuju si na jednu holčičku, co nás strašně ráda štípala. Nevybavuju si to přesně.

b. Rozuměla jste ve třídě, měla jste tam kamarády? Stýkáte se dodnes?

Nestýkám, ale pamatuji si, že ve vedlejší třídě jsem měla budoucí spolužáky ze ZŠ.

6. Mohla byste nám prosím přiblížit svoji docházku na základní školu?

Chodím do integrace, na prvním stupni jsem měla hodiny logopedie, píšou diktáty. Na prvním stupni to bylo fajn, nestřídali se nám tolik učitelé. Mám z češtiny velmi dobré známky, přičítám to četbě, že jsem si vždy zapamatovala tvar slova, jak vypadal a když jsem nevěděla jaké i/y napsat, tak jsem si obě slova napsala a to „hezčí“ bylo to správné. První stupeň byl super.

Druhý stupeň je horší, střídají se nám vyučující, ale všichni vědí, že neslyším. Třída se více skupinkuje, ale já se snažím vycházet se všemi. Nepocítila jsem nikdy šikanu, za což jsem moc ráda.

a. Vzpomínáte si na nějaké zkušenosti, co se Vám třeba nelíbilo, nebo naopak líbilo?

Líbí se mi, že jsem tak nějak měla štěstí na vyučující, krásně mluvili a já seděla většinou maximálně do třetí lavice. Spíš někdy nerozumím spolužákům, když odpovídají vyučujícím, ne všem je dobře rozumět, protože mluví potichu. O přestávce vrískají, ale o hodině kuňkají.

b. Rozumíte ve třídě/při výuce, máte tam kamarády? Stýkáte se?

Tak se spolužáky se stýkám každý den, docela se těším na změnu prostředí. Přece jen už jsme spolu 9 let.

c. Jaké máte zájmy, koníčky, kterým se věnujete?

Chodila jsem na malování, hodně čtu a sportuju - baví mě florbal.

d. Měla jste někdy nějakou „výhodu“ (ať v pozitivním či negativním smyslu), protože jste sluchově postižený člověk?

Ne, žádné jsem neměla. Diktáty píšou s ostatními a žádné úlevy nemám.

7. Máte kolem sebe spíše kamarády slyšící, či sluchově postižené?

Teď pouze slyšící, ale doufám, že se to změní, tím že mě vezmou na školu pro sluchově postižené.

a. S kterými se Vám nejlépe komunikuje, a proč?

No, třeba s mojí sestrou se mi dobře mluví, jsme na tom podobně, takže víme, jak na sebe mluvit. Ale jinak jsem zvyklá jen na slyšící.

b. Čím jsou Vám blízcí?

Tím, že máme společný jazyk.

c. Jakou komunikaci celkově upřednostňujete? Znakový jazyk, mluvený jazyk, znakovou češtinu apod.?

Mluvený.

8. Váš partner je slyšící, nebo sluchově postižený?

Nemám žádného.

9. Jak vnímají nedoslýchavost/sluchové postižení Vaši kamarádi, jsou ochotní např. Vám zopakovat, čemu jste nerozuměla?

Většinou ano, nevzpomínám si, že by mi nechtěli něco zopakovat. Respektovali to, že neslyším.

a. Stal se Vám kvůli špatnému porozumění nějaký nepříjemný zážitek?

Stává se, každou chvíli, ale ne vyloženě nepříjemný, prostě je to tak, když špatně slyším. Stává se mi třeba to, že se mě na něco někdo zeptá, a já mu odpovím úplně mimo, protože jsem slyšela něco jiného.

b. Nebo naopak pozitivní, který Vás povzbudil?

Že krásně mluvím a rozumím, že nepůsobím jako sluchově postižená.

10. Jaký máte pohled na kulturu neslyšících, na znakový jazyk?

Znakový jazyk se mi líbí, a chtěla bych se ho naučit. O kultuře neslyšících moc nevím. Ráda bych poznala nové lidi, kteří jsou na tom podobně jako já.

11. Kdy jste si začala uvědomovat to, že jste sluchově postižená?

Tak na tom přelomu prvního a druhého stupně asi. Když se mě ptaly děti, co to mám v uchu.

a. Jak Vám to vysvětlovali rodiče?

Že nosím sluchátka, abych lépe slyšela.

b. Co na Vaše sluchové postižení říkali ostatní?

Bud' se ptali, anebo to už věděli, někteří to ani nepoznali. Nerozhlašovala jsem to, když to nebylo potřeba. Chtěla jsem, aby mě brali jako člověka. A ne tu „co nosí sluchadla“. Cítím, že potřebuju kontakt s lidmi, kteří jsou na tom stejně či podobně jako já. Myslím, že mi to dost pomůže, abych se nestyděla. Proto tak moc chci na školu pro sluchově postižené.

c. Jak jste to vysvětlovala Vy jim (ostatním)?

Že prostě od narození neslyším a sluchadla mi pomáhají slyšet tak, jako slyší oni. Bez nich že neslyším. Někteří mi záviděli, že můžu „neslyšet“ (vypnout sluchadla) kdy chci.

A vadí Vám nosit sluchadla, schováváte je, nebo naopak?

No, styděla jsem se za ně, nosím proto kratší vlasy, aby nebyly vidět.

12. Jak procházíte obdobím puberty?

Zatím myslím, že celkem dobře. Ona třeba ještě přijde.

a. Hledáte sama sebe?

Hledám, právě proto chci jít na školu pro sluchově postižené. Jak jsem říkala, cítila jsem, že mi něco chybí, že bych chtěla poznat i nějaké ty podobné kamarády. Slyšící kamarády jsem si vyzkoušela, teď chci zkusit být s těmi neslyšícími, jací jsou. Bojím se taky, že bych nemusela střední školu mezi slyšícími zvládnout, protože tam bude těžší učení. Taky mě unavuje to, že se musím víc soustředit, abych slyšela všechno, co se kolem mě povídá. A ještě, nemusela bych se tam cítit v pohodě, protože tam budou noví spolužáci a bála bych se, jak mě přijmou.

b. Přemýšlela jste o tom, kam patříte, čím chcete v životě být?

Zatím ne, ale doufám, že mi k tomu škola pro sluchově postižené, a noví kamarádi pomůžou.

13. Jak vnímáte to, že neslyšíte jako ostatní slyšící lidé?

Tak tím, že neslyším odmala, tak nevím, o co jsem přišla. A naopak jsem někdy ráda, že můžu zvuky vypnout.

a. Kdybyste se mohla narodit znovu, chtěla byste být slyšící?

Nevím, kdybych byla slyšící, bylo by to jednodušší. Ale uvidím, co mi přinese kontakt s neslyšícími.

14. Co pro Vás znamená být nedoslýchavým?

Že neslyším tak, jako lidi kolem mě.

15. Myslíte si, že existuje komunita nedoslýchavých?

To vůbec netuším, ale chtěla bych, aby byla! Možná, že se setkávají nedoslýchaví kamarádi spolu, ale aby to byla komunita, to nevím.

Tento rozhovor byl doplněn o aktuální informace z 11. března 2017.

Na jakou školu jste se dostala?

Pokračuji na střední škole pro sluchově postižené. Jsem moc ráda, že to vyšlo!

Mohl/a byste nám prosím přiblížit svoje studium na střední škole?

- a. **Vzpomínáte si na nějaké zkušenosti, co se Vám třeba nelíbilo, nebo naopak líbilo?**
V současné době jsem moc spokojená, že jsem sem šla, mám tady spoustu kamarádů, kteří jsou na tom stejně či podobně jako já. Učím se tu nové znaky a je to super! Je to opravdu příjemná změna! Vyučující se nám snaží vycházet ve všem vstříc, jsou ohleduplní, co se týče komunikace, a co se týče probrané látky, myslím, že postupujeme přiměřeným tempem. Nemyslím si, že bych se na škole v integraci naučila něco navíc. Tady jsem víc v pohodě.
- b. **Rozuměl/a jste ve třídě/při výuce, měl/a jste tam kamarády? Stýkáte se dodnes?**
Se všemi ve třídě si velice dobře rozumím, myslím, že jsme dobrá parta a podnikáme spolu akce i mimo školu s ostatními ročníky. Je fajn, že nemusím nikomu vysvětlovat, jak se mnou má komunikovat.
- c. **Měl/a jste někdy nějakou „výhodu“ (ať v pozitivním či negativním smyslu), protože jste sluchově postižený člověk?**
Na škole máme skoro všichni sluchové postižení, a proto nám žádné úlevy navíc, než ty co máme všichni, nejsou poskytovány.

Vím, že je ještě čas, ale uvažujete do budoucna přihlásit se na vysokou školu?

Ráda bych se na vysokou školu někam přihlásila, zatím tedy vůbec nevím na jaký obor, ale vzhledem k tomu, že mi škola jde a baví mě, tak myslím, že by bylo dobré to zkusit. Slyšela jsem, že jsou i různé formy podpory při studiu, jako je například přepis, tak by mi to při studiu mohlo pomoci.